భారతి, ఇరువది తొమ్మిదవ సంపుటము

(1952 : జనవరి - జూన్)

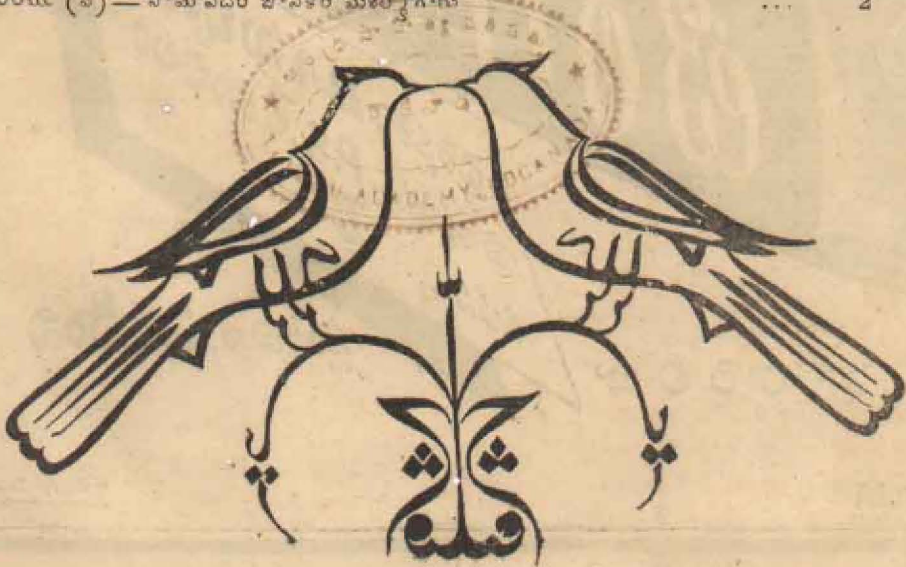
—(★)—

అకారాది విషయ సూచిక

		సం.	పుట.
అంతస్థులు (క)—పన్యాల రంగనాథరావుగారు	...	2	147
అఖండయాత్రి (ప)—వేముల వెంకట అప్పారావుగారు	...	2	145
అజంతానాటి భారతీయ చిత్రకళ (కల)—ఏ. వి. రామన్ గారు	...	4	377
అమరుకాంధ్రీకరణము—నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు	...	5	467
అవతరణము (ప)—అప్పల. వీరవెంకటజోగయ్యశాస్త్రిగారు	...	5	388
అవనీంద్రనాథటాగూరుతో పరిచయం—(వ్యా) శ్రీ తేజోమూర్తుల కేశవరావుగారు	...	1	19
అవనీంద్రసంస్మృతి (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	2	99
ఆలోచన (త్రి. చి)—ఎ. పైడిరాజుగారు	...	5	—
ఆత్మపరీక్ష (క)—పన్యాల రంగనాథరావుగారు	...	5	408
ఆంధ్రకవులు ఏక కథావృత్తి గృహీతలు—శిష్టా రామకృష్ణశాస్త్రిగారు	...	1	47
ఆంధ్రవాఙ్మయమున శృంగారము—యస్. వి. జోగారావుగారు	...	5	461
ఆంధ్రసంస్కృతి—నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు	...	4	319
ఇవాన్ ఇలియిచ్ మృతి—టాల్‌స్టాయ్—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	6	489
ఉగాది (ప)—కన్నికంటి వీరభద్రాచార్యులుగారు	...	4	291
ఉగాదివందనము (ప)—పెనుమర్తి కామేశ్వరరావుగారు	...	4	350
ఉదయగిరి నవాబుదానపత్రిక—పొంగూరి సూర్యనారాయణశర్మగారు	...	5	453
ఊర్వశి ప్రవాసము—పోట్లపల్లి సీతారామారావుగారు	...	6	523
ఎన్నిక ఉబలాటం (క)—జి. యన్. సూరిగారు	...	4	359
ఏకాంకిక—ఏసపాటి వెంకటేశ్వర్లుగారు	...	4	365
కపటవివేకం (క)—చేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావుగారు	...	5	457
కల్లకల్లోలాలు (క)—శేషుగారు	...	1	64
కవిత (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	3	200
కవితాంజలి (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	5	46
కవి, మానవుడు—చిరుమామిళ్ళ శివరామకృష్ణప్రసాదుగారు	...	1	36
కవిసన్మానము (వా)—జవమంచి రామకృష్ణగారు	...	2	131
కవిసార్వభౌముడు భాసుకరుడు—ఈ. వెం. వీరరాఘవాచార్యులుగారు	...	2	141
కష్టజీవులు (ప) వీరుభొట్లు సూర్యనారాయణగారు	...	5	466
కాశ్మీరు సమస్యప్రాధాన్యం—పండితారాధ్యుల నాగేశ్వరరావుగారు	...	1	3
కాళిదాసమహాకవి జీవితసమస్యలు—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	2	161
కి. శే. కె. యస్ వెంకటరమణిగారు	...	3	210
కృష్ణమాచార్యవచనములు—తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్యగారు	...	5	418
కొండవాగు—మారంపూడి భాస్కరరావుగారు	...	6	522
కొత్తకోపాలు (క)—వేలూరి సహజానందంగారు	...	1	15
కోయిలమ్మ (ప)—కాసూరి హనుమంతరావుగారు	...	5	445
గన్నేరు; పేరంటం (కల) శ్రీమతి నాయని కృష్ణకుమారిగారు	...	1	88
'గాలం' (త్రి. చి)—దేవీప్రసాద్ రాయచౌధరిగారు	...	3	—

	సం.	పుట.
చంద్రదేవైకపుత్రిః (క)—శ్రీనివాస శిరోమణిగారు ...	6	554
జగన్నాథ పండితరాయలు—కోన వెంకటరాయశర్మగారు ...	4	351
తమస్సులో తపస్సులు(క)—మునిపల్లె రాజుగారు ...	6	548
త్యాగరాజ (ప)—దండిపల్లి వెంకట సుబ్బాశాస్త్రిగారు ...	1	35
తెప్పతిరునాళ్ళ (ప)—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు ...	3	226
దళవాయి రామప్పయ్య—చల్లా రాధాకృష్ణశర్మగారు ...	6	589
దిష్టికళ్లు(క)—"వనశ్రీ" ...	6	567
దెందుకూరి శిథిలశిల్పసంపద—కో. రాఘవాచారిగారు ...	3	260
ధరల తగ్గుదల—పి. యస్. ప్రకాశరావుగారు ...	4	293
నన్నెచోడ కవికాలము (కల) పి. వెం. సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు ...	2	183
నవయుగోదయం (ప) దండిపల్లి వెంకటసుబ్బాశాస్త్రిగారు ...	3	211
నా ప్రభూ (ప)—వెన్నూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు ...	3	218
నాళరహితగ్రంథులు—బి. వి. యస్. మూర్తిగారు ...	3	274
నిరంతరజ్యోతి (నా)—వేలూరి సహజానందంగారు ...	4	341
నైజాములో కొన్ని ఆంధ్రసామంతరాజ్యములు (కల)—శ్రీ వారణాసి యశోదాదేవిగారు	6	778
పక్షిరాజు (ప)—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు ...	4	371
ప్రపంచ కథా బహూకృతి; పాలగుమ్మి పద్మరాజు—శాస్త్రిగారు ...	4	297
ప్రయోజకత్వం (క)—బొమ్మిరెడ్డిపల్లి సూర్యారావుగారు ...	4	371
ప్రాచీనభారతమున రాజదూతవ్యవస్థ (కల)—బి. యస్. శర్మగారు ...	4	380
పితృహృదయం (హిమవంతుడు-గౌరి) (త్రి. చి)—వెంక్రాపాటి కృష్ణమూర్తిగారు ...	4	—
పుట్టుమచ్చ (క)—వెంపటి సచ్చిదానందశర్మగారు ...	1	71
పోయిన పులులు—(క) అంగర వెంకటకృష్ణారావుగారు ...	3	268
బసవనిపూజ—అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు ...	1	9
భారతీయసంస్కృతి (కల)—యా. పద్మనాభస్వామిగారు ...	1	86
బైసికిల్ దొంగ— ...	3	205
భారతినారి (క)—శ్రీమతి వట్టికొండ విశాలాక్షిగారు ...	2	169
” ” ...	3	252
భారతీయ ప్రాచీనక్రీడలు (కల)—తటవర్తి సూర్యనారాయణగారు ...	3	279
భారతీయుడు - అశరీరవాణి—బొమ్మకంటి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు ...	2	139
భారతీయాధ్యాత్మికభావాలు; పాశ్చాత్యులవలలు—డా. టి. రామారావుగారు ...	3	282
భౌతికశాస్త్రము - తత్త్వజ్ఞానము—విస్సా అప్పారావుగారు ...	2	101
మరొకపదకవి—వంగలసీనయ్య—తిమ్మవజ్ఝలకోదండరామయ్యగారు ...	2	107
మనప్రాచీన వాద్యయంత్రములు (కల)—తటవర్తి సూర్యనారాయణగారు ...	2	187
మస్తిష్కంలో లేబొరేటరీ—"దాశరథి" ...	6	488
"మహాప్రస్థానము"—పొట్లపల్లి సీతారామారావుగారు ...	3	243
మహాభినిష్క్రమణము (ప)—బొడ్డు బాపిరాజుగారు ...	3	213
మా సంక్రాంతి (ప)—వోలేటి పార్వతీశంగారు ...	2	101
యజ్ఞఫలము—భాసుని ప్రతిభావిశేషములు—బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు ...	5	395
యజ్ఞఫలము (భాసనాటకము) బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు ...	2	120
” ” ” ...	3	227
” ” ” ...	4	299
"యమునా తీరే" (త్రి. చి)—యం. ఎ. రహీమ్‌గారు ...	2	—
రక్తమాల (క)—కోట సుందరరామశర్మగారు ...	1	41
రాయలవారి ఋతువర్ణనలు—దివాకర్ల వెంకటావధానిగారు ...	5	485
రాయసం వెంకన్న (నా)—గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారు ...	6	570

		సం.	పుట.
రెడ్డిరాజుల ఆంధ్రవాఙ్మయపోషణ—నిడదవోలు వెంకటరావుగారు	...	1	11
రేడియో నాటికలు—అమరేంద్రగారు	...	5	399
వసంతగీతము (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	6	561
వర్ణచిత్రరచనప్రాచీనసంప్రదాయములు (కల)—కామఋషి సత్యనారాయణశర్మగారు	...	6	772
విజ్ఞానశాస్త్ర పరిశోధనసమితి—వసంతరావు వెంకటరావుగారు	...	1	85
విపరిణామము (ప)—బూదరాజు రాధాకృష్ణగారు	...	4	162
విమలకోశం (క)—వజ్ఝల రామనరసింహంగారు	...	1	25
"వ్యథిత హృదయాలు" (త్రి. చి)—ఆర్. కె. దేవడిగార్	...	1	—
వియోగాగ్ని (ప)—మధుశ్రీ	...	5	473
విరహి—మేడూరి ఉమామహేశ్వరంగారు	...	6	543
విశ్రాంతి—శ్రీ సి. యస్. యస్. పట్నాయక్ (త్రి. చి)—	...	6	—
వెన్నెల విన్నపాలు—బొడ్డు బాపిరాజుగారు	...	1	62
శాస్త్రపరిశోధనా సమితి—విస్సా అప్పారావుగారు	...	3	199
శృంగారకందము (ప)—అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	3	197
శిథిలాశ్రమం (ప) దిగుమర్తి సీతారామస్వామిగారు	...	1	23
శుభగ్రహం—సింగరాజు లింగమూర్తిగారు	...	6	531
శూన్యానికి—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	...	4	364
సంకల్పసిద్ధుడు (క)—పంతుల శ్రీరామశాస్త్రిగారు	...	1	171
సంగంవారికీర్తి (క)—ఇవటూరి కామేశ్వరరావుగారు	...	5	427
సంచారిభావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	1	63
సంహారం (క)—పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	...	4	323
సత్యాగ్రహం—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	...	6	549
సనాతన యాని (ప)—మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	...	[illegible]	60
సముద్రఘోష (ప)—బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రిగారు	...	1	46
సర్వసుందరి (క)—అనుముల వెంకటశేషకవిగారు	...	5	446
సాత్త్వికభావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	4	316
సాధన విధానాలు—వేలూరి సహజానందనంగారు	...	6	563
స్థాయిభావములు—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	...	3	219
హేమంతము (ప)—సామవేదం జానకిరామశర్మగారు	...	2	159

జూ౯ 6 న **విడుదల!**

యువా వారి

టింగ్ రంగా

డైరెక్టర్... B.A. సుబ్బారావు
ప్రొడ్యూసర్. P.S. శేషాచలం
రచన...... తాపి

స్టూడియో: **వాహిని**

పూర్ణా రిలీజు

Gudur

ఖర
పుష్యము

భారతి

సంపుటము 29
సంచిక 1

స్వవిషయము

భారతి పత్రిక తన సాహిత్యజీవితమున ఇరువది తొమ్మిదవ ఏట ప్రవేశించినది. ఉత్తమ పత్రికలు, ఏ జాతికి, ఏ భాషకు చెందినవైనగాని, ఆ జాతికి, ఆ భాషకు గల సంస్కృతి వయః పాకముతోనే జన్మించును. ఆపత్రిక జీవితము గడుపుకొన్నన్ని నాళ్ళు, ఆ భాష, ఆ జాతి, సంతరించుకొనుచున్న నవ్యాలంకారముల నెల్ల ప్రతిఫలించుకొనుచు, వాటి పురోభివృద్ధికి నిత్య చిహ్నములుగ నిలుచును. ప్రపంచ ఉత్తమ సాహిత్యపత్రికలెల్ల ఆయా సంస్కృతుల కాయాకాలములకు కొలమానములుగ నట్లే చిరస్థాయి నందుకొన్నవి. శ్రీ నాగేశ్వరరావుగారు భారతిని ప్రారంభించుటలో ఈ ఆదర్శమునే మనమునం దుంచుకొని ఉత్తమ సాహిత్య పత్రికల శ్రేణిలో భారతిని నడుపుచూ తమ కృషిని ఫలవంతము చేసికొనిరి. ఆ అడుగు జాడలలో ఈ ఇరువది ఎన్మిది ఏడులుగా నడచుచూ వచ్చి భారతి తెలుగు రసజ్ఞ లోక ఆదరాభిమానముల నిరంతరము చూరగొనగలుగుచూ వచ్చినది.

భారతి జన్మించిననాటి సాహిత్య ప్రపంచమునకు, ఈ నాటి సాహిత్య ప్రపంచమునకు కాలగతమూ, ప్రగతియుతమునైన భేద మెంతయో అంతయూ గలదు. ఆ రోజుల భారతి నలంకరించిన యువక రచయితలు నేడు పరిణీతులై తెలుగు సాహిత్యమున వివిధశాఖలలో గురుతుల్యులుగ నున్నారు. ఆ నాటి యుత్సాహా, దీక్షా, శక్తులు ఈ నాటి యువక రచయితలలో నున్నవా యని దేశము ప్రశ్నించుచున్నది.

సాహిత్య మేయొక్క తరము వారి సొత్తు గానిమాట నిజమే. కాని నిన్నటి పల్కునకు ఈడైన పలుకుమాత్రమే నేడునూ పలికిన రసికలోకము హర్షించదు.

ఒకనాడొక యుత్తమ కవి యందుకొన్న స్థాయి ఆనాటి తర్వాతి సాహితీ లోకమున కంతటికీ సామాన్య స్థాయియైపోవును. ఆ కవి కన్న ఎక్కువ శ్రద్ధ, దీక్షా, ఉత్సాహములతో కృషి చేసిన కాని తర్వాత కవి తననాటి ప్రజల సంస్కృతికి మేలుబంతియైన పలుకు పలుకలేడు. అనగా నీ సాహిత్య కృషిలో కాలాని నిలుచుటకైన కష్టనష్టములు దినదినాభివృద్ధములు. ఈ శ్రద్ధా పటుత్వములు నూతన రచయితలలో నిత్య నియమములైన తప్ప, ఒక స్థాయినందు కొన్న సాహిత్యములో, పురోగమన చిహ్నములు నిత్యమూ స్ఫుటముగా కొట్టవచ్చినటుల కన్పడుట కష్టము.

కాని సూక్ష్మముగ పరికించుకొనుచూ వచ్చిన, తెలుగు సాహిత్యమున పురోభివృద్ధి కన్పించుచున్నమాట నిజమే. ఆ నాటి కన్న ఈ నాడు కథానికాశిల్పము చాల పురోగమించినది. కథానికకు వస్తు సంపద కూడా ఆ నాటి కన్న ఈ నాడు రచయితలకు విరివిగా కన్పడుచున్నది. కథకులలో వాస్తవిక దృష్టి నాటికన్న నేడు గాఢతమమైనది. మనస్తత్వముల నాకళించుకోవలెనను జిజ్ఞాస, అనుభవైక వేద్య మొనరించుకొని వెలువర్చవలెనన్న తృష్ణ, నేటి రచయితలలో పెక్కురలో గన్పించుచున్నది. కాని జీవితము యథాతథముగ పరిశీలించినంత మాత్రమున సాహిత్య సృష్టి జరుగదు. వాక్యము రసాత్మకమై కావ్య గౌరవమందు కొనుటకు మన భాషా సంస్కృతితో ఎడతెగని పరిచయమున్నగాని ప్రతిభావ్యుత్పత్తులతో రచన బైటపడుట కాస్కారము గల్గదు. నేటి యువ సాహితీ పరులు ఈ పరిచయము నభివృద్ధి చేసికొనుటపై దృష్టి సారించుట శుభ సూచకము.

ఇతరత్రా గూడ- నాటి రచయితలకున్న సౌకర్యములు కొన్ని, ఈ నాటి రచయితలకు లేవు. ఆనాడు స్వాతంత్ర్య దాహము, స్వదేశ గౌరవము, ఇత్యాది భావములు ప్రజలలో నూత్న చైతన్యమందు కొన్నవి. ఆ తరంగములపై తేలిపోయి, ప్రజాదరణము నూరగొనుట రచయితలకు కూడ తేలికయైనది. పాశ్చాత్య ప్రభావము వలని రాగల నూతన చైతన్యములు తెలుగు భాషలో అప్పుడప్పుడే కొత్తగా రామొదలిడినవి. నేడు స్వాతంత్ర్యమును మించిన జీవితావసరములు సంఘము నలయించుచున్నవి.

వెల్లువవలె ముంచెత్తుచున్న పాశ్చాత్య ప్రభావములలో మన సంస్కృతికి, సాహిత్యమునకు, నైసర్గికమైన అభ్యుదయ మెటున్నదో తెలుసుకొనుటకై సంఘము నెమకులాడుచున్నది. సంఘ కర్తవ్యమును ప్రబోధించ గల్గినవారు సాహితీ పరులే! ఈ తీవ్రతరమైన కృషి తెలుగు రచయితలలో నూత్న వికాసమందుకొనవలెననియు, నిత్య నూతన వికాసముతో, తెనుగు ప్రజానీకమునకీ కృషిఫలముల నందించవలయుననియు, శుభాశయములతో భారతి తన నూత్న వత్సర జీవితమును ప్రారంభించుకొనుచున్నది. సాహితీపరులందరును భారతి నభిమానించి మా ఆశయములకు చేదోడు వాదోడుగా నిలిచి భారతిని తమ నవోత్సాహముల ప్రతిబింబముగా నొనర్చి ఆదరించ నాహ్వానించుచున్నాము. నూత్నవత్సరారంభ వేళ ఉత్తమ సాహిత్య పత్రికగా భారతి నభిమానించి ఆదరించు తెలుగువారికెల్లరకు ఇదే మా స్వాగతము.

కాశ్మీరుసమస్య ప్రాధాన్యం

శ్రీ పండితారాధ్యుల నాగేశ్వరరావు

"రష్యా ఎవరి అధీనంలో వుంటే యావత్ప్రపంచము వారికి పాదాక్రాంతం కావలసిందే." ఇది నెపోలియన్ అభిప్రాయం. ప్రపంచాధిపత్యం కోసరం యుద్ధాలు చేసిన ప్రతి ఒక్కరు ఇలాగే అభిప్రాయపడ్డారు. నెపోలియన్ రష్యా ఆక్రమణకు చేసిన ప్రయత్నాలు విఫలమై, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యం విచ్ఛిన్నమైపోయింది. హిట్లర్ రష్యాను జయించడానికి జరిపిన యుద్ధంలో పరాజితుడై జర్మనీనే కోల్పోయినాడు. క్రిందటి శతాబ్దంలో నెపోలియన్ కృతకృత్యుడైవున్నా, ఈ శతాబ్దంలో హిట్లర్ మనోరథం ఈడేరినా ప్రపంచచరిత్ర గతే పూర్తిగా మారిపోయి వుండేది. ఈ సత్యాన్ని ఈనాడు క్రెమ్లిన్ అధికారులు నిస్సందేహంగా నిరూపించుకున్నారు. రష్యాలో కమ్యూనిజం ఏర్పడి, స్థిరపడింది కాబట్టి ప్రపంచ కమ్యూనిస్టు సామ్రాజ్యాన్ని స్థాపింపగలమని వారు భావిస్తున్నారు. మిగతా ప్రపంచం భయపడుతున్నదీ అదే. రష్యాకు ఇంత ప్రాముఖ్యం ఆ దేశ భౌగోళిక స్థానాన్నిబట్టే వచ్చింది. మాస్కోలో కూర్చుంటే మిగతా ప్రపంచం అంతా అందిపుచ్చుకున్నట్లు వుంటుంది.

మధ్య ఆసియాలో కాశ్మీరు కూడా ఇంచుమించు అదే స్థానంలో వుంది. 84 వేల చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణంగల ఈ సంస్థానం అయిదు ప్రధాన రాజ్యాలను ఆనుకొనివుంది. ఉత్తరాన రెండు కమ్యూనిస్టు రాజ్యాలు రష్యా, చైనా, తూర్పున పెకింగ్ ప్రభుత్వ అధీనమై కమ్యూనిస్టు చైనా వలసగా మారిపోయిన టిబెట్, దక్షిణాన భారతదేశం, పాకిస్తాన్, పశ్చిమాన పాకిస్తాన్, ఆఫ్ఘనిస్తాన్‌లు వున్నవి. కాశ్మీరుకు ఈ అయిదు రాజ్యాలూ అందుబాటులో వున్నట్లే ఈ అయిదు రాజ్యాలకూ కాశ్మీరు అందుబాటులో వుంది. వీటన్నింటి ప్రభావమూ కాశ్మీర్‌పై అంతో, ఇంతో కనిపిస్తూనే వుంటున్నది.

షేక్ అబ్దుల్లా సంస్థాన ముఖ్యమంత్రిపదవిని స్వీకరించిన తరువాత 'నవ్యకాశ్మీర్' నిర్మాణానికి తయారుచేసిన పథకాన్ని పరిశీలించితే కాశ్మీర్‌పై సోవియట్ ప్రభావం ఎంత వుందో స్పష్టమౌతుంది. దాదాపు ఒక శతాబ్దంగా కాశ్మీరుకు భారతదేశంతో అత్యంత సన్నిహిత సంబంధం వుంటూవున్నందువల్ల కాశ్మీరీల జీవితంపై భారతీయ సంస్కృతి ప్రభావం కూడా కొంతవరకు కన్పిస్తూ వుంటుంది. కాశ్మీరు సమస్య అంతిమంగా పరిష్కారమై కాశ్మీరీలు తమ వ్యవహారాలను సరిదిద్దుకో గలిగినప్పుడు కాశ్మీరు ఈ పరిసరరాజ్యాల సంస్కృతి, నాగరికతలను సమన్వయంచేసి ఒక నూత్న సంస్కృతిని ప్రసాదిస్తుంది. కాశ్మీరులో ఏం జరిగినా వాటి ఫలితాలను ఇటు భారతదేశం, అటు పాకిస్తాన్ సమంగా అనుభవించవలసివస్తుంది.

కనుకనే కాశ్మీరుభవిష్యత్తును తమ ఆశయాలకూ, లక్ష్యాలకూ అనుగుణంగా నిర్ధారించాలని పాకిస్తాన్, భారతదేశ పాలకులు ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఈ ప్రయత్నాల్లో ఎవరు సఫలులైనా రెండోవర్గం అధఃపతనం చెందక తప్పదు. పాకిస్తాన్ బ్రతికి బట్టకట్టాలంటే కాశ్మీరు కరాచీఅదుపులో ఉండక తప్పదని పాకిస్తాన్ మంత్రులు, లోకం ఏమనుకుంటుందో అని కాకపోయినా, కాశ్మీరీలకు కరాచీ ఉద్దేశ్యాలను గురించి ఎలాంటి అనుమానాలు కలుగుతవో అనే ఆలోచనైనా లేకుండా, ప్రకటించారు. పాకిస్తాన్ ఆర్థిక వ్యవస్థ స్వయం సమృద్ధంగా వుండాలంటే కాశ్మీరు పాకిస్తాన్ అధీనంలో వుండక తప్పదని సర్ మహమ్మద్ జఫ్రుల్లాఖాన్ భద్రతాసమితిలోనే ప్రకటించి వున్నాడు. ఆవిధంగా పశ్చిమ రాజ్యాల సానుభూతిని పాకిస్తాన్ సంపాదించ కలిగింది. పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు, ఆఫ్ఘనిస్తాన్, ఇరాక్‌లు ఒకే సమాఖ్యగా వుంటే—యూరప్‌లోని బెనిలక్స్

దేశాల మాదిరి—సోవియట్ రష్యా తూర్పున, దక్షిణాన, పశ్చిమ రాజ్యాలకు చక్కని సైనిక స్థావరాలు లభిస్తవి. అమెరికా బ్రిటన్–పర్షియా తగాదానూ, పాకిస్తాన్—అఫ్ఘనిస్తాన్ తగాదానూ పరిష్కరించడానికి చేస్తున్న బ్రహ్మాండమైన ప్రయత్నాలను గమనిస్తే ఈ విషయం స్పష్టమైపోతుంది.

కాశ్మీరు సమస్యాపరిష్కారంలో బ్రిటన్ అమెరికాలు ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించడానికి కారణం కాశ్మీరుప్రజలమీదవున్న అభిమానమూ గాదు, పాకిస్తాన్—భారతదేశాల సఖ్యత ఆసియాలో నున్న శాంతికి అత్యంతావశ్యకం అని నమ్మినందువల్లా కాదు. కాశ్మీరును పాకిస్తానుకు కట్టబెడితే ఒక ప్రముఖముస్లింరాజ్యం చిరకాలం తమకు లోబడి వుంటుందన్న ఆశే బ్రిటన్, అమెరికాలను ఆ దేశాలు ఇప్పుడనుసరిస్తున్న వైఖరికి ప్రోత్సహించినది

త్రియెస్టీ ఇటు యుగస్లావియాకు చెందాలా అటు ఇటలీకి చెందాలా అన్న సమస్యపై సమకాలంగా బ్రిటన్ అమెరికాలు, రష్యా అనుసరించిన విధానాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటే కాశ్మీరు విషయంలో వీరి విధానం సులభంగా గ్రహింపను వస్తుంది.

కాశ్మీరు ఈ నాడు భారత పాకిస్తాన్ దేశాలకు జీవన్మరణ సమస్యగా తయారు కావడానికి బ్రిటన్, అమెరికాలు 1948 జనవరి నుంచీ అనుసరిస్తూ వచ్చిన విధానమే కారణం. సమితి ఈ రెండు రాజ్యాల ప్రాబల్యానికి లోబడి వున్నంత కాలం కాశ్మీరు సమస్య పరిష్కారం కానే కాదు. మరి కొంత కాలం ఈ సంస్థానం ఇదే విధంగా షేక్ అబ్దుల్లా, ఆజాద్ కాశ్మీర్ ప్రభుత్వాల అధీనంలో వుండిపోతే కాశ్మీరు విభజన ఎవరి తీర్పు అవసరం లేకుండా, ఏ జనవాక్యంతోనూ నిమిత్తం లేకుండా స్థిరపడి పోతుంది.

ఈ విభజనవల్ల పాకిస్తానుకు ఎక్కువగా లాభించదు. కాని అమెరికా బ్రిటన్లకు కావలసిన కీలక ప్రాంతాలు మాత్రం పాకిస్తాన్ పరమై రష్యాపై దెబ్బ తీయడానికి అవసరమైన సైనికస్థావరాలు మాత్రం లభిస్తవి. ఉత్తర కాశ్మీరులోని గిల్గిట్ ప్రాంతం ఐక్యరాజ్యసమితి కాశ్మీరుకమిషన్ భారత దేశానికిచ్చిన వాగ్దానానికి విరుద్ధంగా పాకిస్తానులో కలిసిపోతుంది. బ్రిటన్, అమెరికాలు ఆ పరిస్థితితో తృప్తిపడగలవు. సర్ ఓవెన్ డిక్సన్ సంస్థాన విభజనే సమస్యా పరిష్కారానికి గల ఏకైక మార్గం అని ఖచ్చితంగా చెప్పినప్పుడు ఎవరూ మనస్ఫూర్తిగా అధిక్షేపించలేదు. కేవలంగా ఎవ్వరూ నిరాకరించలేదు.

మొట్టమొదటి కాశ్మీరు యుద్ధవిరమణ సంఘం యుద్ధ విరమణనాడు ఏ ప్రాంతం ఎవరి అధీనంలో ఉంటే ఆ ప్రాంతం వారి అధీనంలోనే వుండిపోవాలని, సంస్థాన భవిష్యత్తు జనవాక్య నిర్ధారణద్వారా నిర్ణయమయ్యేవరకూ ఆ ప్రాంతాలపై అబ్దుల్లా, ఆజాద్ కాశ్మీరు ప్రభుత్వాలే అధికారం చలాయిస్తూ వుండాలని తీర్మానించినప్పుడే డిక్సన్ పథకానికి ప్రాతిపదిక ఏర్పడింది. 1948 ఆగస్టు 13, 1949 జనవరి తీర్మానాలను పాకిస్తాన్, భారత దేశాలు అంగీకరించడంద్వారా సంస్థాన విభజనకూడా అంగీకరించినట్లే అయింది.

1947 ఆగస్టు 15 వ పూర్వం కాశ్మీరుభవిష్యత్తు విషయంలో అట్టే అంత ఆసక్తిని చూపని భారత ప్రభుత్వం ఆ సంవత్సరం అక్టోబరులో సైన్యాలను పంపి కోట్లకు నాలుగులక్షల రూపాయల ఖర్చును భరించి దాదాపు సంవత్సరంపాటు పాకిస్తాన్ సేనలతో యుద్ధం సాగించడానికి గల కారణం ఏమిటి? భారతదేశ విభజనకు అంగీకరించి చూపాడు కూడా అందనటువంటి నష్టాన్ని, కష్టాన్ని భరించిన భారత ప్రభుత్వం ఈ నాడు సర్ ఓవెన్ డిక్సన్ ప్రతిపాదనలను ఎందుకు అంగీకరించింది? పంజాబ్, బెంగాల్ రాష్ట్రాల్లోని దాదాపు సగ భాగాన్ని పాకిస్తానుకు వదులుకున్న భారతప్రభుత్వం ఈ 85 వేల చదరపు మైళ్ళ సంస్థానంకోసరం నాలుగేళ్లుగా ఇంత తాపత్రయం పడ్డానికి కారణం ఏమిటి?

కాశ్మీరు భవిష్యత్తు మీదనే భారత దేశ భవిష్యత్తు ఆధారపడివుంది. భారతప్రభుత్వ దేశాంగ విధానం, విదేశాంగ విధానం కాశ్మీరు సంస్థానాన్ని మనస్సులో పెట్టుకునే నిర్ణయం కావలసివుంటుంది. క్రిందటి సంవత్సరం పండిట్ నెహ్రూ అధ్యక్షతన ఢిల్లీలో జరిగిన కాంగ్రెస్ మహాసభ ప్రత్యేక సమావేశంలో పండిట్ నెహ్రూ, కాశ్మీరు ప్రధాని షేక్

అబ్దుల్లాకూడా ఈ విషయాన్ని స్పష్టంచేశారు. కాశ్మీరు భారతదేశంతో చేరివుండాలంటే భారతదేశం సెక్యులర్ రాజ్యంగా ప్రవర్తిల్లాలని భారత ప్రధానమంత్రీ, కాశ్మీరు ముఖ్యమంత్రికూడా స్పష్టం చేశారు. కాంగ్రెస్ సంస్థలో వచ్చిన మార్పులకు, భారతప్రభుత్వ విధానానికి కాశ్మీరు సమస్యకు ఎంత సంబంధం వుందో గ్రహించడానికి ఇంతకంటే ఎక్కువ ఆధారాలు అవసరంలేదు. భారతదేశంలో "హిందూరాజ్యాన్ని" ఏర్పరిస్తే కాశ్మీరు ముస్లింలు పాకిస్తాన్‌లో చేరిపోతామని ప్రకటించడం తథ్యం. అంతే గాదు, అందువల్ల కాంగ్రెస్, గాంధి మహాత్ముడు ప్రతిఘటించిన ద్విజాతి సిద్ధాంతం భారతదేశంలో ఎక్కువ ప్రాబల్యాన్ని సంపాదిస్తుంది. పాకిస్తాన్ స్థాపన అన్ని విధాలా సమర్థనీయమని అందుకు బాధ్యులైనవారు చెప్పుకోడానికి మంచి ఉదాహరణ లభిస్తుంది.

కాశ్మీరు ద్విజాతిసిద్ధాంతం బూటకం అని ఋజువు చేసిందని ఆ సంస్థానానికి వెళ్లివచ్చిన విదేశస్థులందరూ, ప్రత్యేకంగా పాకిస్తాన్ అభిమానం లేనప్పుడు ప్రకటించారు. ఈ మధ్యనే కాశ్మీరులో రెండు ప్రాంతాల్లోనూ పరిస్థితులను గమనించివచ్చిన "మాంచెస్టర్ గార్డియన్" పత్రికవిలేకరి కాశ్మీరు ప్రజల మనస్తత్వాన్ని వివరిస్తూ వారికి మతం ప్రధానం కాదనీ, ఏ దేశంతో చేరితే లాభంగా వుంటే ఆ దేశంతోనే చేరగలరని ప్రకటించింది. అజాద్ కాశ్మీర్లో కంటే అబ్దుల్లా అధీనంలో వున్న కాశ్మీరులో ప్రజాసామాన్యం స్థితి తృప్తికరంగా వున్నందువల్ల కాశ్మీరుజనాభాలో హెచ్చుమంది అబ్దుల్లా చెప్పినట్లు చేస్తారని కూడా ఈ విలేఖరి నివేదిక తెలుపుతున్నది. అబ్దుల్లా ప్రభుత్వం ప్రవేశపెట్టిన భూమి సంస్కరణలవల్ల కాశ్మీరు రైతాంగం ఎక్కువ ప్రయోజనాలను పొందింది. కుంట పొలం లేని రైతులకు అబ్దుల్లా ఆర్థికవిధానం వల్ల ఇంత జీవనోపాధి ఏర్పడింది. భారత ప్రజానీకానికి పండిత నెహ్రూలా ఎలాగో కాశ్మీరీలకు, షేక్ అబ్దుల్లా అలాగని అంతా అంగీకరించిన విషయం. షేక్ అబ్దుల్లా శక్తి, సామర్థ్యాలను, దృక్పథాన్ని గ్రహించిన జిన్నా, కాశ్మీరు ప్రజలతో గాక కాశ్మీరు మహారాజుతో వ్యవహారం చేయ నిశ్చయించుకున్నాడు. కాశ్మీరు మహారాజు కాంగ్రెస్ విధానాలను తెలుసుకున్నవాడవడంవల్ల కాంగ్రెస్ పాలించే భారతదేశంతో చేరడంవల్ల తన స్థితి, స్థాయిలో రాగల మార్పులను గ్రహించినవాడవడంవల్ల ఇటు భారత దేశంతో గాక, అటు పాకిస్తాన్‌తో సన్నిహిత సంబంధాలను ఏర్పాటుచేసుకొనడానికి ప్రయత్నించాడు. కాని పాకిస్తాన్‌లో చేరిపోవడానికి భయపడ్డాడు. 1947 ఆగస్టు 15 లోపున ఒక నిర్ణయానికి రాలేక బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వం సలహాకోసరం ఠాకూర్ కల్యాంసింగ్‌ను లండన్ పంపించారు. కాశ్మీరు పాకిస్తాన్‌తోనే చేరాలని బ్రిటిష్ రాజకీయవేత్తలు సలహా ఇచ్చారు. అప్పుడు గవర్నర్ జనరల్‌గా వున్న లార్డ్ మౌంట్‌బాటన్ కూడా కాశ్మీరు భారతదేశంలో చేరాలని ఖచ్చితంగా సలహా ఇవ్వలేకపోయినాడు. పైగా కాశ్మీరు మహారాజా నిర్ణయాన్ని కాశ్మీరు ప్రజలు స్థిరపరచవలసి వుంటుందనే షరతు పెట్టి సర్ హరిసింగ్ అభ్యర్థనను మన్నించవలసిందని పండిట్ నెహ్రూకు సలహాఇచ్చారు.

సర్ హరిసింగ్, ఆయన ఆశ్రితవర్గం కాశ్మీరును ఎటూ చేర్చక, పాకిస్తాన్, భారతదేశాలతో యథాతథపు ఒడంబడిక ద్వారా తమ హక్కులను, హోదాలను సంరక్షించుకోగలమని ఆశపడ్డారు. 1947 లో కాశ్మీరు మహారాజా తరఫున పాకిస్తాన్‌తో చేరికను గురించి రామచంద్రకాక్ సంప్రతింపులుకూడా జరిపారు. జిన్నా లాహోరులో కూర్చుని కాశ్మీరుపై దండయాత్రను ప్రారంభించకపోతే సంస్థానం ఏమై వుండేది? సర్ హరిసింగ్ జిన్నా అభిమతానికి విరుద్ధంగా తనకు ఆత్మహత్యగా పరిణమించగల చర్యను తీసుకొనివుండేవారా? పండిట్ నెహ్రూ ప్రధాన మంత్రిగా వున్న భారతదేశంతో తాను కాశ్మీరు మహారాజాగా వ్యవహరింపలేమని సర్ హరిసింగ్‌కు తెలియకపోలేదు. భారతదేశంతో చేరితే షేక్ అబ్దుల్లా ప్రధానమంత్రిగా సంస్థానంలో బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేయక తప్పదని సర్ హరిసింగ్ కంటే బాగా గ్రహించినవారు మరొకరు వుండరు. కాశ్మీరు జాతీయ మహాసభను కాదని పాకిస్తాన్‌తో చేరితే సంస్థానంలో అంతర్యుద్ధం తప్పదని కూడా కాశ్మీరు మహారాజుకు తెలుసును. కాని 1846 లో తమ పూర్వీకులు 50 లక్షల రూపాయలకు సంపాదించినంత సులభంగా తాను ఈ కాశ్మీరును

సంరక్షించుకోలేనని కూడా ఆయన గ్రహించాడు. 'హామ్లెట్' పడిన అవస్థలో పడి, తుదకు అట్టి ఫలితాలను అనుభవించాడు.

అయితే జిన్నా పాకిస్తాన్ అవతరించిన ఆరు వారాలకే తన దృష్టిని కాశ్మీరుపై కేంద్రీకరించడానికి గల కారణం ఏమిటి? పాకిస్తాన్ సంపాదనకు 1940 నుంచి 1946 వరకూ ఓపిగ్గా, అతి జాగ్రత్తగా, అత్యంత ప్రతిభతో వ్యవహారం చేసుకు వచ్చిన క్వాయిదే అజాం కాశ్మీర్‌ను సంపాదించడానికి అంత త్వరపడడానికి కారణం ఏమిటి? పాకిస్తాన్ పరిష్కరించుకోవలసిన ఆర్థిక, కాందిశీక, సాంఘిక సమస్యలు అసంఖ్యాకంగా ఉండగా పాకిస్తాన్ గవర్నరు జనరలు ఈ సంస్థాన ఆక్రమణకు ఇంత ప్రాధాన్యం ఇచ్చి స్వయంగా యుద్ధాన్ని నడపడానికి గల కారణం ఏమిటి?

కాశ్మీరుసమస్య శీఘ్రంగా పరిష్కారం కావాలని పాకిస్తాన్ గవర్నరు జనరలు అభిప్రాయపడ్డాడు. సర్ హరిసింగ్ యథాతథపు ఒడంబడిక స్థానే పాకిస్తాన్‌లో చేరికపత్రాన్ని సమర్పించాలని జిన్నా పట్టుబట్టాడు. ఎటూ తేల్చుకోలేని కాశ్మీర్ మహారాజా ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేటట్లు చేయాలని ఆర్థిక దిగ్బంధనం ప్రయోగించాడు. మూడువారాలు నిదానించి చూచాడు. ప్రయోజనం లేకపోయింది. కాశ్మీర్‌పై దండెత్తమని కొండజాతుల వారికీ, పాకిస్తాన్ సైనికులకు ఉత్తరువు చేశాడు. వారికి కాశ్మీర్‌ను జయించేందుకు అవసరమైన సహాయం చేయవలసిందని పాకిస్తాన్ సర్వసేనాని ఆజ్ఞాపించాడు. సరిహద్దు దాడులుగా ప్రారంభమైన సైనిక చర్యలు కాశ్మీరు యుద్ధంగా పరిణమించినవి. యుద్ధం ప్రారంభమైన ఇరవై రోజుల్లో పాకిస్తాన్ సేనలు కాశ్మీరు రాజధాని శ్రీనగర్‌కు 7000 గజాల సమీపంలోకి చేరినవి. అక్టోబరు 26 వ భారత ప్రభుత్వం కాశ్మీరు మహారాజా ఆర్తనాదాన్ని వినిపించుకొని సైన్యాలను పంపడంలో రెండు రోజులు కాలహరణం జరిగితే పాకిస్తాన్ కాశ్మీరును ఆక్రమించుకొని తూర్పు పంజాబును కలుపుకోడానికి సన్నద్ధమై వుండేది. తూర్పు బెంగాల్ పాకిస్తాన్‌కు రాక పోయినా సింధు, తూర్పు పశ్చిమ పంజాబు, కాశ్మీరులు లభించివుంటే పాకిస్తాన్ నాయకులు తృప్తి చెందివుండే వారే.

అటు కాశ్మీరు సంస్థానం ఇటు తూర్పు పంజాబు పాకిస్తాన్ వశమై వుంటే పాకిస్తాన్ వ్యావసాయికంగా ఎంతో అభివృద్ధి చెందివుండేది. కాశ్మీరు పాకిస్తాన్‌లో చేరాలని కరాచీ ప్రముఖులు వాదించడానికి పాకిస్తాన్‌కు కావలసిన నదీ జలం అంతా కాశ్మీరునుంచే రావాల్సి వుండడమే. కాశ్మీరు భారతదేశంలో చేరితే భారత ప్రభుత్వం పాకిస్తాన్‌లోకి ప్రవహిస్తున్న నదుల నన్నిటి గతిని మార్చి పాకిస్తాన్‌కు నీరు లేకుండా చేస్తుందని కూడా పాకిస్తాన్ రాజకీయజ్ఞులు ప్రచారం చేశారు. అలా చేయాలనే వుద్దేశ్యం భారత దేశానికి వున్నప్పటికీ అది సాధ్యం గాదని భారత ప్రభుత్వం స్పష్టం చేసింది. పాకిస్తాన — భారతదేశాలకున్న కాలవ నీటి తగాయిదా పరిష్కారమైతే మిగతా సమస్యలు సులభంగా పరిష్కారం కాగలవని రెండు దేశాల్లోనూ పర్యటించి, అక్కడి పరిస్థితులను పరిశీలించి, స్థానిక నాయకులతో చర్చలు జరిపిన డేవిడ్ లిలియన్థాల్ సూచించారు.

పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు విషయంలో అనుసరిస్తున్న విధానానికీ సూడాన్ విషయంలో ఈజిప్టు అనుసరిస్తున్న విధానానికీ ఏమీ తేడా లేదు. ఈజిప్టు బ్రతుకుకు అత్యంతావశ్యకమైన నైల్ నది సూడాన్ నుంచే రావలసివుంది. ఈజిప్టు ఆర్థికంగా స్వయంసమృద్ధం కావాలంటే సూడాన్ ఈజిప్టు అధీనంలో వుండక తప్పదు. ఈ విషయాన్ని ఈజిప్షియన్లు, పాకిస్తానీల మాదిరే ఎంతమాత్రం కప్పిపుచ్చలేదు. కాని ఈజిప్టుకు సుడాన్‌ను స్వాధీనం చేయడానికి నిరాకరించి, సుడాన్ స్వతంత్ర్యరాజ్యంగా ఏర్పాటు చేయడానికి యావచ్ఛక్తినీ వినియోగిస్తున్న బ్రిటన్ కాశ్మీరును మాత్రం పాకిస్తాన్‌కు కట్టబెట్టడానికి సంకోచించడం లేదు. కాశ్మీరు ప్రజల అభిమతాన్ని తెలుసుకోవడం అవసరం అని అయినా భావించడం లేదు.

వీటన్నింటివల్లా కాశ్మీరు సమస్యకు ఎంతో ప్రాధాన్యం వుందనీ అది కేవలం భారత పాకిస్తాన్‌లకు మాత్రమే సంబంధించింది గాదనీ, అగ్రరాజ్యాలన్నీ కాశ్మీరు భవిష్యత్తులో ఆసక్తి కలిగివున్నవని స్పష్టమౌతున్నది.

ఈసమస్యాపరిష్కారానికి భద్రతామండలి ఇప్పటికి నాలుగు సంవత్సరాలుగా మార్గాన్వేషణ చేస్తున్నది. భారతప్రభుత్వం పాకిస్తాన్ కాశ్మీరు సంస్థానంపై దురాక్రమణ జరిపిందని భద్రతామండలికి ఫిర్యాదు చేసి నాలుగు సంవత్సరాలైంది. యుద్ధచర్యల విరమణజరిగి మూడు సంవత్సరాలైంది. యీ నాలుగేళ్లలోనూ ఎందరో ఎన్నో పరిష్కారమార్గాలను సూచించారు. మొట్టమొదట భద్రతామండలికి అధ్యక్షుడుగా వున్న చైనా ప్రతినిధి డాక్టర్ ట్సియాంగ్ భారతప్రభుత్వ ఫిర్యాదును శ్రద్ధగా పరిశీలించి కొన్ని ప్రతిపాదనలను చేశారు. భారతప్రభుత్వం ఈ ప్రతిపాదనలను అంగీకరించింది. పాకిస్తాన్ నిరాకరించింది. ఆ తరువాత ఈ కాశ్మీరు తగాయిదాలను భారత-పాకిస్తాన్ తగాదా విస్తరింపచేయడానికి తద్వారా పాకిస్తాన్ దురాక్రమణను కప్పిపుచ్చడానికి సర్ మహమ్మద్ జఫ్రుల్లాఖాన్ చేసిన ప్రయత్నాలు ఫలించి ఐక్యరాజ్యసమితి కాశ్మీరు కమీషను ఏర్పడింది. ఆ కమీషన్ జరిపిన విచారణ ఫలితంగా కాశ్మీరుపై పాకిస్తాన్ దురాక్రమణ జరిపిందని ఋజువైంది. భద్రతామండలి గ్రీసు విషయంలో ఆల్బేనియా, యుగస్లావియా, బల్గేరియా, రుమేనియా దేశాలను హెచ్చరించినట్లు కాశ్మీరువిషయంలో పాకిస్తాన్‌ను హెచ్చరించడానికి బదులు, కాశ్మీర్ పై దురాక్రమణ జరుపుతున్నవారికి ఏ విధంగానూ సహాయపడరాదని పాకిస్తాన్‌ను ఆదేశించడానికి బదులు కాశ్మీరును భారత-పాకిస్తాన్ దేశాలకు ఏ విధంగా పంపకం చేద్దామనే ఆలోచించడం ప్రారంభించింది. కాశ్మీరు కమీషన్ ప్రతిపాదనలను భద్రతా మండలి అమలుజరుపగల్గి వుంటే, లేదా తరువాత కాశ్మీరుమధ్యవర్తిగా వచ్చిన సర్ ఓయిన్ డిక్సన్ ప్రతిపాదనలను అమలుజరుపగల్గి వుంటే, కాశ్మీరు సమస్య ఈనాడింత క్లిష్టమైవుండేది గాదు. మొదట కాశ్మీరు కమీషను పాకిస్తాన్ సేనలు కాశ్మీరు సంస్థానం భూభాగంపై వున్నట్లు వెల్లడించింది. సర్ ఓవెన్ డిక్సన్ కాశ్మీరులో పాకిస్తాన్ సేనల ఉనికి అంతర్జాతీయ ధర్మసూత్రాలకు విరుద్ధం అని ప్రకటించారు. ఈవిధంగా తీర్పులివ్వడంతోనే వీరు తృప్తి పడ్డారు గాని ఆ తీర్పులను అమలుచేయడానికి అసలు ప్రయత్నించనే లేదు.

ఇప్పుడు డాక్టర్ ఫ్రాంక్ గ్రాహం కాశ్మీరు సమస్యా పరిష్కారానికి ఆఖరు ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. అనేక చిల్లర విషయాలపై వీరు భారత-పాకిస్తాన్ సమాధానాన్ని సాధించగలిగారు; కాని అసలు సంస్థానభవిష్యత్తు నిర్ధారణకు సంబంధించిన రెండు ప్రధాన విషయాలమీద 1948 లో ఎంతటి భేదాభిప్రాయం వుందో 1952లోనూ అంతటి భేదాభిప్రాయము వుంది.

కాశ్మీరు నుంచి భారత, పాకిస్తాన్ సేనల ఉపసంహరణ విషయంలో మెక్నాటన్ ప్రతిపాదనలతో ప్రారంభమైన అ న్యాయం ఇప్పటివరకూ అలా వస్తూనే వుంది. కాశ్మీరు కమీషన్ సంస్థాన శాంతిభద్రతలరక్షణకు అవసరమైన సేనను భారతప్రభుత్వం స్థావరంగా వుంచవచ్చునని, పాకిస్తాన్ సేనల ఉపసంహారం మాత్రం జరగాలనీ సూచించింది. అంతేగాక గిల్గిట్ ప్రాంతంపై పరిపాలనాధికారం షేక్ అబ్దుల్లా ప్రభుత్వపరం కావాలన్న సూచనను కూడా కాశ్మీరు కమీషన్ హర్షించింది. ఇప్పుడు డాక్టర్ ఫ్రాంక్ గ్రాహం ఇరుపక్షాల సేనలబలం ఒక్కటిగానే వుండాలని సూచిస్తున్నారు. భారతప్రభుత్వం ఈ సూచనను ఎప్పటికీ అంగీకరింపదు. ఇక రెండవది-జనవాక్యనిర్ధారణ కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించడానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులు ఏర్పడేందుకుముందుగానే జనవాక్య నిర్ధారణాధికారిని నియమించాలని గ్రాహం ప్రతిపాదించాడు. ఈ రెండూ పాకిస్తాన్‌కు అనుకూలమైనవే. భారతదేశం ఈ ప్రతిపాదననూ అంగీకరింపదు.

హైద్రాబాదు సమస్య సమితి చర్చనీయాంశాల జాబితాలో వుంటూవుండగానే శాశ్వతంగా పరిష్కారమైపోయినట్లుగానే ఈ కాశ్మీరుసమస్య పరిష్కారంకావాలి. అందుకు ప్రస్తుతం సంస్థానంలో ఏర్పడిన రాజ్యాంగపరిషత్తు తోహదం చేస్తుంది. కాబట్టి ఈ పరిషత్తుకు ఎన్నికలు జరక్కుండా చేయాలని, పరిషత్తుసమావేశం కాకుండా చేయాలని పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వం స్వయంగానూ, భద్రతామండలి ద్వారానూ శాయశక్తులా ప్రయత్నించింది. సరిహద్దులలో తిరిగి సైనికచర్యలు జరపడానికి సమాయత్తమైంది. భారతప్రభుత్వం ముందుగానే గ్రహించి అవసరమైన చర్యలు తీసుకున్నది. పాకిస్తాన్ కొత్త

పథకం ఈవిధంగా నిరుపయోగమైంది. షేక్ అబ్దుల్లాను అపహరించడానికి కుట్రలుపన్నింది. అదీ లాభం లేకపోయింది. కాశ్మీరు అభ్యుదయమార్గాన పురోగమిస్తున్నది. ప్రక్కనవున్న అజాద్ కాశ్మీర్లో అరాచకం ప్రారంభమైంది. తిండి, బట్టకోసరం ప్రజలు, అధికారంకోసరం అజాద్ కాశ్మీర్ నాయకులు తిరుగుబాటుచేశారు. సర్దార్ ఇబ్రహీంఖాన్ తిరిగి అజాద్ కాశ్మీరు అధిపతి కావడానికి కుట్రలు పన్నాడు. తత్ఫలితంగా కలనల్ అహమ్మద్ షా పదభ్రష్టుడైనాడు. అంతటితో మహమ్మద్ అబ్బాస్ ప్రాబల్యం అంతరించింది. అజాద్ కాశ్మీర్ వ్యవహారాల్లో స్థానిక నాయకులకు ప్రమేయం లేకుండా చేసి అజాద్ కాశ్మీరు కొంతభాగాన్ని అటు పశ్చిమోత్తర సరిహద్దు రాష్ట్రానికీ, కొంతభాగాన్ని పశ్చిమ పంజాబుకు కలిపివేయడానికి అనుకూలమైన పరిస్థితులు ఏర్పడ్డవి. ఇవాళ అజాద్ కాశ్మీరు అధిపతిగా నాజీముద్దీన్ చే ప్రతిష్ఠింపబడిన వైజ్ మహమ్మద్ యూసఫ్ అవకాశవాది. షేక్ అబ్దుల్లాను దూషించడానికి కాశ్మీరు మహారాజా ఒకప్పుడు ఇతన్ని తన ప్రక్కన వుంచుకున్నాడు. పాకిస్తాన్ కాశ్మీరుపై దురాక్రమణ జరపగానే ఈయన పాకిస్తాన్కు పారిపోయి పాకిస్తాన్ నాయకుల అడుగులకు మడుగులొత్తుతూ కాలక్షేపం చేస్తున్నాడు.

వీలైనంత శీఘ్రంగా పాకిస్తాన్లో అజాద్ కాశ్మీరుప్రాంతాన్ని కేంద్రపరిపాలిత రాష్ట్రంగా గాని లేక ఉత్తరప్రాంతాన్ని సరిహద్దు రాష్ట్రంలోనూ దక్షిణప్రాంతాన్ని పశ్చిమ పంజాబులోనూ కలిపివేయడంగాని చేయకపోతే డాక్టర్ గ్రాహంతో పాకిస్తాన్తో జరుపుతున్న సంప్రతింపులలో తనకూ స్థానం కావాలని ఆందోళనచేసిన సర్దార్ ఇబ్రహీం చివరికి పాకిస్తాన్కే 'ఎసరు' పెట్టి అబ్దుల్లాతో చేతులు కలిపినా కలపవచ్చు. ఆ ప్రమాదాన్ని నివారించడానికే పాకిస్తాన్ ప్రయత్నిస్తున్నది. ఆ వుద్దేశ్యంతోనే అజాద్ కాశ్మీరుప్రభుత్వాన్ని పునర్నిర్మించింది. ఆ వుద్దేశ్యంతోనే అటు సరిహద్దురాష్ట్రంలోనూ, ఇటు పశ్చిమ పంజాబులోనూ ప్రతీపవర్గాలను అధికారంలో ప్రతిష్ఠించడం జరిగింది.

కాశ్మీరు సమస్య ఇంతలో పరిష్కారంగాదు. కాని కాశ్మీరు భారతదేశాంతర్భాగమనే విషయాన్ని గమనించే భారత రాజకీయపక్షాలు, అధికారంలో వున్నా రాకపోయినా తమ విధానాలను, ప్రణాళికలను నిర్ణయించుకోవలసివుంటుంది. కాబట్టే పండిట్ నెహ్రూ మతకుల తత్వాలను పనిగట్టుకొని ఖండిస్తున్నారు. మతసంఘాలను విమర్శిస్తున్నారు.

“కాశ్మీరు భారతదేశానికి చెందినదే”, అని షేక్ అబ్దుల్లా అనేక పర్యాయములు ప్రకటించారు. ఆ ప్రకారంగానే కాశ్మీరు రాజ్యాంగపరిషత్తు తీర్మానిస్తుంది. అంతమాత్రంచేత కాశ్మీరు భారతదేశంతో కలిసిపోవడం జరగదు. హైద్రాబాద్ సమస్యను పరిష్కరించినట్లుగా కాశ్మీరుసమస్యను పరిష్కరించడం సాధ్యంకాదు.

భారతదేశ ఉత్తర సరిహద్దుల రక్షణకు కాశ్మీరు మనకు అవసరం. సరిహద్దుల్లోవున్న కాశ్మీరీలు సంతుష్టులై భారతదేశం అంటే ప్రాణాలర్పించేటట్లు ఉండాలి. అది మతాధారరాజ్యాన్ని స్థాపించడం ద్వారా సాధ్యంగాదు. పండిట్ నెహ్రూ విధానాలను అవగతం చేసుకోవడానికి ఈ కాశ్మీరుసమస్య ప్రాధాన్యాన్ని తెలుసుకోవడం అవసరం.

బసవనిపూజ

శ్రీ అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రి

సంక్రాంతి పండుగకు బసవడు తెనుగునాట ఇంటింట నిలిచి తన కడగంటిచూపుల దయారసము ప్రసరింప జేయును. నాటి ముచ్చట తలపోతకు రాగా పైకుబికిన యెదలోని పులకరింపులు.

రావోసీ! సుకుమారి యీ మనగృహారామమ్ముల న్నంది తా
నై వేంచేసె, పదార్పణం బిడెమె నూహాగమ్య తేజస్సులా
శావాల్లభ్యములంద, రాచనడకల్ సౌందర్యముల్ జింద, జే
తోవాటీగత భావసూనములు గ్రుత్తుల్ మాలగా స్వామికేల్ –.

బసవని శీతల దృక్సుమ ప్రసరణములె యిప్పటి మనపాలిటి పంటల్
వెసఁ దేతేవే ప్రభునకు పసుపును గుంకుమము పూజఁ బచరింపవలెన్.

అదె! యిందీవరమాలికా వితతిఁ దారాధ్వమ్మునందల్లె, స్వా
మి, దయాపాంగముల న్విదిర్చి, యవులే! మేల్మేలు! మీ రొండొరుల్
గదియన్ జేసిన మందహాసమ్ము దు లీలాలోకముల్, యామునా
భ్యుదితోత్తుంగ తరంగపంక్తికిని సొంపుల్ వచ్చులే నెచ్చెలీ!.

ఆనందము వెల్లువయ్యె యీ నందీశ్వరుని సేవ కెద త్వరపడెదున్
గాసీ! నీ వింక జాగును జేసి ప్రభు విటు నిలుచుట ముదమా నీకున్-

స్వామి కనుదోయిచిగురుల శాంతరసము నొలుకఁ బోసెడు నీవేళ నొదుగనేల
ఎలుఁగవే యీతఁడిపుడు కన్నెఱ్ఱఁజేసి కొమ్ముల నదల్ప సర్వలోకమ్ములగలు.

హుమ్మని మార్చినంతటనె యొత్తిగిలన్ వలె వైరి, లేనిచో
కొమ్ము పెకిల్లునన్ బగులు రోసము లేని యెడన్, మరింత శాం
తమ్మువహించు సాదువె గనంబడ డింకొకఁ డెందు క్రోధ శాం
తమ్ముల కీతఁ డొక్కఁడెగదా! పరమావధి యై నిలంబడున్.

హారతి బట్టు మీ తని కనారతసౌఖ్యము, గుమ్మరించు వా
చారమణీయతల్ నిగుడి చక్కని గీతిక నాలపింపు మే
దీ! రదనాంచలచ్ఛవి నొకింత వెలార్చుము, సామి నీ దెసన్
దోరగ కర్ణముల్ నిగిడె దోసమువచ్చును జాడకుండినన్.

ఏదీ నీ వొక పరి మర్యాదను బాటించి స్వీయహస్తాంగుళులఁ
సాదవలె గంగడోలును సాధుత్వము బసవని స్పృశనన్నత, దెలియన్.

(పూజానంతరము)

సేవా స్వీకృతి చేసిన యావృషభస్వామి కరుణ యోజించి మమ్ముఁ
గావుము మాకై పనిగా శ్రీ విశ్వేశ్వరుని చెంత సెలవిత్తుగదే!.

ఘల ఘల ఘల్లుల, ఘలఘల్ ఘలం ఘల రవముల కాలిగంటలు మ్రోసెఁ
ఘల ఘల ఘల్లుల ఘలఘల్ ఘలం ఘలం ఘలల నెడఁద గంతులు వైచెఁ.

తన శిరమిటు నటు గదలించెనో లేదో వృషభరాజు చెలి వింటి వలె
ఘణ ఘణ ఘణ ఘణ ఘణ! ఘణ ఘణం ఘణం ఘణముల మెడ గంటలు మ్రోగెఁ.

(శ్లోకాలు)

తన విషాణాగ్రముల్ తరుణేందు శృంగభాగములకు శృంగభంగమ్ములుగను
తన మూపురమ్ము సౌందర్యనిలయమై, సకల దేవతల కలకాపురముగ
తనపాదనూపుర ధణఘణ ధ్వానముల్ గంగానదీ తరంగ ధ్వనులుగ
తనయూర్పు బుస్సల తహ తహల్, శివగళ స్థానేక భుజగ ఫూత్కారములుగ
ఒనరఁ డపు డిలు వెడలె సంబరముతోడ శాంతమధురస్వభావవశంవదాఖి
లాంతరప్రకృతి, శివపదధ్యానసుకృతి, కదలి నడచెను హిమవన్నగమ్ము పోలె.

శిథిలాశ్రమము

శ్రీ దిగుమర్తి సీతారామస్వామి

అది మిథిలా మార్గమున గౌతముని శిథిలాశ్రమము-పూర్వగాథ నెరుగకయే రామచంద్రుని హృదయము ఆ స్థలమునందను సంపగ నేతాని తలపుల నాందోళించినది. అప్పటి రాఘవ విశ్వామిత్రుల సంవాదము ఈ ఘట్టమునందలి విషయము.

రాఘవుఁడు

ఈ శిథిలాశ్రమమ్మున ననేక వసంతము లేచి పూచియా
పైశపియింపఁ బడ్డవో-విపన్నము లీద్రుమముల్ హిమాగమ
శ్రీశయనించియున్ మధువశీకృతముల్ బలె నామతించు-ది
వ్యాశల నెవ్వరీ మొకల నార్ద్రసుఖంబులు కొల్లవెట్టిరో!

సుభగములైన యే త్రిదివసుందరు పాద పయోజ ముద్రలో
విభవము కోలుపోయిన పవిత్ర ధరిత్రికి రక్తరేఖలై
యభయమొసంగ నేటి కిసుమంతయుఁ గగ్గవు నిట్టివాని రా
క భరిత మోదముల్ జడిమగాంచిన నేతను భావమంజిమల్.

ఇటనేదో యొకప్రేమగాథ తొలినాడే భగ్నతంత్రీ గుణా
స్ఫుట నాదమ్ముల మూగవోయినదికాఁ బోలున్-శిలావేదికల్
రటదంతః కరణమ్ములట్లు పథికవ్రాతమ్ము నాందోళన
త్రుటిత శ్వాసులఁ జేయుఁ - బాడ్వడిన దేదో స్వర్గమే యీ మొడన్॥

ఎవఁడో భగ్నమనస్వి క్రోధవశుఁడై యిచ్చోఁ దపఃస్వాపతే
య వినాశమ్మునకోర్చి ధాతృసృజనా హ్లాదప్రపద్దైకైక వా
స్తవ తాఘస్మర వాక్ప్రవక్తృతనె ద్రష్టంగా దనున్ మెచ్చఁ బో
లు-వణంకున్ లతలిడ్డు తద్ధ్వనికళల్ పోషించు వాత్యార్భటిన్॥

విశ్వామిత్రుడు

తగునోయీ రఘువంశ వర్ధన! యథార్థం బూహాలందందుకొం
టి గత స్పందనముల్ ధ్వనించుకొను నీ డెందంబు నిన్నెంతయుం
బగటున్ గారణజన్ముగా-శిథిల రమ్యంబైన యిచ్చోఁ బురా
ణగతాబ్దంబులు గౌతమాశ్రమముగా నవోన్నతిన్ సొంపిలున్॥

ఆతఁడు జ్ఞాని - చూపరుల కాతని దర్శన మాత్మశాంతిదం
బై తనరున్-దదీయమగు ఖ్యాతికి మాత్రము ధర్మదారయే
హేతువు-రూపరేఖగల యింతిని దానిని గాంచు కోర్కెఁగా
మాతురుఁ డెవ్వఁడో యొకఁ డహర్నిశ మొందెడు నాతిధేయమున్.

అది దుర్మేధ-గృహాశ్రమోత్సవము లందాహూతుఁడౌ దేవరా
జుఁదత ప్రౌఢరత క్రతుప్రియునిగాఁ జొక్కింపఁగా నెంచు.న
త్రిదివేంద్రుండును లెస్సవాఁడగుట మారింపోయెఁ దత్సంగము
ప్రద కాలజ్ఞత-కొమ్మలూడలుగనై వ్యాపించె నీ దుష్కథల్

గౌతముం డుచితయోగ బలిష్ఠ దేహుండు బ్రహ్మవర్చస్వి భార్యా విధేయుఁ;
డమరేంద్రుఁ డప్సరః ప్రమదోపభుక్తసీరస దేహుఁడయ్యు నీ రమణి కతఁడె
ప్రియుఁడు-శచీదేవి పిండ్లాడి పీనిని హాయిగా సుఖపడిపోయె నేమి!
అందుబాటుగ లేనియట్టి కాముము మనోహారము నిత్యవసంత సురుచిరమ్ము—
కవుల కిది నాటినుండియు వివిధచిత్ర కల్పనాశక్తి దమ్మొక్క కవుల కనఁగ
నేల-ఆ బ్రహ్మదేవున కే లతాంగి కలల కళ్యాణి-వలపు రెక్కల పటాణి॥

ఒక్క యతిరాజతపము దురూహ్యమైన యొక్క ఋషికాంత రూప నిరాయుక్తి యుండె
భ్రష్టతంగాంచ నాసురేశ్వరున కొదవె వేయికనులు పరాంగనావీక్షకొరకు।

ఆమెడ నల్ల చేసతి శిలాకృతి! ధూర్త నిలింప భర్తయున్
బాయక ధూపదీప కుసుమస్రగుపాస్తి భజించు దీని-భా
ర్యాయుతుఁ జేసి గౌతము గృహస్థత నిల్పెను రాజపుత్ర! ను
న్నాయతి శాపమోచన రహస్యము నిల్పెఁ ద్వదంఘ్రి ధూళులన్॥

తారకములో భవత్పదతామరసపరాగముల్ మేల్కొలుపు క్రొత్త బదుకునందు
పతనహేతువులగు స్వర్గపతి భుజాఢ్యమృగమదామోదముల్ విస్మరింపఁ బడుత!
స్వర్గసీమలు దిగి పారిజాతవీథులందు వాసించు మృదుహిమబిందువులయి
జాలువారెడు కలికి కపోలఫలక బాష్పముల్ మాని తాపము బాపుఁగాత!

విమలకోసం

శ్రీ వజ్ఝల రామనరసింహం

రఘు పిల్లని చూచుకోవడమూ అయింది; పిల్ల రఘుని చూడడమూ అయింది. పెళ్ళి చూపులు అయిపోయాయి.

అయిదేళ్ళవరకూ పెళ్ళి చేసుకోనని భీష్మించుకున్న రఘు ఆ పెళ్ళిచూపుల కెలా ఒప్పుకున్నాడో తనకే తెలియదు. కాని, తండ్రి అయిన శర్మగారు కొంత బలవంతం చేయకపోలేదని అతడెరుగును.

రఘు ఒక వింతవ్యక్తి. చిన్నతనంనుంచీ అతని మనస్సులో పెళ్లి, పిల్లని చూచుకోవడం, కట్నాలు, మొదలైనవాటినిగురించి ఒక విధమైన అసహ్యభావాలు అల్లుకొని వుండిపోయాయి. హైస్కూలుకాలంనుండి తన తలిదండ్రులు పెళ్ళి చేసుకోమని తనని బలవంతం చేస్తున్నారు. తన కెన్నో సంబంధాలు వచ్చాయి. ఎందరో కట్నాలు ఇస్తామన్నారు. తను మరి అయిదేళ్ళవరకూ పెళ్లిచేసుకోనన్నాడు. తల్లి ప్రాధేయపడింది. పిల్లతండ్రి అయిన మూర్తిగారు వత్తిడిచేశారు. తను మౌనంగా వూరుకొని తన విముఖత తెలియచేశాడు. వివాహంగురించి తనకి విచిత్రమైన భావాలు సందేహాలు కల్గుతున్నవి. పెళ్లి అంటే, ఒక పిల్లని ఒక పిల్లవాడి మెడకి కట్టడం, సంసారభారం వారిద్దరి నెత్తినీ పడేసేం! అయితే, ఈ కట్నాలు, పురోహితులు, లాంఛనాలు, ఇవన్నీ ఏమిటి? ఎందుకు? మిగతా దేశాలలో పెళ్లిళ్లు ఎట్లా జరుగుతాయి? పెళ్ళి అయాక సంసారాన్ని ఎట్లా పోషించడం? తమ పిల్లలకి పెళ్లిళ్లు చేయడానికి తలిదండ్రులకి తొందర, ఆవేశము, పట్టుదల, బలవంతము, ఎందుకో......

రఘులో వున్న ఈ వింతవింత భావాలన్నీ తను పిల్లని చూసేటప్పటికి మటుమాయమైపోయి కూర్చున్నవి. తన మనస్సులో ఇన్నాళ్ళ యీ వివాహానికి వ్యతిరేకంగా పనిచేస్తున్న మహాశక్తులన్నీ ఒక్కమారు ఓడిపోయాయనిపించింది... పెళ్లికూతురు పేరు విమల... రఘుకి ఎదురుగా, చాపమీద విమలని కూచోపెట్టేరు. విమల 15 ఏళ్ళ పిల్ల. కాఫీ కలరు కైట పరికిణీ, సన్నని సిల్కు జాకెట్టు తొడుక్కుంది. తామర రేకుల్లా వున్న ఆమె కళ్లకి కాటుక పెట్టుకుంది. రఘు ఆమెవైపు చూశాడు. ఆమె కొద్దిగా తల వంచుకొని కూచుంది. ఆమె తండ్రి అయిన మూర్తిగారు కూతురుతో అన్నారు:

"అమ్మా! విమలా! కొంచెం తలఎత్తమ్మా"

బెదురుతూవున్న లేళ్ళలా, ఆమె కళ్లు ఇటూ అటూ తిరిగినవి. సన్నని పెదిమలు రెండూ కొంచెం చలించాయి. ఆమె నునుచెక్కులు లేసలాటి ఛాయలను దిద్దుకొన్నవి... ఆమె కళ్ళలో ఒక వింతకాంతి వెలిగింది...

రఘు ముగ్ధుడయాడు... కనీసం అట్లా అనుకున్నాడు. ఏదో మధురమైన వింతవస్తువని, తను ఎన్నడూ ఎరుగనిదానిని, అకస్మాత్తుగా కనుక్కొని ఆశ్చర్యపడుతూన్నట్లు విమలవేపు చూశాడు. గదిలో, తనచుట్టూ ఎవరున్నదీ అతనికి కనిపించలేదు. ఆ గది వెల్తురులో, కోలని, కోమలమైనముఖాన్ని కొద్దిగా ఎత్తి తనకు చూపిస్తూ, సిగ్గుతో ముడుచుకుపోయిన కలువపూవులావున్న విమలని మాత్రమే చూశాడు. ఆకాశంలో మెరుపు మెరిసి, మాయమవకుండా వుండిపోతే, దిగ్భ్రమచెందే మానవుడివలె, రఘు ఆమె వేపు చూస్తున్నాడు. విమలది సామాన్యమైన అందము. ముఖంలో ఒక కాంతివుంది. ఆమె పెద్దకళ్ళలో చంటిపిల్లల అమాయకత్వం, లోతులు తెలియని భావ సంపద వున్నవి. ఆమె సన్నటి, పొడుగాటి విగ్రహం గాలిలో వూగులాడే తామరతూడులా వుంది.

ఆమె ఊర్వశి కాదు, అనుకున్నాడు రఘు. తెనుగు సినితార లెవరూ, అతనికి జ్ఞాపకం రాలేదు. ప్రపంచంలో చాలామంది స్త్రీలు వున్నారని రఘుకి తెలుసు—అందమైనవారు, కురూపులు, ఫాషన్లతో కీవిగా నడిచేవారు, సీతాకోక చిలుకల్లా

చీరలు సింగారించుకొని షికారుపోయే కాలేజీ పడుచులు—ఇంకా ఎందరో! కాని, వా రందరిలోను లేని ఒక ప్రత్యేకత విమలలో వుందనుకున్నాడు. వారందరికీ దూరంగా, ఓ ప్రత్యేకస్థానంలో విమల అతనికి గోచరించింది. విమలలోవున్న ఏదో తెలియని ఒక గొప్ప ఆకర్షణశక్తివచ్చి తనను, తన భావాలను ఓడించి వశపరుచుకొంటున్నా దనుకొన్నాడు రఘు.

విమలకు పాటవచ్చును. ఆమెను వీణమీద పాడమన్నారు. విమల వీణవాయిస్తూ, సన్నని మధురమైన గొంతుతో "రామ నీ సమాన మెవరురా" పాడింది. వీణా తంత్రులమీద ఆమె లేతవేళ్లు కదలుతూ సృష్టించిన నినాదాలు గది అంతటా ప్రతిధ్వనించాయి. ఆమె మధురమైన కంఠస్వరం అందరినీ మంత్రముగ్ధులను చేసింది—పాట వినడానికి వచ్చిన పొరుగింటి బామ్మగారినోరు అమాంతంగా తెరుచుకపోయింది. రఘు హృదయంలో వేయి బ్యాండు మేళాలు మ్రోగినవి. ఒక చక్కనిపాటలో తనను వశపరుచుకొనే శక్తి ఇంతలా వుంటుం దని రఘు ఎన్నడూ అనుకోలేదు... విమల రఘూవైపు ఒక్కమారు చూసింది. వారిద్దరి కళ్లూ ఒక్క నిముషమాత్రం కలుసుకొని వుండిపోయినవి...పాట పూర్తయింది. విమల లేచి ఇంట్లోకి వెళ్లిపోతూ రఘువేపు మరోమారు చూసి, గిరుక్కున తిరిగిపోయింది. ఆమె పెదవులమీద జత నాట్యంచేసింది. ఏదో దివ్యమైన కాంతి ఒకటి ఆ గదిలోంచి కదలి వెళ్లిపోయిన ట్లయింది రఘుకి.

—రఘు, విమల, ఒకరినొకరు చూచుకోవడం అయింది; పెళ్లిచూపులు అయిపోయినవి—విమల, మూర్తిగారు, వెళ్లిపోయారు.

"ఏంరా నాయనా? ఏమంటావు" అని శర్మగారు కొడుకుని అడిగేరు.

"నాకు...నాకు ఏమీ అభ్యంతరం లేదు నాన్నా" అన్నాడు రఘు, సిగ్గుపడుతూ.

శర్మగారు ఆశ్చర్యపోయారు. పెళ్లిచేసుకోనని ఇంకా ఏం తంటాలు పెడతాడో అనుకుంటూవుంటే రఘు నెమ్మదిగా, తనకే అభ్యంతరమూ లేదనడం, ఆయనకి అపరిమితాశ్చర్యాన్ని కలుగజేసింది. పూర్తిగా తన సంతోషం వ్యక్తీచేసుకోడానికి శర్మగారు మళ్లీ కొడుకుని అడిగేరు:

"అంటే...నీ వుద్దేశం అదేనా, నాయనా? నీకు పిల్ల నచ్చిందన్నమాటేకదూ? కట్నాలగురించి, ముహూర్తంగురించి, ఇంక వారికి రాయవచ్చు నన్నమాటేనా?"

రఘుని ఒక్కమారు మునుసిగ్గు ఆవరించింది: "ఔను...అలాగే నాన్నా" అన్నాడు, రఘు, తడబడుతూన్న మాటలలో.

వారంరోజులు గడిచాయి.

కట్నాల విషయంలో శర్మగారికీ, మూర్తిగారికీ భేదాభిప్రాయాలు వచ్చాయి. శర్మగారు రెండువేలకట్నం అడిగేరు. మూర్తిగారు అయిదు వందలుమాత్రమే ఇవ్వగలనని, తమ పేదస్థితిని తెలియజేశారు. ఇంత తక్కువ మొత్తం ఇస్తారన్నందుకు శర్మగారు, భార్య, ఎగిరిపడ్డారు.

వెంటనే ఈ సంబంధం వదిలి, తమ కొడుక్కి మరొక సంబంధంకోసం వెతుక నిశ్చయించుకున్నారు.

రఘు ఆశ్చర్యపోయాడు! ఇదంతా అతనికి మహా విచిత్రంగా కన్పట్టింది. ప్రపంచమంటే అసహ్యం వేసినట్లయింది. ఈ పెళ్లిచూపులకి తానెందుకు అంగీకరించాడు? "కట్నం పుచ్చుకోవటానికి అవసరం ఏమిటి నాన్నా?" అని తండ్రిని అడగాలనుకున్నాడు. కాని, ఎట్లా అడగడం? తన తండ్రి కెప్పుడూ ఎదురుప్రశ్న వేసి ఎరుగడు. చిన్నతనంనించీ తండ్రి అంటే అతనికి మహా భయభక్తులు వున్నవి... మొత్తానికి ఏమీ అడగలేకపోయాడు. ...ఒకరోజున తల్లితోమాత్రం ఈ విషయమై అన్నాడు:

"అమ్మా! వారు అంతకట్నం ఇవ్వలేనప్పుడు మనం పీడించడం ఎందుకమ్మా" అని.

"అయిదువందలకి మనం ఏమంత కనికష్టం అయిపోయాంరా? పోతేపోనీ—చాలాదూరపు సంబంధంకూడాను. వాళ్ళ ముక్కూ మొగమూ మన మెరుగనే ఎరుగము" అంది తల్లి.

రోజులు గడిచిపోతున్నవి...

రఘు ఓనాడు పార్కులో కూచుని, చుట్టూవున్న పూలమొక్కల్ని చూస్తున్నాడు. మల్లె,

గులాబీ, పారిజాతం, వాసనలు వెదజల్లుతున్నవి. రఘుకి ఎన్నడూ పార్కు ఇంత అందంగా కన్పించలేదు... అతని మనస్సులో, ఈనాడు, విచిత్రమైన భావాలు దొర్లుతున్నవి. పార్కు ఇవాళ ఎందుకింత, అందంగా కనిపిస్తున్నది? అనుకున్నాడు రఘు. సౌందర్యం అనేదేమిటి? సౌందర్యాన్ని రఘు అనేక రూపాల్లో —అనగా, ప్రకృతిలో, మానవులలో, గుణాలలో, ఇంకా అనేక వస్తువుల్లో—చూశాడు, అందరూ చూచినట్లే... ఆ విషయంగురించి అతడెప్పుడూ ఇంక తీవ్రంగా ఆలోచించలేదు... ఇవాళ అతని మనస్సు పరిపరివిధాల పోతూవున్నది. సౌందర్యంలో ఆకర్షణశక్తి ఎందుకుండాలి? సౌందర్యానికి విలువ ఏమిటి? ప్రపంచంలో, వస్తువుల మంచి చెడ్డలను కేవలం సౌందర్యంమీదనే ఆధారపడి నిర్ణయించవచ్చునా... ఏమో... ఏమో...

పార్కు రేడియోలో ఎవరో "రామనీసమానమెవరురా" పాడుతున్నారు. రఘుకి అప్రయత్నంగా విమల కంఠస్వరం జ్ఞాపకం వచ్చింది. అతని కళ్ళ ఎదుట ఆమె వీణమీద పాడుతున్నట్లయింది. ఆమె ముగ్ధత్వము, అమాయకత్వము, సిగ్గు, అతడిని ముగ్ధుని చేశాయి—పాట ఆగిపోయింది... విమల అతని వేపు క్రీగంటచూసి ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోతూవుంది...ఆమె పెదవులమీద నవ్వు నాట్యంచేసింది... ఏదో గొప్ప కాంతి తన కళ్లెదుటనించి కదలి వెళ్ళిపోతూన్నట్లయింది... రఘు ఉలిక్కిపడ్డాడు... చుట్టూ చూశాడు... పూలమొక్కలు, బెంచీలు, మనుష్యులు, ప్రపంచం... రఘు గిరుక్కున తిరిగి ఇంటికి పోయాడు.

రాత్రి, రఘు భోజనంచేస్తూ వుండగా, తల్లి అంది: "గుంటూరులో ఎవరో పిల్లని యిస్తామన్నారురా నాయనా! పిల్లని చూపించడానికి రమ్మనమని రాయమన్నారు వాళ్ళు?"

"వాళ్లు 2 వేల రూపాయలు కట్నం యీయగలరో లేదో కనుక్కుని మరీ రమ్మంటే మంచిదేమో నమ్మా" అన్నాడు రఘు.

"ఆ వూసెందుకురా నాయనా? పిల్ల నచ్చితే, ఆ తర్వాత కట్నంవూసు అడగొచ్చు"

"పిల్ల నచ్చితే, తక్కువ కట్నానికి ఒప్పుకుంటావా అమ్మా?"

"కట్నంవూసు నీ కెందుకు? ఆ విషయం పెద్దలు, పెద్దలూ కలిసి ఆలోచించుకుంటారు"

"అమ్మా! నేను కట్నాలు పుచ్చుకోవద్దని చెప్పే సంఘ సంస్కర్తని కాను. నా విల్వగల్గినంత కట్నం పుచ్చుకోవచ్చు. ఎక్కువ ఇమ్మని బలవంతం చేయడ మెందుకు? అదికాక, నేనింత త్వరలో పెళ్లి చేసుకోనంటూవుంటే, నన్నెందుకు నిర్బంధిస్తారో నా కర్థంకాకుండా వుందమ్మా. ఇంత వేగిరం చేసుకోవాలని నాకు లేదు. ఏదో, ఈ వుద్యోగప్రయత్నం అయేంతవరకూ ఆగరాదూ?"

"వుద్యోగం కోసం పెళ్లి ఆపడం ఏమిట్రా నాయనా"

రఘు కొంచెంసేపాలోచించి అన్నాడు:

"అమ్మా! మీ యిష్టమయిందేదో చెయ్యండి. అన్నట్లు, నేను రేపు విశాఖపట్నం వెళ్లాలనుకుంటున్నాను. హార్బరులో ఏవో ఖాళీలు వున్నాయట... కొద్దిరోజులుండి వచ్చేస్తాను."

"సరే నాయనా! ఈ పెళ్లివిషయం ఏమీ తేలకుండా వుంది......"

రఘు మర్నాడు విశాఖపట్నం వెళ్లేడు. ఒక చిన్నగది అద్దెకు తీసుకున్నాడు. హోటలులో భోజనం మొదలుపెట్టేడు.

మొదటి రెండురోజులు రఘు వుద్యోగప్రయత్న మేమీ చేయలేదు......ఏమీ తోచనివాడిలా, వూరల్లా తిరిగేడు. బీచి షికార్లు పోయాడు. ఒక్కొక్క మారు బీచిలో రాత్రి 10 గంటలవరకు, ఆ చల్లని తుషారవాయువుల మధ్య కూచుని, తన భావిజీవితాన్ని గురించి ఆలోచించుకొనేవాడు...భోజనం, నిద్ర, కంటె, ఈ ఆలోచనలే అతని కెక్కువ ముఖ్యంగా కనిపిస్తున్న వీ మధ్య! తను కేవలం ఆలోచనల్లోనూ, భావనాలోకాల్లోను ఎక్కువగా విహరించే మనిషని రఘుకి తెలుసు...

ఓనాడు—సాయంత్రం 5-30 అయింది. రఘు బీచిలో పచార్లు చేస్తున్నాడు. బీచికి ఎందరో స్త్రీలు, పురుషులు, పిల్లలు, వచ్చారు...సాయంత్రమయేసరికి విశాఖపట్నమల్లా ఈ బీచివొద్దనే వుంటుందా అనిపిస్తున్నది...రేడియో సంగీతం వినిపిస్తున్నది...రఘుకి ఏమీతోచక, సినీమాహాలువైపు

నడిచేదు... మొదటి ఆట కింకా కొంచం టైమువుంది. రఘు టిక్కెట్టు కొనుక్కొని, పైన పచార్లు చేస్తున్నాడు.

కొంచందూరంలో, ఆడవాళ్ళ గేటువద్ద ఒక 16 ఏళ్ళ అమ్మాయి నించునివుంది. ఆమెపక్కనే ఏ డెనిమిదేళ్ళ పిల్లవుంది. పచారు చేస్తూన్న రఘు అప్రయత్నంగా ఆగిపోయాడు...రఘు పరిశుద్ధమైన అంతరాత్మకలవాడు; నీతిమంతుడు; అత డే స్త్రీనీ కాముభావంతో ఇంతవరకూ చూడలేదు. స్త్రీలు వుండే స్థలంవేపు అత డెప్పుడూ తిరిగిచూడడు...

కాని, రఘు ఈనాడు తను ఎన్నడూ చేయని పనిచేశాడు—నిలబడిపోయి, ఆడవాళ్ళ గేటువద్ద నున్న ఆ అమ్మాయివైపు చూస్తున్నాడు! ఆమె వెను తిరిగివుంది...ఆమె పొడుగాటి జడకు కట్టిన రిబ్బను ఆమె పిరుదలమీద మెల్లిగా వూగుతూ, నాట్యం చేస్తున్నది...ఆమె పక్కకి తిరిగింది. రఘు ఆమె ముఖాన్ని చూశాడు; ఒక్క నిమిషంపాటు ఆశ్చర్యపోయాడు—ఆమె సుమూర్తిలా విమలవలె వున్నది! ఆమె విమలేనా? ఆమె ఎవరు?? ఆమె విమలేనా???
—రఘు తను ఎన్నడూ చేయని వింతపని చేస్తున్నా ననుకున్నాడు. అట్లానించుని ఆమెవేపే—ఆమె విమలఅయితే మట్టుకు?—ఎందుకు చూస్తున్నాడో, ఎందుకు చూడాలనిపించిందో, అలా ఒక స్త్రీవైపు చూడడం మంచిదో కాదో...ఏమీ అతనికి అర్థం కాలేదు. కాని, అట్లాగే చూస్తున్నాడింకా—సినీమా హాల్లో మొదటిగంట వినిపించింది. ఆమె టిక్కెట్లు తీసి, హాలువేపు నడిచింది, తన పక్కనున్న పిల్లతోసహా ... రఘు కదలలేదు. అలాగే చూస్తున్నాడు ... ఆమె హంసగమనంతో వెనుతిరిగి నడిచిపోతున్నది. బుసలుకొడుతూన్న నల్లతాచువలె ఆమె జడ మహావేగంతో కదిలింది. ఆమె లోనికిపోయింది...మరి కనిపించలేదు...ఏదో గొప్ప కాంతి తన కళ్ళఎదుటనించి మాయమైపోయినట్టయింది రఘుకి...ఒక్కమారుగా రఘుకి తెలివి వచ్చింది—ఇంతసేపూ తా నేంపని చేశాడు! ఛీ! ఛీ! ఆమె విమల అయితేమాత్రం తా నెందుకట్లా చూశాడు? అలా చూడ్డాని కవసరం ఏమిటి? ఆమెవరు, తానెవరు?—అనుకున్నాడు రఘు. అందరూ హాల్లోకి యారు. ప్రదేశమంతా నిర్జనంగా వుంది...రఘు మాత్రం, ఒక్కడూ, అలా నిల్చుండిపోయాడు... కొంతసేపయాక, ఇటూ, అటూ, పచారుచేశాడు. ఆ తర్వాత, తన చేతిలోని టిక్కెట్టును రెండు ముక్కలుగా చింపివేసి, ఇంటివైపు దారితీశాడు.

మర్నాడు వుదయం, రఘు హార్బరుకి వెళ్లేడు. పోర్టు సూపరింటెండెంటుగారి దర్శనం కాలేదు... "పోనీ! రేపు మళ్ళీ వచ్చిచూస్తాను!" అనుకున్నాడు. ఒంటిగంటవరకు ఎండలో వూరంతా తిరిగి, భోంచేసి, తనగది చేరుకున్నాడు. ఎండదెబ్బ బాగా కనిపించింది. తలనొప్పి ప్రారంభించింది... దానికితోడు, మధ్యాహ్నం శివశంకర విలాసులో బాగా టిఫిను తిన్నాడు. తత్ఫలితంగా, సాయంత్రానికి చిన్న జ్వరం తగిలింది. రఘు రాత్రి హోటలుకి వెళ్ళలేదు; నీరసంగా పడుకున్నాడు...మర్నాటి వుదయానికి జ్వరం బాగా హెచ్చిపోయింది. మంచంమీంచి కదలలేకపోయాడు. రోజల్లా కాఫీ అయినా తాగలేదు...సాయంకాలం చిన్ననిద్ర పడుతూవుండగా, గదిద్వారంవద్ద ఎవరో పిల్చినట్లయింది—రఘు కళ్లు తెరిచి చూశాడు...ద్వారంలో ఎవరో ముసలాయన నిల్చున్నారు.

"ఏం నాయనా! నిన్నటినుంచీ నువ్వు పడుకున్నట్టే వుంటే? జ్వరంగా వుందా? పాపం! ఒక్కడివే వున్నావా ఏమిటి? అన్నారు.

"ఔనండీ తాతగారూ! కొంచం జ్వరం వచ్చింది. రేపటికి తగ్గిపోతుందిలెండి"

"మేము ఈ పక్కవాటాలోకి మొన్ననే దిగేము నాయనా! అన్నట్టు—కొంచం కాఫీ తాగుతావా? ఇంట్లో చెప్పేనులే, నీకు కాఫీపంపమని... మొహమాటపడకు...పాపం, చాలా నీరసంగా కనిపిస్తున్నావు! సరే—నేను హాస్పిటలుకి వెళ్ళాలి... వస్తాను..."

"అయ్యో! మీకీ శ్రమ ఎందుకు తాతగారూ?"

"కాఫీ నీళ్ళకి శ్రమఏమిటి నాయనా! పాపం, చిన్నవాడివి; కష్టపడుతున్నావు" రఘు దీనికి జవాబు చెప్పకముందే తాతగారు వెళ్ళిపోయారు... రఘు సిగ్గుపడిపోయాడు... తను ఎందుకింత అసహాయస్థితిలో వున్నాడు? ఇప్పుడు తనను చూచేదిక్కెవరు? తలిదండ్రులకి వ్రాసి, వారినిక్కడకు రప్పించడం తనకిష్టంలేదు. వుత్తరకుత్తరే తను

కష్టపడి పోతున్నాడు. తనకు తానే జాలిపడు తున్నాడు—

ద్వారంవద్ద గాజుల ఘల్ ఘలారవమూ, మల్లె పూవుల పరిమళమూ, ఒకేమారు వచ్చాయి. చేతిలో వెండిగిన్నె పట్టుకొని ఎవరో అమ్మాయి వచ్చింది... రఘు ఒక్క నిముషంపాటు నిశ్చేష్టుడై ఆమెవైపు చూశాడు. తను ఆనాటి సాయంత్రం సినీమాహాలు వద్ద చూచిన అమ్మాయే! ఆమె ముమ్మూర్తులా విమల వలె వుంది... ఆమె విమలేనా ?!—ఆమె విమలే అని గ్రహించడానికి అతనికట్టేసేపు పట్టలేదు... కాని, విమల ఇక్కడికి ఎలా వచ్చింది... ఇది కలా, నిజమా? అనే విషయాన్ని రఘు నిర్ణయించలేక పోయాడు. ఆమె వెండిగిన్నెను మంచంపక్కనే వుంచి, గిరుక్కున తిరిగి, మహావేగంతో వెళ్లిపో యింది...బ్రహ్మాండమైన పెనుగాలిలో ఎగిరిపోయే పుష్పంలాగ ఆమె వెడలిపోయింది...మహాక్రోధంలో వున్న త్రాచుపాముపలె ఆమెజడ, మీదికి ఎగిరిపడి ఆమె నితంబములను ముద్దుకొంది...ఆమె గాజులు సంగీతాన్ని పాడేయి.

—రఘుని ఆవరించుకొనివున్న ఆశ్చర్యం ఇంకా అతన్ని వదలలేదు...తను ఎక్కడ వున్నాడు?...ఎందుకు వున్నాడు?...విమల అక్కడికెలా వచ్చింది? ఇది స్వప్నమా, యథా ర్థమా? ఆమె విమలేనా? అమె విమలే అన్న విషయంలో అతని కేటువంటి సందేహమూ లేదు...తన కళ్ళని తాను నమ్మగలడు....ఔను! ఆమె విమలే...ఆ కాటుకకండ్లు, ఆ లేతమోము, సిగ్గు దొంతరలచే కెంపువారిన ఆమను చెక్కిలు, నాట్యంచేస్తూన్న అజడ...ఆమె విమలే, ఆమె విమలే......

వెండిగిన్నెలోని కాఫీ ఆవిరులను వదులు తున్నది...రఘు గిన్నె అందుకొని, కాఫీ తాగేశాడు.

"ఏ—మండోయ్!..."

ద్వారంవద్ద చిన్న పిల్లనించునివుంది. సినీమా హాలువద్ద ఆనాడు తను చూసిన అమ్మాయే అని రఘు గ్రహించాడు.

"ఏమమ్మా!"

"కాఫీలో పంచదార వేయటం...మా అక్కయ్య మరిచిపోయిందిటండీ...మరంచే... వూ..."

"ఫర్వాలేదు...బాగా నేవుంది...తాగేశానులే"

పిల్ల పకపకా నవ్వింది...

పక్కగదిలోంచి "చిట్టీ" అని కేక వినిపిం చింది—అది విమలకంఠం.

పిల్ల వెండిగిన్నె తీసుకుని, తుర్రున పారిపో యింది.

—రఘు మెదడులో వేయివేల ఆలోచనలు పరుగెత్తినాయి......ఆ ఆలోచనలకి అంతం లేదు. ఏమేమో ఆలోచిస్తున్నాడు......ఏమీ ఆలోచించ లేదు......ఏవేవో భావాలు అతడి మెదడుకి అంద కుండా పారిపోతున్నవి......తానేమిటి ఆలోచిస్తు న్నాడో తనకే తెలియదు...బ్రహ్మాండమైన కెరటాల వలె, ఒక్కొక్క విషయమే అతని దృష్టిలో గోచ రించి మాయమైపోతున్నది. తన జీవితం, తన వుద్యోగం, తన వూరు, తలిదండ్రులు, విశాఖ పట్నం, బీచిలు, సినీమాలు, విమల! అన్నీ తెరమీద బొమ్మలవలె దొర్లిపోతూవున్నవి......తనెన్నడూ ఇంతలా ఆలోచించలేదు; తన మెదడు ఎప్పుడూ ఇంతలా అలిసిపోలేదు.

నాడు, పెళ్లిచూపులలో విమలని చూసినది మొదలు తన మనస్సు పరిపరివిధాల పోతున్నది... నాటినుంచి తన మనస్సులో అనేక జగద్రహస్య సిద్ధాంతాలను గురించి చర్చించుకుంటూన్నాడు... పెళ్లి అంటే ఏమిటి? హిందూ ధర్మశాస్త్ర ప్రకారం పెళ్లి ఒక మహాపవిత్రమైన కార్యం......దేవతల, దేవుళ్ల, సాక్ష్యాలతో, అగ్నిమీద ప్రమాణాలతో, పురోహితుల పవిత్ర మంత్రోచ్చారణాధ్వనులమధ్య, హిందూ వివాహానికి ఒక దైవత్వం ఏర్పరిచారు... ప్రపంచంలో మరే జాతి వివాహాలు ఇంత మహోత్తరంగంతో జరగవని తను విన్నాడు......అయితే, ఈ కట్నాల విధానం ఎవరు, ఎందుకు కనిపెట్టేరు? దాని భావం ఏమిటి?—ఇదేమిటి, తను మరి రెండేళ్ల వరకూ పెళ్లిచేసుకోనని నిర్ణయించుకున్నాడు; తనకీ అనవస రపు ఆలోచనలన్నీ ఎందుకు?? అనుకున్నాడు రఘు. తను ఎందుకిలా మనస్సు పాడుచేసుకుంటున్నాడు? విమలని చూసేసరికి, తన హృదయ తంత్రులన్నీ ఒక్క మారు మీటినట్లయి, తన మనస్సులో వుప్పొంగిన కెర టాలవలె ఏవేవో భావాలు చెలరేగుతున్నవి. తన

మనస్సు అంత నీరసమైనదా? అయ్యో! అనాడు తను ఆపెళ్ళిచూపులకి ఎందుకు ఒప్పుకున్నాడు!

మర్నాడు వుదయమే, విమల గ్లాసుతో జావ తెచ్చింది. రఘు గ్లాసు అందుకున్నాడు. విమల తల వంచుకుని నిల్చుంది......ఆమె స్నానం చేసి, పరిశుభ్రంగా కడిగిన ముత్యంవలె వున్నది. ఆమె జడ వేసుకోలేదు. జుత్తును కెరటాలవలె విరియబోసుకుంది.

రఘు తన భావాలను సరిచేసుకుని, మెల్లిగా అన్నాడు:

"నీ కెందుకమ్మా, ఈ శ్రమ అంతాను?"

విమల తలవంచుకునే, మెల్లిగా, "వు... వుహుఁ!" అంది.

"ఆ తాతగారు నీకే మవుతారు?"

"మా తాతగారికి అన్నగారు"

"మీరు మొన్ననే ఈవూరు వచ్చినట్లుంది?"

"వూఁ! మా బామ్మని హాస్పిటలులో చేర్చడానికి వచ్చేము."

"చిట్టి మీ చెల్లెలా?"

"వూ!...ఎక్కడికో వెళ్ళింది..."

"పాపం! వానురించి తాతగారు ఎంతో జాలి పడ్డారు."

విమల మాట్లాడలేదు.

రఘు జావ తాగడం పూర్తిచేశాడు. "వుండమ్మా! గ్లాసు కడిగేసి యిస్తాను."

"వు...వుహు! అక్కర్లేదు...ఇచ్చేండి" అంది విమల సిగ్గుతో.

"సరేలే, తీసుకో! వుత్తినే మొహమాటానికి అన్నాను. లేకపోతే, నే నిప్పుడు నిజంగా లేచి కడగగలనా ఏమిటి?"

విమలకి నవ్వువచ్చింది ... నవ్వింది కూడా. కాని, ఆమెనవ్వు పైకి వినిపించలేదు. ఆమె బుగ్గలలో చిన్నలొత్తలు పడ్డాయి...ఆమె కళ్లు నవ్వినాయి...

విమల వెళ్ళిపోయాక, రఘు సిగ్గుతో, అవమానంతో, కుంగిపోయాడు. ఇంతదయ చూపిస్తున్న వీరినేనా, ఈ అమ్మాయినేనా, తన తండ్రి కట్నం చాలలేదని నిరాకరించాడు?? తను ఏ మొహంతో వీరి సేవలను అంగీకరిస్తున్నాడు? పాపం, ఆ తాతగారి కింకా తనెవరో తెలియదు!......

మర్నాటికి రఘు తేరుకున్నాడు... రెండో నాటికి పూర్తిగా లేచి తిరగగలిగాడు. తన వుద్యోగ ప్రయత్నాలు సాగుతున్నవని తండ్రిగారికి వుత్తరం రాసేడు.

విమల యిప్పుడు తరుచుగా కనిపిస్తున్నది. తాతగారు అప్పుటా అప్పుటా, రఘుతో మాటా మంతీ ఆడుతున్నారు ... కాని, ఆయన సాధారణంగా హాస్పిటలులో బామ్మగారివద్దనే వుంటూవుంటారు.. ఇంట్లో వంటపని విమల చూసుకుంటుంది. అల్లరి పను లన్నిటినీ చిట్టి నిర్వహిస్తుంది.

రెండురోజులు గడిచాయి. రాత్రి 9 అయింది. రఘు చదువుతున్నాడు. ఇంటిలో తాతగారువచ్చి ద్వారంవద్ద నించుని "అబ్బాయీ! అని పిలిచారు.

"రండి తాతగారూ" అని రఘు లేచాడు.

"నాయనా! నువ్వు ఒక పనిచెయ్యాలి. నా కోసం, శ్రమ అనుకోకుండావుంటే!"

"ఏమిటి చెప్పండి, శ్రమేమీ ఉండదు"

"హాస్పిటలులో ముసలి ఆవిడకి ఆపరేషను జరిగింది పొద్దుట. ఇప్పుడు కొంచెం చికాకుగా వుందని కబురువచ్చింది. నేను వెంటనే వెళ్లాలి... అయితే, ఇంతకీ, మా మనవరాళ్ళిద్దరూ మొదటి ఆట సినిమాకు వెళ్ళేరు. సినిమా అయిపోగానే నేనువచ్చి వాళ్ళని యింటికి తీసుకువస్తానని చెప్పేను. వాళ్లు నాకోసం చూస్తూవుంటారు. నువ్వు వెళ్ళి వాళ్ళిద్దరినీ ఇంటికి తీసురా నాయనా! వాళ్ళ నెరుగుదువు కదూ?"

"అట్లాగేలెండి తాతగారూ!"

"నాయనా! నీమేలు మరిచిపోను...అన్నట్లు లక్ష్మీటాకీసు సుమా" అంటూ తాతగారు రివ్వున వెళ్ళిపోయారు.

రఘు గదికి తాళంవేసి, సినిమాహాలువైపు నడచాడు. అప్పటికి మొదటిఆట అయిపోయింది. జనం అందరూ వెళ్ళిపోయారు. విమల, చిట్టీ, రోడ్డు పక్కని ఓమూల నించుని నిరీక్షిస్తున్నారు. రఘు వారివద్దకువెళ్లి, చిట్టితో అన్నాడు.

"చిట్టీ! మీ తాతగారు హాస్పిటలుకి వెళ్ళేరు. మీ యిద్దరినీ ఇంటికి తీసుకు రమ్మని నాతో చెప్పేరు. రామ్మా పోదాం."

విమల తలవంచుకొని మెల్లిగా అంది:

"బామ్మకి మరేం చికాకు చేయలేదుకదా ?"

"మరేం భయపడవలసిన అవసరం లేదు. కొంచం చికాగ్గానే వుందని తెలిసింది" అన్నాడు రఘు.

రివ్వుమని చల్లటిగాలి వీచింది. ఆకాశం మేఘావృతమైపోయింది. రెండు అడుగులు వేశారో లేదో, టపటపమని చినుకులు ప్రారంభించి, పెద్దవర్షంగా పడింది. పక్కనే వున్న జట్కాబండిని పిలిచి, రఘు "మీ రిద్దరూ వేగిరం బండిలో కూచోండి" అన్నాడు. విమల, చిట్టి, బండి ఎక్కారు. వర్షం ఇంకా హెచ్చయింది. రఘు బండి వెనకాలే తడుస్తూ, నడిచివస్తున్నాడు.

"చిట్టీ! ఆయన తడిసిపోతున్నారు. బండిలో కూచోమని చెప్పవే" అంది విమల.

"మరేం ఫరవాలేదులే అమ్మాయీ! ఇంటికి ఇంక రెండు నిముషాల్లో వెళ్ళిపోతాం" అన్నాడు రఘు, ఇంకా తడుస్తూ, ఈసారి విమల సూటిగా చెప్పవలసి వచ్చింది :

"అయ్యయ్యో! బండిలోకి వచ్చేయండి. తడిసిపోతున్నారు. లేకపోతే, మే మిద్దరమూ కూడా నడుస్తాము..."

విమల కంఠస్వరంలో అభిమానంతో కూడిన ఆజ్ఞ వుంది. రఘు బండి ఎక్కి, కొసని కూచున్నాడు.

మర్నాడు వుదయం, బామ్మగారికి కులాసాగా వున్నట్టు తాతగారు చెప్పేరు. సాయంత్రం రఘు తాతగారితో కలిసి హాస్పిటలుకి వెళ్ళి బామ్మగారిని చూసివచ్చాడు.

రెండు రోజులు గడిచేయి. ఓనాటి వుదయం రఘు హోటలుకి వెళ్ళబోయే సమయంలో చిట్టి వచ్చి, "*ఏమండీ! తెలుగు పుస్తకాలు ఏవేనా వుంటే* ఇయ్యరూ? మా అక్క చదువుకుంటుందిట" అంది.

రఘు చిట్టి బుగ్గలు రెండూ మెల్లిగా గిల్లి, "నువ్వు చాలా అల్లరి పిల్లవని మీ తాతగారు చెప్పేరు" అన్నాడు నవ్వుతూ.

"ఛీ! నువ్వే అల్లరి పిల్లాడివి" అంది చిట్టి.

"*చిట్టీ! ఏమిటా పిచ్చి మాటలూ నువ్వూనూ?* దెబ్బలు కావాలా ఏమిటి ?" అని పక్క గదిలోంచి విమల కంఠం వినిపించింది.

రఘు తన సంచీలోంచి, "ధర్మచక్రం" తీసి చిట్టి కిచ్చి, "ఇందమ్మా" అన్నాడు. చిట్టి బుంగమూతి పెట్టి వెళ్ళిపోయింది, పుస్తకం తీసుకొని !

ఆనాడు సాయంత్రం, రఘు గదికి తాళంవేసి, పార్కుకి వెళ్ళబోతూ వుండగా, చిట్టి వరండాలోకి వచ్చింది :

"ఏమండీ! ఈ పదిరూపాయల నోటు మీరిచ్చిన పుస్తకంలో వుందని మా అక్క చెప్పింది. మీకు ఇచ్చిమన్నది" అంది ఓ నోటు అందిస్తూ.

"ఔను సుమా! పోయిందనుకున్నాను! ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది, పుస్తకంలో వుంచానని !" అన్నాడు రఘు.

"నోట్లు పుస్తకాలలో దాచడం ఏమీ మంచి పని కాదు—అంత అజాగ్రత్తగా వుంటే డబ్బు నిలవదని చెప్పే చిట్టీ" అని విమలగొంతుక వినిపించింది. రఘు పక్కకి తిరిగిచూశాడు. పక్కగదిలో కిటికీవద్ద తలవంచుకొని విమల నించుని వుంది...

రఘు బీచిలో, ఇసుకమీద కూచుని, కెరటాల సంగీతం వింటున్నాడు. సముద్రముమీంచి చల్లని గాలి వీస్తున్నది. బీచంతా మనుషులతో కలకలలాడుతూ వుంది. "ఈ మహాసముద్రం ఎందుకు ఎప్పుడూ హోరు పెడుతూ వుంటుంది ?" అనుకున్నాడు రఘు. ఆతర్వాత, మళ్ళీ "ఈ ప్రపంచమంతా కేవలం ఆనందంకోసమే సృష్టింపబడ్డదా ?" అనుకున్నాడు ! అట్లా ఆలోచించుకుంటూనే, రాత్రి 9 వరకూ బీచిలో కూచుని, ఆ తర్వాతలేచి, హోటలుకి వెళ్ళేడు......

ఓనాడు రఘు పార్కునించి లావుగా గులాబీ పువ్వులు కోసుకొనివచ్చాడు. చీడీమెట్లు ఎక్కుతూ వుండగా, చిట్టి కనిపించింది :

"ఏమండోయ్ ! ఏమిటా పొట్లాం ?"

"ఏమిటో నువ్వే చెప్పుకోవాలి !"

"మిఠాయిలు— కాదు, పకోడీలు !"

"*అంతకంటె మాంఛివి*"

"పూఁ ! మరికంటే...జిలాబీలు..."

"ఎప్పుడూ తిండిధ్యాన మేనా !—ఇవిగులాబీ—"

మాట పూర్తిచేయకముందే, చిట్టి పువ్వుల పొట్లాన్ని లాక్కొని ఇంట్లోకి పరుగుతీసింది...

ఆవేళ చీకటి పడుతూవుండగా, విమల చీడీలోకి వచ్చింది. రఘు ఆమెను చూశాడు...గాఢాంధకారమయమైన వనంలో, తోవతప్పిపోయిన దేవకన్యకలా వుంది విమల...గాలికి ఆమెచీర కుచ్చెళ్లు మెల్లిగా కదుల్తున్నవి.

ఆమె తలలో నువ్వైదు గులాబీపూలు ముడుచుకొన్నది—రఘు హృదయం ఒక్కమారు గాఢంగా కొట్టుకుంది—విమల ఇంట్లోకి వెళ్ళిపోయింది... ఆమె తలలోంచి ఒక గులాబీపూవు రాలి, కిందని పడ్డది...రఘు చీడీలోకి నడిచాడు...మెల్లిగా, ఆ రాలిన గులాబీని తీశాడు...తన గదిలోకి వచ్చి, ఆ గులాబీపూవుని ఆఘ్రాణించాడు...పరిమళం గుప్పున వచ్చింది.—హృదయంలో, అప్రయత్నంగా, ఏదో మధురమైన భావం తళుక్కున మెరిసింది—తనకి విమలమీద అనురాగం వుదయించిందా?...రఘు ఒక్కమారు పులికిపడ్డాడు... ఆభావం ఎందుకు కల్గిందో తనకే తెలియదు—కాని కల్గింది!......తనచేదో మత్తు ఆవరించి నట్లయింది. తను ఏదో మహత్తరమైన, మధురమైన దివ్యశక్తికి, తనకు తెలియకుండానే, లొంగిపోతున్నట్లయింది. ప్రతీ మానవుడు, వాడి ఆదర్శాలు, నీతి, సద్వర్తనం, అన్నీ ఇటువంటి ఒక్కక్షణంకోసం నిరీక్షించి, ఆ క్షణంలో తన్నావరించుకొనివున్న శక్తికి లొంగిపోతాడని పించింది రఘుకి. తనుకూడా ఆ శక్తికి లొంగిపోవడానికే నిశ్చయించుకున్నాడు—రఘు గబగబా డ్రెస్సు వేసుకుని హోటలువైపు నడిచాడు.

రఘు ఇప్పుడు విమలతో అవసరం అయినప్పుడల్లా మాట్లాడుతున్నాడు. చిట్టి సాధారణంగా రఘు గదిలోనే వుంటుంది...అల్లరి చేస్తుంది...అతనిపుస్తకాలు, కలాలు దాచివేస్తుంది...వారిద్దరు ఒక్కొక్కమారు అడుకుంటారు...ఒక్కొక్కమారు తిట్టుకుంటారు. రఘు ఆమె బుగ్గలను గట్టిగా చిదిమివేస్తాడు. ఆమె ఏడుస్తూ వెళ్లిపోతుంది...మళ్లీ పది నిముషాలలో తాజాగా, అల్లరికి తయారై వస్తుంది......

ఓనాడురాత్రి టౌను హాలులోని గానసభకి రఘు వెళ్లేడు. గానసభ పూర్తయేసరికి రాత్రి 12 అయింది. ఇంటికివచ్చి పడుక్కునేసరికి ఒంటిగంట దాటింది. మర్నాడు వుదయం లేచి టైముచూస్తే 9-30 అయింది. గబగబా ముఖం కడుక్కొని, బట్టలు వేసుకుని తలదువ్వుకుంటున్నాడు. విమల గ్లాసులో కాఫీతెచ్చి చాపమీద వుంచింది: రఘు ఆశ్చర్యపోయి, అన్నాడు:

"ఎందుకమ్మా నీకీ శ్రమ!—పోనీ, చిట్టిని పంపలేకపోయావా?"

"అది అడుకుందికి పోయింది. తాతగారూ లేరు...మీరు ఆలస్యంగా లేచారని..."

"బాగానేవుంది!" అని రఘు తీక్షణంగా చూస్తూ, "కాని, ఈ సేవలన్నిటికీ నేను పాత్రుడిని కాను తెలుసా?" అన్నాడు.

విమల త్రుళ్లిపడింది. ఆమె మాట్లాడలేదు. తల వంచుకుని అట్లానే యింకా నిల్చునివుంది.

రఘు మళ్ళీ అన్నాడు:

"కారణం తెలుసా?"

విమల తలవూపింది. మాట్లాడలేదు.

"ఆనాడు నువ్వు పెళ్ళిచూపులకి మా వూరు వచ్చావు...ఆ తర్వాతి సంగతి నీకు తెలుసును..." రఘు కంఠం గద్గదికమయింది. విమల వెళ్ళిపోయింది.

"విమలా! ఒక్క నిముషం ఆగు" అన్నాడు రఘు. ఆమెను పేరుతో పిలవడం ఇదే మొదటిమారు. విమల ద్వారంవద్దకివచ్చి నించుంది. ఆమె ముఖంలో ఏదో అశాంతి కన్పిస్తున్నది.

రఘు ఇంతవరకూ విమలని పరిశీలనగా చూడలేదు. ఇప్పుడు తలఎత్తి ఆమెవేపు సూటిగా చూశాడు. ఆమె ఒక బంగరు బొమ్మ! లోకంలోని అమాయకత్వమంతా ఆమె ముఖంలోనే వున్నట్లుంది! చిరుగాలికి చలిస్తూవున్న లతవలె ఆమె నించుంది...

"విమలా!"

విమల కొద్దిగా తలెత్తి చూసింది.

"విమలా! నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాను!"

విమల టక్కున తలవంచేసుకుంది. ఆ తర్వాత రివ్వున యింట్లోకి పారిపోయింది. ఎప్పుడు వెళ్ళిందో

ఎలా వెళ్ళిందో రఘు గమనించలేదు. ఆమె జడ కదలికను అతను చూడలేదు. కాని, ఆమె వెళ్ళి పోయాక, రఘు తను చేసిన పనిని తెలుసుకున్నాడు! ఆనాడల్లా చాపమీద అట్లాగే కూచుని తనను తాను నిందించుకున్నాడు.

రెండురోజులు గడిచాయి. ఈ రెండురోజులూ విమల కన్పించలేదు. రఘు మనస్సు సంక్షోభంలో కృంగిపోతున్నది. తను ఎటువంటి పనిచేశాడు! ఒక రౌడీకంటె ఎక్కువ అన్యాయంగా తను ప్రవర్తించా ననుకున్నాడు. ఆ నిముషంలో తనకట్లా అనాలని ఎందుకనిపించిందో?

ఓనాడు తాతగారు రఘుగదికి వచ్చారు.

"అబ్బాయీ! నీ ఫౌంటెన్ పెన్ ఒక్కమారు యియ్యి నాయనా! చిన్న ఎడ్రసు రాయాలి" అన్నారు చాపమీద కూచుంటూ.

రఘు పెన్ యిచ్చాడు.

"మరేంలేదు నాయనా! మా మనవరాలు విమ లకి పెళ్ళి నిశ్చయమయిందని వాళ్ళ నాన్న రాశాడు. వాడికో జవాబురాసి పడేస్తే మన పూచీ తీరిపో తుందికదా!" అన్నారు తాతగారు ఎడ్రసు రాస్తూ.

"సంతోషం" అన్నాడు రఘు.

తాతగారు లేచి వెళ్ళిపోతూ, రఘువేపు ఓమారు చూసి, "అదేమిటి నాయనా! అంత నీరసంగా కనిపిస్తున్నావూ?" అన్నారు.

"అబ్బే! ఏం లేదు! రాత్రి నిద్రలేదు"

"ఏమో నాయనా! వారం రోజుల్లో మేము వెళ్ళిపోతాం. ఆరోగ్యం మాత్రం జాగ్రత్త!"

తాతగారు వెళ్ళిపోయారు. రఘు ఒక్కమారు చాపమీద కూలబడి "ష్!" అని నిట్టూర్పు విడిచాడు.

ఆనాడు సాయంత్రం, పెరట్లో నూతి దగ్గర రఘు ముఖం కడుక్కుంటూ వుండగా, విమల బిందితో నూతికి వచ్చింది. రఘు మనస్సులో ఏదో ఆలోచన మెరసింది.

"విమలా!"

"ఏమిటి? చెప్పండి" అంది విమల మెల్లగా.

"విమలా! నన్ను క్షమించు"

"మీరేం తప్పుచేయలేదు"

"చేశాను! ఆనాడు నా ప్రవర్తన ఏమీ బాగు లేదని నా వుద్దేశం"

విమల ఒక్క నిముషం వూరుకొని మెల్లిగా అంది: "మీ ప్రవర్తన ఎప్పుడూ బాగానే వుంది. ఆ విషయంలో నాకే సందేహమూ లేదు...మీ మనస్సు లోని విషయం మీరు వెలిబుచ్చారు...అందులో త ప్పేమీ లేదు"

"విమలా! నేనో ప్రశ్న అడుగుతున్నాను. నీ యిష్టమైతే నే జవాబియ్యి! జవాబీయకపోయినా నే నేమీ అనుకోను......ఎందుకంటే, నీకు పెళ్ళి నిశ్చ యమైపోయిందని తెలిసింది"

"ఔను! ఏమిటి ప్రశ్న?"

"నువ్వు నన్ను ప్రేమించావా విమలా?"

"నాకు తెలియదు... నాకేమీ తెలియదు... నాకు ప్రేమ అంటే సరియైన అర్థం తెలియ దేమో! కాని, స్త్రీలందరికీ సాధారణంగా, ఇటువంటి విషయాల్లో, ఒకే రకమైన హృదయం వుంటుంది. ఏమిటంటే—మిమ్మల్ని ఆ నాడు పెళ్ళిచూపుల్లో చూసినప్పుడు మన వివాహం నిశ్చయమయితే బావుం డుననిపించింది...కాని, అది కుదరలేదు. అందువల్ల నేను కొంచెం విచారించిన మాట నిజం...ఆతర్వాత, ఇక్కడికి వచ్చాక మనిద్దరికీ పరిచయమైంది. ఇదంతా ఒక స్వప్నంలా వుంది. నాలో ఎటువంటి భావ ముందో నాకు తెలియదు. తెలిసినా, అది చెప్పలే నేమో! నా మనస్సింకా పరిపక్వానికి రాలేదు. విధికి, తలిదండ్రులకి, లొంగిపోయే స్త్రీని నేను. నాలో అనేక కోరికలు వుండవచ్చు. ప్రపంచంలో ఎందరికి కోరికలు లేవు! అవన్నీ తీరుతాయా? ఇక్క డికి వచ్చాక, మీమీద నాకు జాలి, అభిమానం, కలి గాయి. అది ప్రేమో కాదో నాకు తెలియదు...ఇది ఒక అనుకోని సంఘటన! ఒక కల......మీతో ఓ విషయం చెప్పాలనుకున్నాను...మీరు రెండురోజు లయి ఏదో మనోవేదనతో కృశించి బాధపడుతున్న ట్లుంది—నిజమేనా?"

"నిజమే! కాని, నీకట్లా తెలిసిందమ్మా?"

"మీ ముఖమే చెప్తున్నది! దానికి కారణం?"

"కారణం నీకు చెప్పానుగా?"

విమల చిన్నినవ్వు నవ్వి అంది "సరే! ఇకనైనా మనస్సు పాడుచేసుకోకుండా వుండండి... నాకు పెళ్ళి నిశ్చయమైంది...మీకుకూడా నేడో రేపో అవకతప్పదు...విధివశాన మనిద్దరం ఇక్కడ ఇలా కలుసుకొన్నాము. మీలోని ఏదో ఒక గొప్ప విశాలహృదయత్వం, సద్వర్తనం, నన్ను ఆకర్షించేయి—అంతే! మరికొన్ని ఏళ్ళకి బహుశః మనిద్దరం ఒకరికొకరం జ్ఞాపకం వుంటామో వుండమో? ఇది ప్రపంచధర్మం... ఈ మన కలయిక మబ్బుల్లో ఎట్లావచ్చిందో, అలాగే మబ్బుల్లోనే పోతుంది..." విమల ఆగి, ఒక నిట్టూర్పు విడిచింది. రఘు మాట్లాడలేదు. కొద్ది సేపటివరకూ, ఇద్దరూ మౌనంగా వున్నారు. ఆ తర్వాత రఘు వెళ్లిపోబోతూ వుండగా, విమల అంది:

"మేము నాల్గురోజుల్లోగానే మావూరువెళ్లిపోతాం...వెళ్ళేముందర మీతో ఒకమాట చెప్పాలనుంది..."

"ఏమిటది?"

"ఈ విషయమై మీరు మీ మనస్సు పాడుచేసుకోకుండా వుంటానని మాటయివ్వండి!"

"అట్లాగే" అన్నాడు రఘు.

విమల చిరునవ్వునవ్వి నడిచి వెళ్లిపోతున్నది. ఆమె పొడుగాటిజడ ఆమె నితంబములమీద నాట్యం చేస్తూవున్నది. రఘు అట్లాగే నిలుచుని చూస్తున్నాడు...విమల ఎంత అందంగావుంది!

రఘు గదిలో పడకకుర్చీలో కూలిపడ్డాడు. అతని కళ్ళముందర ఏదో జ్ఞానజ్యోతి వెలుగుతున్నట్లయింది. ప్రపంచచరిత్ర అతని కళ్ళకికట్టినట్లయింది...

మర్నాటిఉదయం రఘుకి తండ్రివద్దనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది. ఎవరో పెళ్ళి సంబంధంవారు వచ్చారని, వారు 2 వేల కట్నం ఇస్తారని, వెంటనే వచ్చి పిల్లను చూసుకోమనీ ఆయనరాశారు.

రఘు సామాను సర్దుకున్నాడు. విమలతో చెప్పి, రఘు బండిఎక్కుతూ వుండగా, ఆమె వీధి చీడీలోకివచ్చి నించుంది. బండి మెల్లిగా నడుస్తున్నది...రఘు తన భావిజీవితంగురించి ఆలోచించుకుంటున్నాడు...మళ్ళీ తనకి పెళ్ళిసంబంధం వచ్చింది...ఆ పిల్లకి తను నచ్చుతాడు. తన తలిదండ్రులు సంతోషిస్తారు....ఇంకా.... ఇంకా... ఏవో ఆలోచనలు వస్తున్నవి.

...బండి మెల్లిగా నడుస్తున్నది. చిన్నచిరుగాలివచ్చి రఘు క్రాఫింగును చెదిర్చింది. చీడీలో ఇంకా విమలనుంచుని తనవేపే చూస్తున్నది...బండి మలుపు తిరుగుతున్నది...దూరంగా, చీడీలో విమల నించుని ఇంకా చూస్తున్నది...కారు మబ్బులు కమ్మిన ఆకాశంలో కనిపించీ కనపడని చిన్న నక్షత్రంలా అనిపించి అదృశ్యమైంది విమల!

త్యాగరాజ!

శ్రీ దండిపలి వేంకటసుబ్బాశాస్త్రి

శ్రీసీతా వదనారవింద విలసత్ శృంగార మందస్మిత
వ్యాసంగమ్ముల స్ఫూర్తిజెందు సుజన ప్రార్థ్యంబగు శ్రీరాముడే
నీ సంగీత కళామహత్త్వమునకు మున్నే కారణంబయ్యె-రా
దీ సామర్థ్యము త్యాగరాజ! ఒకులం దేమాత్ర మూహింపగన్.

నాదబ్రహ్మకళల్ త్వదాస్యమున విన్నాణించె, నీలో రస
ప్రాదుర్భావము క్రొత్తపోకడల నాస్వాదించి లోకైక తే
జోదార్ఢ్యంబున వెల్గనున్నది ఉషస్సుల్ నిండునందాక నీ
కానివ్యక్త్వము ప్రాప్తమయ్యెడిని త్యాగయ్యా! నమోవాకముల్.

వెలలేని తెలుగువాక్కులకు నూత్నత్వము తీయదనము దిద్దితీర్చినావు,
ప్రాణుల నెల్లను రక్తి నాకర్షించు గానకళకు ముద్దు గరపినావు,
దాక్షిణాత్యుల రసతత్పరతకు మున్ను కొరవడ్డ యశము చేకూర్చినావు,
తమిళాంధ్ర జాతులు తారసిల్లగ మైత్రి ఎంచి సేతువును నిర్మించినావు,
నీదు తంబుర శ్రుతులలో బాదుకొనియె
మార్దవము సర్వజన మనోమంజులముగ;-
అట్టి ఘను, నిన్ను స్మరియింప నాంధ్రజాతి
వార్షికోత్సవము లొనర్చి వరలుగాత!

కవి - మానవుడు

శ్రీ చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణప్రసాద్

మానవులందరు కవులు కానేరరు, కాని కవులందరు మానవులె! ప్రయత్నించి కవియగుట దుర్లభము, అప్రయత్నముగ కవియగుట సులభము! కవిత్వము, చిత్రలేఖనము, సంగీతము లలితకళల వరుసలోనివని ప్రాజ్ఞులు నిర్ణయించి యున్నారు. ఏనియం దభిరుచి, పుట్టుకతోనే కలుగవలయును—కలిగిన యభిరుచిని, సంస్కరించుకొని, ఎక్కుడు ప్రజ్ఞను సంతరించుకొని, వన్నె గాంచుట సుజనుని లక్షణము. ఈ లలితకళలయం దభిరుచి కలుగుటకు, పూర్వపుణ్య ముండవలయును. అందులకే, ఇవి, అప్రయత్నముగ లభియించు ననుటలోని యర్థము.

సహనము, కరుణ, నిరాడంబర జీవనము, సత్యసంధత, మానసీయులగు మానవునకుండు లక్షణములు. ధనము, కామము, అసహనము, మానవునియందు పశుత్వమును బురికొల్పుచున్నవి. అందులకే మానవ చరిత్రమునందు విపరీతఘట్టములు, కానుపించుచున్నవి. అనపహార్యము, తేజోమయము, అమూల్యము, ఆనందదాయకము, అను, సత్యమును, ధర్మమును, మానవుని మనసునకు మఱపురాకుండ చేయుటకు, ఎన్నియో విధముల కవి ప్రయత్నించినాడు, ప్రయత్నించుచున్నాడు; కాని కాలము గడచినకొలది, ఈ యంత్రయుగమున కవి యొసంగు సందేశము మానవాళికి మఱపునకు వచ్చుచున్నది; కవి మానవునకు దూరస్థుడై పోవుచున్నాడు.

సత్యము, సహనము, మొదలగు గుణములు, తృప్త మానవహృదయమునం దుద్భవించును. సంతృప్తి లేని మానవునియం దివి గోచరించుటయు కలదు గాని, సంఖ్యయందట్టి మానవు లతి స్వల్పముగ నున్నారు. కడుపునిండ నాహారము, కట్టుకొన వస్త్రము కలిగిననే గాని మానవునకు హృదయసంబంధముగ, దేహసంబంధముగ, శాంతి, సుఖము, కలుగవు. శాంతి, సుఖముగల మానవున కసత్యము, అసహనము దూరములగును. కావున, కవుల రచనములు కేవల మూహాగానము గాకుండ, మానవుని కష్టనిష్ఠురములను వ్యక్తపరచునవిగా నుండి, భాగస్థ పాలములను త్రొక్కక, నిత్యము, సత్యయుతమై యున్నచో, కవి, మానవున కీయంత్రయుగమున సహితము దూరము గా నేరడు. ఆకటిపాటతో మానవ సంఘమును మరులుగొల్పగల కాల మిది; గులాబిపూవుల సౌరభములను, అగరువత్తుల సుగంధధూమములను, సువాసించు కవిత్వ రచనమున కిది యదను కాదు. తృప్తి, శాంతి, సహనము, సంఘమున నెలకొనినతరువాత మానవుని హృదయ మూహాగానము నాలించును. అంతవఱకు, కవులు యుగధర్మము ననుసరించి, గాన మొనరింపవలసియున్నది. ప్రాతకథలనే ప్రస్తరింపజేయుచు, ఇంకను, 'రమణీ ప్రియదూతిక తెచ్చి యిచ్చు కప్పుర విడెము'ను, 'తారాల మంచమును,' స్మరించుచు, అభిలషించుచు, కవి కాలమును బుచ్చినచో, మానవ సంఘమునకు దూరమగుటయే గాక, విస్మృతి వారాసిలో తన రచనములతోపాటు, తానును కలసిపో వలసి వచ్చును. ఇది యంత్రయుగమని, సత్యదయా శౌచములు రూపుమాసిపోయినవని, పలవించి ప్రయోజన ముండదు. తానును సంఘమునందు మేళవించి, పతనోన్ముఖమైన జాతి నుద్ధరించి, తన రచనములు శాశ్వతములై, తన పలుకులు కొంగు బంగారమై, సంఘమున కన్నివేళల సంబరమును గూర్చునవిగా నుండునటు లొనరించుట పాడి; తమయందున్న మానవాతీతమైన ప్రతిభావ్యుత్పత్త్యాది లక్షణములను సంఘాభ్యుదయమునకే కవి వినియోగించుట యుచితము.

ఆలోచనమునందు, ఆశయమునందు, ప్రకృతి పరిశీలనమునందు, విషయ విమర్శనమునందు, మానవునకు, కవియైన మానవునకు తారతమ్యము, కరతలా

ములకముతలె మనకు గానవచ్చుచున్నది. సాధారణముగ కవితాత్మ గలవానియందు, కొన్ని పవిత్రాశయములను మనము కనుగొనగల్గుచున్నాము. కాలమున కనుకూలముగ నా యాశయములు మారుచుండుటను మనము కవుల రచనములయం దిప్పు డిప్పుడు గుర్తింప గల్గుచున్నాము. ఏ మార్పు వచ్చినను, ఆశయములు లోక కళ్యాణాత్మకములై, సర్వజనాదరణీయములై యున్నవి. అట్లుగానివి, కవి కలమునుండి వెలువడవు. ఎప్పుడేని వెలువడినను, అవి, కాల మహాప్రవంతిలో కలసిపోవును. ఒక వస్తువును తిలకించునపుడు, ప్రక్కనున్న మానవులకన్న కవియగు మానవునకు కొన్ని క్రొత్త యాలోచనలు కలుగుట సహజము. ఆ యాలోచన లపురూపమై, ఒక నూతన వికాసమును హృదయపద్మమునకు కల్గించును. హృదయమున కా వికాసము, ఒక్క కవియగువానికే కాదు, ఆ యాలోచనమును వినిన ప్రతివానికిని కలిగినప్పుడేగాని, కవి సంఘమున కుపయుక్తమగు మానిసి కానేరడు.

పున్నమరేయివెన్నెలను గాంచి, అవిదిరమైన, అనల్పమైన, ఆనందము ననుభవించుచు, వివరింప సమర్థమైన భాష లేక, తమలో దాము నవ్వుకొనుచు, తీయనిఘడియలను గడపుచు, జొన్నచేలయందు రాత్రి కావలికై మంచెలపై పరుండియుండు నిరక్షరాస్యులను,—తుష్టిగ భుజియించి, తమలపాకుల నములుచు, మేడపై వెన్నెలయందు పట్టుపాన్పులపై పవళించి, మేల్కొనియున్నంత కాలము, వసూలు కావలసియున్న వడ్డీ లెఖ్ఖలే స్మరించుచు, జిలుజిల్లు మనిపించు చలువ వెన్నెలను నెలార్చుచు, పదునారుకళలతో పకపక లాడుచున్న జాబిల్లివంక తల త్రిప్పిరైన జూడక, కొలదిలో పాముబుసలతో నిద్దురయందు మునుంగు నక్షరాస్యులను, మనము జూచుచున్నాము.—కావున కవికి భావము ప్రధానము. ఒరుల కా మధుర భావమును పంచిపెట్టుటకు భాష, అక్షరము, కావలసి వచ్చుచున్నవి. కవులందరక్షరాస్యులే కానక్కరలేదు, అక్షర మెరుంగనివారియం దెందరు కవులు లేరు! అక్షర మెరింగి, గ్రంథపరిచయమున్నచో, హృదయమునం దుద్భవించిన భావము, సంస్కరింపబడి, కులుకుందనమును, భాషాభాగ్యమును, అలవరచుకొని, పెక్కుర కుపయోగకారియై వెలుగొందును. అక్షర రూపమును పొందని, కొలది భాషా సంస్కారమును పొందదగియున్న, రసవంతములగు గేయములను, మన మెన్నింటినో వినుచున్నాము:

'నీవు పోయే దారిలోపల
ఉన్నదీ యొక చిన్నది;
నడుము సన్నము, నాగరీకము
నడకలో నొయ్యారము
నీవు పోయే దారిలోపల...!

ఈపై గేయమునకు కర్త లెవరు? అక్షరము నెరుంగని సహార్ద్ర హృదయులగు కృషీవల కవి కుమారులు! ఇందు, యతి యున్నదో లేదో, గణవిభజనము సరిపడునో లేదో, యెవరికి కావలయును? ఒక సుకుమారమగు భావము ఇందు ద్యోతకమగుచున్నది; మనసున కొకవింత 'చక్కలిగింత' శ్రోతల యనుభవములోనికి వచ్చినది.

భావము నొరులకు వ్యక్తపరచుటకు భాష కావలయును. ఆ భాషను దూర ప్రదేశమునందున్న వారి కెరుకపరచుట కక్షరము కావలయును. కావున ఎవరికి వారే యానందము ననుభవించుటకు, అక్షరముతోగాని, భాషతోగాని, పనిలేదు. వస్తుసందర్శనమువలన, శబ్దగ్రహణమువలన, భావ ముత్పన్నమగును. అక్షరము నెరిగినవానికే, భాష నెరిగినవానికే, భావ ముత్పన్నమగు ననుట సత్యదూరము. భాష యెరుగని పసిబాలునియందు, అక్షర మెరుంగని జనపదునియందు, భావ ముత్పన్నమగుటయు, ఉత్పన్నమైన భావమును, కనులతోను, హస్త విన్యాసముతోను, హాస మొనరించియు, దుఃఖించియు, వెలువరించుటను మనము చూచుచున్నాము. ఒరుల హృదయమునకు హత్తుకొనునట్లు, లేక కన్నులకు గట్టినట్లు భావమును వెలువరించుటకు, సమర్థమైన శబ్దములను, భాషనుండి సంతరించుకొని, కట్టుబాట్లయందు వాని సమర్చి, ప్రశంసల నందువాడే కవి. అనగా, తన యానందమును లోకమునకు పంచిపెట్టి, తనతోపాటు, లోకము నొకింత కాల మానందమునం దుయ్యాల లూగించుట కవికి ధర్మము.

భావములేని మానవు డున్నాడా? వస్తుసందర్శనమువలన ప్రతి మానవునకు భావ ముత్పన్నమగు

చుండగా, ప్రతి మానవుడును కవుల వరుసలో చేర దలచిన వాడేకద! అటులైన కవులందరు మానవులె, మానవులందరు కవులుగారనుట సత్యసమ్మతమైన విషయము కాగలదా?—భావము, లేదా, ఊహ లేని మానవుడు సాధారణముగ గానరాడు; కాని వాని భావము లెంతవరకు లలితములో, ఎంతవరకు లోక కల్యాణాత్మకములో, సర్వజనాదరణీయములో, శాశ్వతానంద సంధాయకములో నిర్ణయించి, శబ్ద సౌభాగ్యమునందు, కవితాశిల్పమునం దాతడు ప్రకటించిన నేర్పును, అతనియందు ప్రదర్శితములైన ప్రతిభావ్యుత్పత్తులను, గుర్తించి, యొక మానవుని, 'కవి' యనుట ధర్మము; భావమునం దొక విశిష్టత, భాషయం దొక విన్యాసము, ప్రాజ్ఞులకు గన్పింప వలయును. ఇవి యందరకు సాధ్యములగు విషయములు కావు, అందులకే మానవులందరు కవులు గానేరరనుట లోని భావము.

వెలువరింపబడిన భావ మపురూపమైయున్నచో, ఆ భావమెవనియందు దోచినదో యాతడక్షరాస్యుడు గాకున్నను, కవుల వరుసలోనివాడె! పండితుడైన కవిభావములు శాశ్వతములై యొప్పును, పండితుడుగాక, భావయుతుడైనవాని కవిత, యొకింత సంస్కార యోగ్యమై, ఒరుల రసనాగ్రములపై బ్రతికి, తుదిని విస్మృతి వారాసిలో లీనమగును. మొత్తముమీద నిరువురు కవులె; ఇరువురి యన్నెమొక్కటియె; ఇరువురు, సామాన్య మానవున కతీతులె!

కవి మానవాతీతుడనుట కొందరకు హాస్యాస్పదముగ దోపవచ్చును. ఒకింత యోచికతో కవి రచనములను పరిశీలించినచో నిందలి సత్యమును గ్రహించుట కవకాశము లభియించును. ధనమునందు, దేహబలమునందు, చక్కదనమునందు, వ్యవహారసరళియందు కాదు, కవి, మానవున కతీతుడు; బుద్ధిబలమునందు, ప్రకృతి పరిశీలనమునందు, విషయ విమర్శనమునందు, ఆదర్శమునందు, అవిదితానం దానుభవమునందు, కవి, మానవుని కన్న మిన్నయనక తప్పదు!

పూర్వకవి యమోఘవచనుడని నిరూపించుటకు, అనుశ్రుతముగ వచ్చుచున్న కథ లెన్నియో గలవు; బాటవెంట నెదురుగా పల్లకిపై వచ్చుచున్న రాజున కొకపద్యమైన, వ్రాసి కానుకగా సమర్పింప దలచిన కవికి, సమయమునకు తాటియాకు దొరకనందున, సమీపమునం దున్న తాటిచెట్టుకడ కేగి, '...... తాళమ! తుత్తునియలగుచు ధరపై బడుమా.' అని కోరినంతనె తాటి చెట్టు విరిగి నేల గూలినదట! ఆతాటియాకుపై పద్యము వ్రాసి కవి రాజునకు సమర్పించెనట!

మట్ట మధ్యాహ్నమునం దొక యెడారియందు ప్రయాణ మొనరించుచున్న యొక కవికి యాకస్మికముగ దాహము కాగా—

'సిరిగలవానికి చెల్లును
తరుణులు పదియారు వేలు తగ పెండ్లాడన్,
తిరిపెమున కిద్దఱాండ్రా!
పరమేశా! గంగ విడుము, పార్వతి చాలున్.'

అని శంకరునిగూర్చి ప్రార్థింప నాకాశము నుండి నీటిధార వచ్చి పడినదట.

తన గుఱ్ఱమును తిరస్కరించినవానిపై గినిసి, మరియొక కవి,

'హయ మది సీత, పోతవసు
ధాధిపు డారయ రావణుండు, ని
శ్చయముగ నేను రాఘవుడ...
....
...తిప్పరుని చావును, ఏడవనాడు చూడుడీ.'

అని, ఆరవ స్థానమునందు 'తి' ను ప్రయోగించి, 'ఆరింటను తా వచ్చిన వానింటను పీనుగెగయు' అను పలుకులలోని సత్యమును నిరూపించెనట.

ఈ పై కథల నాధారముగా గొని, మానవుని కన్న కవి యతీతుడని నిర్ణయింప ఈవ్యాస ముద్దిష్టము కాలేదు. కేవలము, మానవసంఘమునందు, పూర్వకాలమున కవినిగురించి గల తలంపుల నొకింత సూచించుట కివి యిచ్చట పొందుపరుపబడినవి.

కవి యనినచో కేవలము భగవంతు డనియు, పూర్వ యుగమున మానవులు నమ్మియున్నట్లు, పై కథలు సూచించుచున్నవి. కాలము గడచిన కొలది, సంఘమునం దొక గౌరవింపదగిన వ్యక్తిగా, కవిని, మానవులు గుర్తించియున్నారు. సామాన్యులేగాదు రారాజులు సహితము, కవి యొసంగు సందేశమునకు చెవి యొసంగి, తమ యభిప్రాయములను మార్చుకొని యున్నట్లు మనకు, చరిత్ర విశదముచేయుచున్నది:

'రాయరాహుత్తు గండ రాచయేనుగు వచ్చి
అరట్లకోట గోరాడు నాడు,
సమ్మెట నరపాల సార్వభౌముడు కంచు
తలుపుల కరుల ఢీకొలుపు నాడు,

....

....

తెరచి నిలు కుక్క జొచ్చిన తెరగుగాను
కన్నడంబేల జొచ్చితో గజపతీంద్ర!'

మొదలను పద్యముల మూలమున, కవులు చరిత్రయొక్క గమనమునే మార్చియున్నట్లు తెలిసి కొనగల్గుచున్నాము. మానాభిమానములకు మాన్యత యొసంగి, జనులు భగవంతునే నమ్మియున్న ఆ దిన ములలో, కన్నడరాజ్యముపై కటారిదూసి దండెత్తి వచ్చిన గజపతి, తాటియాకుపై వ్రాయ బడి, తన కడకు పంపబడిన పై పద్యమును చదువుకొని సిగ్గుపడి తిరిగి వెడలి పోయె నట! ఇట్టి విషయములను చరిత్రమునుండి మరికొన్నిం టిని చూపి, నాటి సంఘము కవి కొసంగిన యపార గౌరవమును నిరూపింపవచ్చును.

సంఘమునందు కవికి గౌరవ మొసంగబడుటచే, కవి మానవాతీతుడనుట సరికాదు. కవియే గాదు నాల్గు రూకలున్న ప్రతివానిని సంఘము గౌరవించును. చలనచిత్రమునం దుజ్జ్వలముగ ప్రజ్వలించు తారల కీనాడు సంఘము జోహారుచేయుచున్నది! సరియైన కావ్యమును గాని, పద్యమును గాని రూపికతో పఠి యించి, శబ్దగతార్థము నాలించి, శబ్దప్రయోగము నందలి పనివానితనమును గుర్తించి, సామాన్యుని దృక్పథమునకును, కవియొక్క దృక్పథమునకును గల యంతర మరసి, ఆనందించు భాగ్యమునకు సంఘ మీనాడు సిద్ధపడి యుండలేదు.

సంఘ మొసంగు గౌరవమువలన గాక, పూర్వ కథలయందు ప్రస్తరింపబడిన విషయసందోహమువలన గాక, చారిత్రిక విషయములవలన గాక, కవి, మాన వుడై, మానవునికన్న మిన్నయని గుర్తింపబడుట కాతని బుద్ధి వైశారద్యమును, ప్రకటించు రచనములే యాధారములు :

'కనీనికల్ వికసితోత్పల పంక్తుల—గ్రుమ్మరిం పగా' అని యొకచో నొక కవి యొక లేజవరాలి మోవులను వర్ణించియున్నాడు. ఇదెట్లు పొస గును ? ఉత్పల పంక్తులు, అందున వికసితోత్పల పంక్తులను, కనీనికలు గ్రుమ్మరించు చున్నవట! ఇది ప్రకృతివిరుద్ధము కాదా? కనీనిక లెంత లేవి, వికసించిన కలువ లెంతలేవి! వానినుండివి గ్రుమ్మరింపబడు టెట్లో, సామాన్య మానవున కవగత మగుట లేదు. ఇచ్చట కావలసి యున్నది, యథాతథ మగు భావము. కలువల యాకారమునకును, కన్నుల యాకృతికిని, కొంత సన్నిహితత్వ మున్నది. సుంద రములగు కన్నులు వికసించిన కలువలవలె నున్న వనుట, ఒక యందమగు భావన; కనీనికలనుండి విక సించిన కలువలు గ్రుమ్మరింపబడుచున్నవనుట, ఒక యందమగు భావన కొయ్యార మాపాదించుట! ఉత్పల పంక్తులు, వాని సౌందర్య, సౌకుమార్య, సౌరభ్య, సంపద లీ లేజవరాలి, విలాస, వినూత్న, వీక్షణ పంక్తులతో సమన్వయించుకొని సంతసింపవలసిన బాధ్యత, రసజ్ఞుడగు పాఠకునియం దున్నది. అక్ష రాస్యుడైనంత మాత్రమున నివి యవగాహనమగు విష యము కానేరదు. అందులకే, కవి మానవునికన్న మిన్నయనుచున్నాము. ప్రతి పదార్థమును తెలిసికొని నంతమాత్రమున నిట్టి స్థలములయందు కవి హృద యము మన కందుబాటులోనికి రానేరదు. ఒక యపు రూపమైన భావన శ్రోతల యనుభూతిలోనికి వచ్చి ననేగాని, యిందలి పదము లర్థవంతము లైనట్లు తెలిసి కొనజాలము.

'ప్రోవులువడ్డ వెలంది నవ్వులే పూచినపూవులై,
తరగ మొత్తములన్ వెలిగించు వెన్నెలై.' అని
యొక కవి, 'స్నానసుందరిని' వర్ణించుచున్నాడు.

నవ్వులు ప్రోవులు వడుటేమి? అవి పువ్వులై, తరంగముల కలంకారమునుగూర్చు వెన్నెల వెలుగులై, యలరారుటేమి? కేవలము శబ్దగతార్థమును గాంచి కలవరపడవలసిన పనిలేదు. శబ్దములయందలి ధ్వనిని, భావశబలతను, గుర్తించుటకు ప్రయత్నించుట యుక్తము. ఆ సుందరి నదియందు ప్రవేశించి, వెలువరించిన చిఱునవ్వులే పూవులవలె కనువిందు గూర్చి, వెన్నెలవలె కాంతిని గలిగించి, ఒక వినూత్న శోభను పరిసరప్రదేశముల కాపాదింపజేసినదను భావ మిందు ప్రస్ఫుటమగుచున్నది. నవ్వులే పూవులై, వెన్నెల వెలుగులైనచో, ఆ సుందరి తనూ లావణ్యము,

వర్ణనమున కతీతముగదా! సాధారణ పాఠకునియందు సహితము క్రొంగొత్త భావములను రేకెత్తించు కవి, యసాధారణుడు కాడా?

'ఎందరో తాజమహాలును సందర్శించి యున్నారు; నిర్మాణకౌశలమును ప్రదర్శించి యున్నారు; అందరితోపాటు తానును ఆ సుందర మందిరమును చూచిపోయినకవి, యేమనుచున్నాడు?

'ఒక్కొక్క రాతిలో నిమిడియున్నవి నేటికి
షాజహాను భూ
భుక్కు నెడందలో నుడికిపోయిన నా
డులలోని రక్తపుంజుక్కలు,'

మరియు:

'మొగలాయిరాజు చెలికన్నులరాల్చిన బాష్ప
ధారలే పొదలి ఘనీభవించినవి,
ముద్దుల తాజమహాలు పోలికన్.'

అని యూహాగాన మొనరించి యున్నాడు.

మానవుని దృష్టియందు గన్పించినది, శిల్ప సౌందర్యము; కవిదృష్టియందు గన్పించినది, శిల్ప సౌందర్యమే కాదు, అంతకు మిన్నయగు, ఈ సుందర భవన నిర్మాణాశయమగు ప్రేమసౌందర్యము. అభవనము నందు చెక్కబడియున్న లతలు, అపురూప లావణ్యమును చిందు విగ్రహములను, గాంచి, మన మానందించుచున్నాము. అధిక సౌందర్యవతియైన ప్రాణేశ్వరీ పరీరంభసుఖమున కాలము గడపి, ఆకస్మికముగ నామెను గోల్పోయి, తోడును వదలిన పూవు వలె నిరాధారుడైన సులతానుని హృదయావేదనమును గుర్తించి, ఆ యావేదనమునందు తానును, ఒక భాగస్వామియై, కవి, బాధ ననుభవించుచున్నాడు. అందులకే, 'ఉడికిపోయిన నాడులలోని రక్తపుంజుక్కలు' నేటికిని తాజమహాలుకట్టడమునందలి చలువరాతిలో గానుపించుచున్నవని, కవి, కంటనీరొల్కుచున్నాడు. కోట్లకొలది ధనమును వెచ్చించి, పరరాజ్యములనుండి పనివారల నాహ్వానించి, వందలకొలది వత్సరములవరకు చూచువారి కానందము నొసంగు సుందరభవనమును భార్యసమాధిపై నిర్మించిన సులతానుని ప్రవిమల ప్రేమప్రభావమునకు కవి, సమ్మోదితాంతరంగు డగుచున్నాడు. సులతానుని కంటి బాష్పములే తాజమహాలుపోలికతో పొదలి ఘనీభవించిన వనుటలో కవిహృదయమునం దెంత యావేదన మీ దృశ్యము కలిగించెనో విశదమగు చున్నది. కేవలము బాహ్యసౌందర్యమునే గాక, ఒక కట్టడమునందే కాదు, ఒక కావ్యమునందే కాదు, ఒక మానవునియందే కాదు, పరమేశ్వరుని సృష్టియం దంతటను నిండియున్న యనిర్వచనీయమగు ప్రేమ సౌందర్యమును గూడ కవి, తాను రసార్ద్ర హృదయు డగుటచే, సామాన్య మానవునికన్న మిన్నగా గుర్తించి మానవాతీతు డగుచున్నాడు.

ఎచ్చట ప్రేమ యవ్యాజమో, ఎచ్చట సత్య మకుంఠితమో, ఎచ్చట నీతి నిశ్చలమో, అచ్చట తన కావ్య వస్తువును, కవి, తిలకించును. తిలకించి, హృదయము పులకింప, మానవున కతీతమైన భావములతో తన రచనావైభవమును బ్రకటించును.

ఒక ధనవంతుని యలరింప, ఒక సంఘమును సంతోషపరుప, ఒక ప్రత్యేక విషయమునకు బ్రచారము గావింప, వ్రాసిన కావ్యమునందు, మానవుని కన్న యన్నివిధముల తక్కువవాడై, కవి తన హృదయమును గోల్పోయి విహరించును. హృదయము లేని పద్యరచన, రసవిహీనమైన ఫలము, సౌరభ రహితమైన కుసుమము, వ్యర్థములు. అట్టి రచనము గావించు వారు కవులు గారు, స్తోత్రపాఠకు లగుదురు!

అన్ని వేళల ప్రజాదరణను పొంది, జాతియొక్క నిండుగౌరవమును నిలిపి, విజ్ఞానమును ప్రకటించు రచనములు, భాషకే గాదు, మానవజాతికే యలంకారములు. తెనుగువారి భాగవత, భారతములు, వారి భాషను, వారి జాతివైభవమును, నాగరికతను, విజ్ఞానమును, నేటివరకు మఱచిపోనీక నిలిపియుంచినవి. కవి మానవాతీతు డగుటచేతనే ఈ రచనములను నిలయింప సమర్థుడైనాడు, అందులకే, చిరంజీవియై వెలుగొందుచున్నాడు.

అరిజనభయంకరులై ఒకకాల సామ్రాజ్యము నేలిన మహారాజులు మాయమైపోయినారు. సామ్రాజ్యములు పసమసిపోయినవి. కోట్లకొలది ద్రవ్యమును వెచ్చించి, నిర్మించిన రమ్యహర్మ్యములు కాలమహాపురుషుని దండాభిఘాతములచే విరిగి, విస్మృతివారాశిలో, విలీనమైపోయినవి. కాని—

'ఒరు లేయవి యొనరించిన
నరవర! యప్రియము తన మనంబునకగు తా
నొరులకు నవి సేయకునికి,
పరాయణముపరమ ధర్మపథములకెల్లన్.'

అను నీలమువంటి నీతిని బ్రకటించు, కవిరచనములు, కాలమును ధిక్కరించి, మానవజాతి నిలచి యుండువరకు, వారి రసనాగ్రములపై బ్రతికి యుండి, మానవజీవితపథ నిర్గమమున కనుకూలమగు విజ్ఞానకాంతిని, వెలార్చుచునే యున్నవి!

కవి చిరంజీవి; వాని రచన లనపహార్యములు.

రక్తమాల

శ్రీ కోట సుందరరామశర్మ

"ఈనాటికి మా అమ్మాయి సంబంధం నిశ్చయమైనట్లే, వదినా నిజంగా రెండు సంవత్సరాలబట్టీ తిరిగి తిరిగి, వెతికి వెతికి ప్రాణం చేసారిపోయిందంటే నమ్ము. ఏమో పక్క వీధులలో వాళ్ళొచ్చాయి. అమ్మాయిని తీసుకురావాలన్నా చెయ్యాలన్నా వాళ్ళకు డబ్బు పొయ్యక్కర్లేదు. దొడ్డి వాకిట్లోంచి కేక వేస్తే వినపడేటంత దూరము—" అంటూ తన ఆనందాన్ని వెలిబుచ్చుతోంది పిచ్చమ్మగారు.

"నారాయణరావుగారి కొడుక్కి గానీ—పిల్లాడి కేమమ్మా నిక్షేపంలాంటి కుర్ర. ఓ సిగరెట్లూ అవీ లేవు—దారే పోయి దారే వచ్చేవాడు. ఈ మధ్య కొంచెం పెద్దవాడయినాడని పలకరించడం మానేశాను గాని మొన్న మొన్నటి దాకా మా యింట్లో ఆడుకొంటూ ఉండేవాడే కొడుకమ్మా—ఏమో, పాపారావును చూసినప్పుడల్లా మా గోపాలుడే జ్ఞాపకానికి వస్తాడు. బ్రతికుంటే వాడూ యీ పాటికి యీ పాపారావుతో పాటు డాక్టరీ మూడో సంవత్సరం చదువుతూ ఉండే వాడు. అయినా పెళ్ళి సంబంధపు మాటల్లో యీ ప్రస్తావన దేనికిలే—" అని కళ్ళు తుడుచుకొంటూ వెంకాయమ్మగారన్నది.

సరోజకు పదహారేళ్ళు నిండినాయి. చిన్నప్పుడేమో కళ్ళు కొంచెం చిన్నవని వాళ్ళ చుట్టాలంతా ఆక్షేపించే వాళ్ళట గానీ యీడు వచ్చిం తర్వాత తామరరేకుల్లాగా విచ్చాయన్నాడు వాళ్ళ మేనమామే ఓసారి ఊరినుంచివచ్చి-ఏదో కాలాన్ని బట్టి స్కూలు ఫైనలు దాకా సుబ్బారావుగారు కూతురికి చదువు చెప్పించాడు గాని ఆపైన తన తల్లి రామాయమ్మగారు ఆడపిల్లలకు, పెద్ద చదువులు చదివించడం దేనికని అనడంచేత మాన్పించి యింట్లోనే తెలుగూ, సంస్కృతం, హిందీ బాగా చదివిస్తున్నాడు. నాయనమ్మ చచ్చిపోయి సంవత్సరంన్నరయింది—సంవత్సర మాసికం కాబట్టి పెళ్ళి చెయ్యడానికి వీల్లేదన్నారు. కాని సంబంధాలేమో వెతుకుతూనే ఉన్నారు. సుబ్బారావుగారూ పెద్ద స్థితిపరుడు కాడు. ఏదో బ్యాంకులో ఇచ్చే ఎనభై రూపాయల జీతంతోనూ, తండ్రి ఇచ్చి వెళ్ళిన రెండెకరాల పంటతోనూ, కుదిమట్టంగా సంసారం చేస్తున్నాడు. నిజంగా సరోజను కాలేజీలో చేర్పిస్తే మాత్రం జీతం నాతం కట్టేటప్పటికి తట్టుకో లేకపోయేవాడే.

సుమారు వందపై చిల్లర దాకా కూతురు సంబంధం నెలకొకం క్రింద ఖర్చుపెట్టి ఉంటాడు, సుబ్బారావుగారు. రెండు సంబంధాలు కుదిరినట్టే కుదిరినాయి కాని తాంబూలాలు పుచ్చుకోవడానికి వస్తామని ఎందుకో ఎగకొట్టారు. ఎందుకో ఏమిటి. అంతకంటె కట్నం ఎవరో ఎక్కువిస్తామంటే, ఏదో సాకు చెప్పాలని అడపదడపు ఏవో వందలు ఇస్తేగాని పెళ్ళికి రానంటున్నదని ఒక పెళ్ళి కొడుకు వారన్నారు. అసలు కట్నమే వెయ్యి నూట పదహార్లు—అసలు కంటె వడ్డీ ప్రియమైనట్లుంది—పాపము—పాపమేమిటి లెండి—ఆ అబ్బాయికింకా ఏ సంబంధం కుదర లేదుట. వెనక ఆశకు అంతులేదు, ఎక్కడికక్కడికి ఎక్కువ రాబట్టాలనే ప్రతి వరుడూను—వరపక్షం వాళ్ళన్న మాట—సరే ఇంకో, సంబంధం వాళ్ళు సుబ్బారావుగారు ఐదెకరాల పొలం పిల్లపేర పెట్టాడనీ, రెండు వేలయినా గుంజక పోతే లాభం లేదనీ ఎవరో మధ్య పుల్లలు పెట్టడం మూలాన వదులుకొన్నారు. వాళ్ళు వదులుకోవడమే మంచిదయింది లెండి—సంబంధం వదులుకొన్న నెలకల్లా మశూచికం తగిలి వాడు పోయినాడు.

సరోజ అడిగింది "నాన్నా, అమ్మపేర ఉంది. అర ఎకరం పొలమేగా" అని. అవునమ్మా, [illegible]

మీ అమ్మ పెళ్ళినాడే పసుపుకుంకం క్రింద అర ఎకరం రాసిచ్చాడు. మీ పెద్దమ్మకు అంతే, చిన్నికీ కూడా అంతే—సరోజ అంది "ఏతే ఐదెకరాలున్నా దని పుకారు ఎవరు పుట్టించారు" అని. అంతా వట్టి మాయ అనుకో అమ్మా, లోకులు పలుగాకులు న్నాడు సుబ్బారావు.

సరోజకు నిజంగా పెళ్ళి కొడుకులు ఈ కట్నాల కోసం చేసే బేరాలు, తిరిగి పోవడాలు చూస్తే ఆశ్చర్యం కలిగిస్తోంది—ఒకనాడు సావిత్ర్యుపాఖ్యానం చదువుతూ "అమ్మా, చూశావుటే, సత్యవంతుడి తండ్రేమో రాజ్యం పోగొట్టుకొన్నవాడు—సావిత్రి తల్లిదండ్రులు మహారాజులైనా సత్యవంతుడి కిచ్చి పెళ్ళి చేశారు. సత్యవంతుడు ఏం కట్న మడిగాడు?" పిచ్చమ్మ అంది.

'తల్లీ, అవన్నీ సత్యకాలపు రోజులు. ఇది కలియుగం కనకనే, బుద్ధు లిట్లా ఉన్నాయి గనుకనే కరువు లిట్లా ముంచిపోతున్నాయని'

ఉండడానికైతే పట్నవాసమేగాని సుబ్బారావుగారిది సామాన్యపు సంసారం కావడంవల్ల ఇంట్లో అందరిమాటలూ, నడవడీకూడా తెలుగుమీరిన ట్టుండవు. పాపారావుతండ్రి నారాయణరావుకీ సుబ్బారావుగారికీ ఎంతో స్నేహం. నారాయణరావుగారు రోజూ ఇంగ్లీషుపత్రికా, తెలుగుపత్రికా కూడా తెప్పిస్తాడు. సుబ్బారావుగారు రోజూ ఉదయం వెళ్లి వాళ్ల వరండాలో కూర్చొని ఒక అరగంట పత్రికలు చదివివస్తాడు.

నారాయణరావు: "ఏమండీ సుబ్బారావుగారూ, మీ అమ్మాయిని కాలేజీలో చేర్పలేదేమో, మంచి పని చేశారు. ఈ పెద్దచదువులు చదివిన అమ్మాయిలకు పెళ్లిళ్లు కావడం కష్టంగా ఉందండి. ఈమధ్య హిందీరాష్ట్ర పరీక్షో ఏదో ప్యాసయిందటగా.

ప్రక్క గదిలో ఉదయమే కాలేజీకి పోవలసిన "మెడికో" పాపారావు బూటు వేసికొంటూ ఈ మాటలు విన్నాడు. పరధ్యాన్నంగా ఉండి ఫౌంటెన్ కలము మర్చిపోయి వీధులోకి వచ్చాడు. సుబ్బారావుగా రన్నారూ, "ఏమోయి, పాపారావు, చదువు హడావుడి ఎక్కువగా ఉన్నట్లుంది. బాగా చదువుతున్నావా! ఎక్కడా కనపడటంలేదు?" పాపారావు నమ్రతతో అన్నాడు. ఏమిటోనండీ, ఇంటర్ చదువుతున్నంతకాలం చాలా విశ్రాంతి ఉండేది కానివ్వండి, ఈ మెడికల్ కాలేజీకి వచ్చాక కోర్సులన్నీ ఒక్కమాటు పెరిగిపోవడంచేతా, దానిచేతా, బాగా చదవకపోతే లాభం లేదని సీనియర్లు చెప్పడంచేతా, ఎప్పుడూ కాలేజీ, ఆసుపత్రి, ఈగొడవే సరిపోతోందండి" అంటూ చేతిగడియారం వంక చూచాడు. "పాపం. టైమయినట్టుంది, వెళ్లిరా నాయనా" అని సుబ్బారావుగా రన్నాడు. వస్తానండీ అని గబగబా బూట్లుచప్పుడవుతూ, పాపారావు వీధులోకి వచ్చాడు. అప్పుడే దొడ్డివాకిలి తీసి సరోజ వంకాయలు అమ్మేవా డెటుపోయాడో చూస్తోంది. పాపారావును చూసి కొంచెం సిగ్గుపడి తలుపు వెనక్కు వచ్చింది. పాపారావు కూడా సరోజను చూశాడు గాని జేబు తడుముకొని ఫౌంటెన్ కలము లేకపోవడం మూలాన వెనక్కు ఇంటివైపు తిరిగాడు. బూట్ల చప్పుడు ఆగిపోవడంచేత కుతూహలంతో సరోజ మళ్లా దొడ్డిగుమ్మంలోంచి వీధిలోకి తొంగిచూచింది. పాపారావును నిజంగా ఈమధ్య సరోజ చూడడం పడనేలేదు. నాయనమ్మ పోయిన నక్షత్రం మంచిది కాకపోవడంచేత దొడ్డి వాకిలి తీసుకువెళ్లడమూ, అందుచేత ఆ వాకిల్ని ఆర్నెల్లు కట్టివెయ్యడమూ జరిగింది. ఇంతలోకే వానకాలంలో వచ్చిన ఉప్పెన గాలికి దొడ్డిగుమ్మం కూలిపోవడమూ, అది బాగు చేయించడానికి ఇదిగో అదిగో అంటూ జాప్యం చెయ్యడమూ జరిగింది. పాపం సుబ్బారావుగారు నిత్యమూ పత్రిక చదువుకోడానికి వీధి అంతా తిరిగి వెడుతున్నాడు. బాగుపడ్డదాకా దొడ్డిగుమ్మంలో వాసాలుపాతి మూసిపెట్టుకున్నారు. కొత్త పంటలో డబ్బు చూచుకొని ఏదో మళ్లా నిలబెట్టాడు గుమ్మము సుబ్బారావుగా రొక పదిహేనురోజుల క్రితమే. పెళ్లి సంబంధాలవా రెవరైనా వచ్చి చూస్తే దొడ్డి గుమ్మము పడిపోతే, ఇంకా పెట్టించడానికి కూడా గతిలే దనుకొని పోతారేమోనని పిచ్చమ్మ నాలుక వెల్లబట్టి పాపం అంటూనే ఉంది. ఇప్పటికిగాని పడ లేదు గుమ్మం బాగుచేయించడం.

"ఎంత పొడు గెదిగాడు, పాపారావూ, కొంచెం లావుకూడా ఎక్కినట్లున్నాడే" అను

కుంది అమాయికపు సరోజ. ఎందుకనో అభిమానం కూడా ఉదయించింది పాపారావంటే ఆమె మనస్సులో. నిజంగా పాపారావు ఆమె అనుకొన్నంత పొడుగూ ఎదగలేదూ, లావూ ఎక్కలేదూ. మాటూ, బాటూలలో ఉన్న మాదిట వెనకనించి చూస్తే అలా అనిపించింది సరోజకు, అంతే— పొట్ట పైట పెట్ట తీసుకొని రెండు నిమిషాల్లో పాపారావు మళ్ళా వీధిలోకి వచ్చాడు. సరోజ ఇంకా అక్కడే ఉండడం చూశాడు. చిరునవ్వు అతని పెదవులమీద తొంగిచూచింది. సరోజ పమిట సర్దుకొంటూ ఏం పాపారావూ అని నోటిదాకా వచ్చిన మాటలూ మింగుకొంది. ఇంకా కాస్సేపు పాపారావు రేవ వంకచూస్తే ఏమైనా అనేదో ఏమో మనకు తెలీదుగాని, పాపారావు గడియారంవంక చూచుకొంటూ, తలవంచుకు చరచరా నడచిపోయినాడు—

ఈడువచ్చిన పిల్లవు, అటూ ఇటూ తిరక్కూడదమ్మా అని తల్లి అంటూఉండడంచేత సరోజ ఎప్పుడూ సాధారణంగా ఇల్లుకదలి వెళ్ళదు. పాపారావు మ్యునిసిపల్ స్కూల్లో ఐదో క్లాసు చదువుకొనేటప్పుడు తానక్కడ రెండో క్లాసో మూడో క్లాసో చదువుకొంది. అప్పు డంతా కలిసే ఆడుకొన్నారేమో కాని అతడు మగపిల్లల బళ్ళోనూ, నాలుగో క్లాసునుంచీ తాను ఆడపిల్లల బళ్ళోనూ చేరి చెరొకప్రక్కకు బళ్ళకి వెడుతూ ఉండేవారు. పైగా ఇంటర్ అతడు సొంతఊళ్ళో సీటుదొరకని కారణంచేత మేనమామల ఊళ్ళో చదివాడు—

పాపారావు ఒకనాటి సాయంత్రం ఇంటికి వచ్చాడు. నారాయణరావు భార్యతో అన్నాడు—సుబ్బారావుగారికి కూతురు సరోజను మన పాపారావుకి ఇద్దామని ఉందట. తాను అడగడానికి బిడియపడి తానుండడు కూడాగా మరీ—వెంకట్రామయ్యచేత అడిగించాడు. ఏమంటావు? కట్నం ఏం పెట్టగలడూ, పాపం పైగా మన అబ్బాయి ఏమంటాడో" అన్నాడు—పాపారావు కాలేజీలో మాటింగుఉండి చీకటిపడి ఇంటికివచ్చి వరండాలో నిలబడ్డాడు. తలుపువేసుంది. పిలుద్దామనుకొంటూంటే లోపల్నించి యీ మాటలు వినిపించినాయి. కుతూహలంతో తల్లి ఏమంటుందోనని తలుపుదగ్గరే నిలబడి వింటున్నాడు. తల్లి అంటున్నది తండ్రితో, ఏమో, మనం ఇవ్వేళ వీ.నాలుగువేలో ఎవరిదగ్గర్నా పుచ్చుకోంగానే, సరా, రేపు మన లలితకు ఇచ్చుకోవద్దూ, ఇస్తారనుకోండి ఎవరు పడితే వాళ్ళే. అయినా అబ్బాయికి యీ తేదీ వడిసారం పందొమ్మిదివెళ్లాయో లేదోను" అంది. "అదేమిటే ఇరవైయొకటి వచ్చిందే" అన్నాడు తండ్రి. మరి కట్నం ఏం ఇవ్వగలరని అన్నాడు వెంకటరామయ్య. "పిల్లవాడికి పిల్లా, పిల్లకు పిల్లవాడు కట్నమూను మన సుబ్బారావు ఏమివ్వగలడూ పాపం. ఏదో వెయ్యి నూట వెనుక ఇస్తామన్నాడు ఒకరికి. మహాఐతే ఇప్పుడు ఇంకో అయిదువంద లివ్వగలడేమో అన్నాడు వెంకట్రామయ్య" అని తండ్రి.

తల్లి: రెండైనా ఇవ్వడుటండీ?

తండ్రి: అసలు సంబంధం నీకు నచ్చిందా, ముందు?

తల్లి: సరోజ కేమి, చక్కని చుక్క మెట్రిక్కు ప్యాసయిందట—

రాష్ట్రహిందీ కూడా అయిందట.

ఇంతకూ అబ్బాయి ఏమంటాడో?

తండ్రి: అన్నట్టు వీడింకా రాలేదు?

తల్లి: కాలేజీలో ఏదో మీటింగుంది అన్నాడు. ఈపాటికి రావలసిందే నే చూడండి, వస్తూఉంటాడు.

తండ్రి తలుపుతియ్యబోతుండగనే పాపారావు వీధిలోంచి అప్పుడే వస్తున్నట్లు నటించి, ఏం నాన్నా ఎక్కడికీ అన్నాడు. ఎక్కడికీ లేదురా, నాయనా నీ వింకా రాలేదని మీ అమ్మ ఇదవుతూంటే, వస్తున్నావేమో అని తలుపుతీసి చూస్తున్నా నూరేళ్లు ఆయుస్సు అంటూ తల్లి కూడా వచ్చింది.

* * * * *

"వరే, అబ్బాయ్, సుబ్బారావుగా రమ్మాయి సరోజను ఎరుగుదువా, ఉరా" అన్నాడు నారాయణరావు. ముందు పాపారావు సిగ్గువచ్చి తల వంచుకొని మాట్లాడకుండా కూర్చొన్నాడు గానీ, తండ్రి "ఏం రా, ఎరగవూ" అనేసరికి "ఎరక్కేం" అన్నాడు. పక్కలు వేస్తూఉన్న తల్లి వచ్చి "సరోజను పెళ్లిచేసుకొంటావుట్రా, అబ్బాయీ" అని అడి

గింది. "ఏమో, మీ యిష్టం" అన్నాడు అమాయకుడు పాపారావు. కట్న మెంతనలేదు. అంతకంటె చదువు కొన్నది కావాలనలేదు. తండ్రి అన్నాడు "ఏమో నాయనా, ఈ కాలేజీ చదువులు చదివిన పిల్లల్ని ఇస్తామని వస్తున్నారు గాని మీ అమ్మ అంత చదువు కొన్న కోడళ్లు వద్దంటోంది". తల్లి అందుకొంది "సరోజమాత్రం చక్కనిది కాదా, చదువుకోలేదా! ఇంగ్లీషూ, హిందీ, సంస్కృతమూ వచ్చుట. తల్లి పిచ్చమ్మ అన్ని పనులూ నేర్పింది. ఎప్పుడయినా వెడితే—అసలు వెళ్లటమే లేదు ఈమధ్య వాళ్ల దొడ్డి వాకిలి పడిపోయినదగ్గర్నుంచీ—చుట్టుతిరిగి వెళ్లలేక—"రా, అత్తా, బొత్తిగా రావడం మానేశావు" అని చాప పట్టుకొని వచ్చి వేస్తుంది. కుట్టిన అల్లిక రుమాలు చూపించింది. మల్లెపూలదండ గుచ్చింది, ఓనాడు. ఏం చక్కగా ఉందని చెప్పనూ,"

"పాపం, వెంకట్రామయ్యతో ఏ సంగతీ రేపు దయం చెప్తానన్నాను. ఏం, రా అబ్బాయి. మరి నీ అభిప్రాయం చెప్పు" అన్నాడు తండ్రి. "వాడొప్పుకున్నట్టే, చిన్నవాడు వాడికేం తెలుసు" అంది తల్లి. తండ్రి అన్నాడు "అలా కాదు, వాడి నోటివెంట కూడా విందామని. పోనీ సరోజను చూస్తావుట్రా ఓమాటు. ఆ ముక్క కూడా అడిగమన్నారు వెంకట్రామయ్య" అన్నాడు తండ్రి. తలవంచుకొనే "చూడక్కర్లేదు" అన్నాడు పాపారావు. నిజంగా పాపారావు పాతకాలం వాడు, మరి ఒప్పుకొన్నట్టేనా అన్నాడు తండ్రి. "మీ కిష్టమైతే సరే" అని పుస్తకం వంక చూస్తూ, పేజీలు తిరగవేస్తూ అన్నాడు పాపారావు. "రండి వాణ్ణి చదువుకోనివ్వండి, ఇంకో నెలకు పరీక్షలుట." అంది తల్లి.

* * * *

పైన చెప్పినట్లు పాపారావుకీ సరోజకూ సంబంధం నిశ్చయమైంది—పరీక్షలయిన తర్వాత వైశాఖ శుద్ధంలో ముహూర్తం పెట్టారు. జాతకాలు చూపించాలని పిచ్చమ్మ అంటే సుబ్బారావుగారు సిద్ధాంతి గారింటి చుట్టూ నాలుగు మాట్లు తిరిగి, చాలా బాగుందన్నారు, సిద్ధాంతిగారన్నాడు పిచ్చమ్మతో.

పెళ్ళినాటికి గులాబీ పూలదండ స్వయంగా గుచ్చి పాపారావు మెడలో వెయ్యాలని సరోజ నీళ్ళు పోస్తూ మొక్కలు పెంచుతోంది చక్కగా. సరోజ మంచి ఉత్సాహంతో సంస్కృతమూ, హిందీ చదువుతోంది.

సావిత్ర్యుపాఖ్యానం అంటే ఎందుకో సరోజకు మొదటినుంచీ ఇష్టం. సత్యవంతుడితో పాటు సావిత్రి కూడా అడవికి వెళ్ళింది. సత్యవంతుడికి శిరోవేదన వచ్చింది. కట్టెలు కొట్టడం ఆపి వేసి సావిత్రి తొడమీద తలపెట్టి పడుకున్నాడనే ఘట్టం చదివి ఎంతో సేపు మనస్సులో ఇదయింది పాపం.

* * * *

పాపారావుకు ఎందువల్లనో సన్నిపాత జ్వరం తగ్గు ముఖమే లేదు. ఇంకా ముహూర్తం పది రోజులుంది. పోనీ శ్రావణంలో చెయ్యవచ్చుననుకొన్నారు వీళ్ళూ, వాళ్ళూ కూడాను. సరోజకు ఎంతో దిగులుగా ఉంది. మూడో వారంలో తగ్గుతుందని డాక్టర్లు ఆశలు పలుకుతున్నారు. సుబ్బారావుగారు రోజూ ఉదయమూ, సాయంత్రమూ ఎల్లా ఉందో అని కనుక్కొని వస్తూనే ఉన్నారు.

మూడవ వారం తగ్గినట్లే తగ్గి రేపు ముహూర్తమున్న రోజుకు క్రితం రోజు సాయంత్రం సంధి పుట్టిందిట పాపారావుకు. ఏముందీ, తెల్లవారలేదు ఆ యింట్లో.

* * * *

పురోహితుడు మన ఆచారాలకు పనికిరావన్నా తోటి మెడికల్ విద్యార్థులు గులాబీదండలు తెచ్చి శవానికి వేశారు. సాయంత్రం మూడుగంటలకు గాని శవము ఎత్తడం జరగలేదు. "ఇంకా నయము పెళ్ళయింది కాదు—సరోజ గొంతుకోసినవాళ్ళ మయ్యే వాళ్ళం" అంది పిచ్చమ్మ వెంకాయమ్మ వీధివాకిట్లో. సుబ్బారావుమాత్రం శవం కదలిందాకా ఉండి, నూతిదగ్గర స్నానంచేసి గదిలోకివచ్చి బట్టలు కట్టుకొంటున్నాడు.

కొంచెంసేపటికి ప్రక్కయింటి రామారావు, పండ్రెండేళ్ళ కుఱ్ఱవాడువచ్చి సుబ్బారావుగారూ, సుబ్బారావుగారూ మీ సరోజ గులాబిపువ్వులదండ పుచ్చుకొని వీధిలో పరుగెత్తుతోందండోయ్" అని కేక వేశాడు.

సుబ్బారావుగారింకా బనీను తొడుక్కుంటున్నాడు. అల్లాగే వీధిలోకి వచ్చాడు. కంగారు

పడి పిచ్చమ్మ సరోజ ఇంట్లో ఉందేమో అని చెబుతోంది—"ఈ వీధిలో కాదండీ, విసెంటు రోడ్డు మీద. పాపారావును ఆ దారినే తీసుకువెళ్లారు." అన్నాడు రామారావు.

సుబ్బారావుగారు వెళ్ళేసరికి విసెంటురోడ్డు చివర మలుపులో జనమంతా గుంపుగా ఉన్నారు. పోలీసువాళ్ళిద్దరు జనాన్ని సర్దుతున్నారు. పాపారావు శవానికి తానూ ఒక దండ వేద్దామని సరోజ ఉద్దేశం. ఏ మెడికల్ విద్యార్థికైనా ఇచ్చి శవంమీద వేయిద్దామనుకొంది. మెడికల్ విద్యార్థులంతా పాపారావు శవంతోబాటు వెళ్లుతున్నారు. శవం ఒక వంద గజాల దూరంలో ఉంది.

మలుపులో పరుగెత్తుతున్న సరోజను ఒక లారీ ఢీకొంది. సరోజ దెబ్బకు మూర్ఛపడిపోయింది. చేయిమాత్రం ఆ గులాబిదండను విడవలేదు. ముఖం అంతా కొట్టుకుపోయింది. లారీచక్రం నడుంమీంచి వెళ్ళిందన్నారు కొందరు. ఏమైనా ముఖం, వక్షస్థలం, అంతా రక్తమయమైపోయింది. లారీచక్రం ఆమె మీంచిపోలేదని పోలీసు అన్నాడు. చల్లనినీరు తెచ్చి ముఖంమీద చల్లారు. కొంత కళ్లువిప్పి "పాపా...రావు...ఈ...దండ" అంది సరోజ. సుబ్బారావుగారి మాట అందుకొంటే అక్కడికి వచ్చి చేరుకొన్నారు. బండిలో వేసి ఆస్పత్రికి తీసుకొనిపోవాలని ఒక రిక్షా తీసుకువచ్చారు. ఇంతలోకే మెడికల్ విద్యార్థులు ఆ గలభా విని వెనుకకు వచ్చారు. ఒకడు సరోజ స్థితి చూచి పెదవి విరిచాడు. ప్రక్కనున్న మరొక మెడికోవంక చూచాడు. అప్పటప్పటికే సరోజ శ్వాస తగ్గింది—కాని చేయిమాత్రం గులాబి రక్తంతో తడిసిన పూలమాలను వదలలేదు.

శవం అక్కడే నిలిచిఉంది. రిక్షా ఆ దారినే ఆసుపత్రికి పోవాలి. అందాకా వచ్చేసరికి సరోజ ఊపిరి అనంతాకాశంలో కలిసిపోయింది. ఒక మెడికో ఆమె చేతిని పాపారావు శవంమీదికి లాగి, చేతిని విదల్చగా, రక్తమాల పాపారావు శవాన్ని అలంకరించింది.

సముద్ర ఘోష

శ్రీ బెల్లంకొండ చంద్రమౌళిశాస్త్రి

ఈ [illegible] వేదన కంతులేద ఒకనాడేని! తమోధూమ మా
లాయంత్రంబున నామనస్సు కొనలెల్లన్ పట్టి బంధించి నా
రోయీ! ఓయి దయామయా! కృపను లేరో;—మాటలే పైకి రా
నాయాసంబగు! పాటలెక్కడికి! దృశ్యాదృశ్య భావాళటో!!

ఏవో అందని మ్రాని పండులకు అర్రెత్తన్ వృథాయాసముల్
గావా! ఎందుకు ప్రాకులాడదరో! ఏకగ్రీవ రావస్రవ
ద్ద్యావా భూములు కాహళం బు లిటు లూదన్ బాధిరోద్బోధనే
నా!? విద్యున్నయనాల శోణితపు సాయంసంధ్య లేనా!? నిశల్.

ప్రాతర్ముగ్ధనవారుణాగ్రకిరణ ప్రత్యగ్రమాంభోజరే
ఖాత్రివాంతర వేదనా మధుశలాకల్ నన్ను కవ్వించునా!!
చేతస్స్యంది మృదుప్రకోపసుమ మాస్నేహాంతదృక్కోణ వీ
ణా తంత్రీనిధురోజ్వలస్వరము లేనా! నన్ను నవ్వించునా!!

గుండెను విప్పి, గొంతుకను కొంచెము కొంచెముగా విదల్చి, నే
కండగలట్టి గీతములు గానము జేయగ వద్దటంచు కై
దండను బట్టి ఆపిరిగదా! మథనోగ్ర సముద్ర తాండవో
చ్చండము నామనోంతరము సాగరగర్జలు సల్పదా ప్రభూ!

పీడితమానవావనసుమీ యిది! భూతదయార్ద్రభావ మా
మ్రేడితమై స్వతంత్ర మధురీకృత రాజస ముక్తిపండునో!
కూడిక లేని లెక్కలను కూడుడుమన్న మహాశలో, నిరా
శాడమరంబు రెక్కలను చాచిన శాంతికి ప్రాంత మెప్పుడో!!

నాకంఠంబున ఈవిషాదరుతులే నగ్నంబులై—భగ్నముల్
నై—కాంతాప్రియసమ్మితంబులయి, ఏలా పొంగునో! నాకు నా
కే కాదర్శము! అంతులేని అదయాకాశంబుపై కోపమే
నో! కారుణ్యమొ! తెలుదాక కృతులన్ దోసిళ్ల బోతున్ విభూ!

నాకు తలంపు గల్గు; కవనప్రవణాశ్వగతిస్స్వపత్నని
ర్వాకమునన్; విభాతశబలాతి దిగంత తరంగ భావక్ర
న్నాకములన్; పయోదరఘృణా సహసాపరిరంభగుంభనో
త్సేకమునన్; స్వతంత్ర పరిణాహ జనాభ్యుదయాశయంబులన్

కల్లకల్లోలాలు

'శేషు'

హృదయ స్పందనం ఆగింది. రక్త ప్రసరణం నిలిచింది. కళ్లు చీకట్లు కమ్మాయి. అవయవాలు పట్లు తప్పాయి. చమట చిమ్మింది. అలసట వచ్చింది. ఏవేవో పెదవులో మరల తిరుగుతున్నాయి కొన్ని-ఆగిపోతున్నాయి కొన్ని. అంత అవస్థ ఎంత ప్రమాదిస్తే మానవునిలో ప్రత్యక్షమౌతుందో అతనికే తెల్సు. ఆ తెల్సుకోనే శక్తి క్షీణిస్తోంది. ఇంత ప్రళయానికే హేతుభూతం పుటలు తిప్పుతుంటే కళ్లకు కనుపించిన ఒక్క ఉత్తరం. చిరునామా రాయబడింది కాని బిళ్లమీద మాత్రం ముద్ర లేదు. ముద్రే ఉంటే ఆ పెదవు కంత మతి పోయి ఉండేది కాదు. ఈ సంగతి వారిద్దరి స్నేహంలో విమర్శల్ని కల్పిస్తుందో-పరిస్థితుల్ని ఎంత తలకిందు చేస్తుందో, వారి కలయిక చాల చిరకాలానిది కాకపోయినా పురాతనమైందిగా కనుపిస్తుంది. దానికి ఓ రూపాన్ని నిర్ణయించడం తేలిక కాదు. అవి భక్తి-శ్రద్ధలు కావు; వాత్సల్య, వ్యాపారి కాలు కావు. ఉత్తరాన్ని వెంటనే పోస్టు చేశావంటే యితన్ని అతను చేయగలిగిందీ లేదు-చేసేదీ లేదు. ఆమాట యితను చెప్పడు. ఇతన్ని అతను నమ్మక పోడు. వారి సంబంధాలు యిలాగే ఉంటాయి. అతని ద్రవ్యస్థితిమీద యితనిది పైనే అయినా యితన్ని, యితని కలహాల్ని అతను పాటించక పోయినా చిరునవ్వులోనే దివాల్ని దొర్లిస్తూ ఉంటాడు. ఉత్తరం పుచ్చుకున్న సుందరానికి రాజుస్థితి బుర్రలో తిరుగుతోంది.

ఆ రాజు గదిలో రవివర్మ లక్ష్మికి బూజుపట్టింది. ఎదురుగున్న గడియారం ఎప్పుడు ఆగిపోయిందో తెలియదు. పుస్తకాలు దుమ్ముకింద ఉన్నాయి. కలంలో సిరా ఎండిపోయింది. వాతావరణం అంతా అతని రాజ్య విచ్ఛిన్నాన్నే కళ్లకు కట్టుతోంది. అప్పుడప్పుడు ఆ నామకరణం చెయ్యకపోయినా కొంత తిండి దొరికి ఉండేదేమో అనుకుంటూ ఉండేవాడు. ఉపవాసాలకి అతడు అలవాటు పడిపోయాడు. అతని ఆశయాలు, ఆదర్శాలు క్రిందిస్థాయిలో ఉంటే ఇంత అధోగతి పాలుపడే అవసరం లేకపోయేదేమో. కవితా ప్రవాహస్ఫూర్తి తగిలినప్పుడే అవమానించాడు. తను తిండికీ, గుడ్డకీ దూరమై పోతున్నాడని. కడుపు నింపుకునీ, వళ్లు కప్పుకునీ యోగ్యత ఉంటే సరస్వతీ కటాక్షం అంత తేలిగా తనపై కురకదని అతనికి తెల్సినా అతను అరికట్టే సమర్థుడు కాలేకపోయాడు. అతని కవిత్వ మధురత్వాన్ని ఆస్వాదించే వారేగాని అతన్ని సత్కరించేవారు మాత్రం లేకపోయారు.

లోకంలో అందరిలా తక్కువ పెట్టుబడితో హెచ్చు డబ్బు సంపాదించే మార్గం కోసం అన్వేషిస్తున్నా అతని ఆదర్శ వ్యతిరేకంగా ఉండటంవల్ల అతని అన్వేషణ అనంతమై పోయింది. అతని కళ్లముందు ఎందరో సామాన్యులు అసామాన్యులై-ధనికులు మహాధనికులై పోయారు. ఆ మార్గాలన్నీ తెలిసే యితడు ఆ పంథాలో ప్రయోగించడు. అది అతని ఆశయ విరుద్ధం. ఆశయవిరుద్ధం, ఆదర్శ వ్యతిరిక్తం అనుకుంటూ కడుపు కాల్చుకుంటూ దండామిరాజే బ్రతుకు తెల్లవార్చుకోవలసి వస్తుందేమోనని అనుమానించి కూడా యీ చండా జీవితాన్నే కోరుకుంటున్నాడు గాని దారి మారడం లేదు.

సామాన్య సంసారైనా సుందరమే యీతన్ని తరచు భరిస్తూ ఉంటాడు. ఈ అవకాశాన్ని పురస్కరించుకొని రాజు స్వతంత్రత నిగాని, వ్యక్తిత్వాన్ని గాని చులకన చేయడు. రాజు చాల తరచుగా యీతన్ని గురించి ఆలోచిస్తూ ఉంటాడు. అతనికి ప్రతిఫలాన్ని ఏరూపంలో సమర్పించాలో తెలియక చాల సమయాల్లో వ్యథ చెందిన రాజుని ఊరట చెందించేందుకు సుందరం కొన్ని కొన్ని సమయాల్లో తబ్బిబ్బయ్యేవాడు. ఒక్క "క్రాస్‌వర్డు పజిల్సు" పూర్తిచేయడంలో మాత్రం రాజు సహకారాన్ని పొందేవాడు సుందరం. ఇదికూడ వ్యాపారిక దృష్టితో కాదు. క్రమ క్రమంగా వీరిద్దరూ కృషి చేస్తూండే వారు. ప్రతి పజిలుకూ చాల సన్నిహితంగానే సూచనలు సూచిస్తూండేవాడు రాజు. కాని ఏనాడూ కూపను మాత్రం పంపలేదు-యిద్దర్లో ఒకడు కూడ. దీనికి కారణం వారికృషి పరిపక్వం కాలేదనే అనుమానమే. నాలుగైదు తప్పులు తప్పకుండా వచ్చేవి. ప్రతి "సొల్యూషను" తప్పని సరిగా చూచేవారు. ఫలితానికి సామీప్యులు కావడం, ఫలితం అందుకో బోయే సూచన్లు కనుపించడం వీరిద్దర్లో ఆశాకిరణాలు పొడచూపు తున్నాయి. ఆశకి ఆధారం దొరికింది. ప్రోత్సాహం బలవత్తరం అయింది. రాజు ఎలా తెచ్చాడో ఒకరూపాయి తెచ్చి ఆసారి పజిలు పూర్తి చేసి పోస్టు చెయ్య వలసిందిగా సుందరానికిచ్చాడు. ముగింపు తేదీ గడిచిన మూడురోజుల తరవాత ఉత్తరాన్ని పుస్తకంలో చూచాడు సుందరం. అతనిలో చైతన్య రహితం చేసిందా ఉత్తరమే.

ప్రతి పర్యాయంలా యీసారీ నాలుగైదు తప్పులుంటే సుందరం-రాజు స్నేహితం ఎగుడు దిగుడు లేకుండా సవ్యంగానే సాగిపోతుంది. ఇది తప్పులే తప్పకుండా కొంత కలవరమే తీసుకొస్తుంది.

అయినా కొంతసేపు ఆలోచించాడు. ఈమాత్రం విషయానికి రాజు నొచ్చుకుని తన్ని సామాన్య మానవుల్లా నానామాటలూ అంటాడా అని. నమ్మకం తోచక పోయినా అనుమానం హెచ్చయింది. దీనికే మొదటి బహుమతీ వచ్చినట్లు ప్రకటించ బడితే తను రాజుకు చెప్పవలసిన సమాధానం ఏమిటి? ఇదే తోచడం లేదు. కొద్ది మార్పుల్తో తను పంపినదానికి బహుమతి వస్తే దాన్ని రాజుకిచ్చేద్దామని నిర్ణయించుకున్నాడు. కాని ప్రథమ బహుమతి వచ్చిన సొల్యూషను తను పంపిన సొల్యూషను సరిజూచుకుని తన్ను ప్రశ్నిస్తే తను చెప్పగలిగిన జవాబులేనే లేదు. ఏది ఏమైనా ఫలితాలు ప్రకటింప బడేంతవరకూ వెల్లడి చెయ్య దల్చుకో లేదు.

రాజూ సుందరాలు కల్సుకొంటూ నేవున్నారు. రాజు ఫలితాలకోసం నిరీక్షించడం లేదు. సుందరం మాత్రం వికసితంగా ఉండడం లేదు, రోజులు దగ్గరకు వస్తుంటే కల్లోలం ఎక్కువై పోతోంది- చెప్ప దగ్గ సమాధానం తోచడంలేదు. పరిస్థితులు విషమిస్తాయో, స్నేహం శైథిల్యమే పొందుతుందో అని నిరీక్షణ విర్తితక్షణాలు చేర్తోంది. సుందరం మనోవైకల్యాన్ని రాజుకు అభేద్యంగానే ఉంచగల్గుతున్నాడు.

అనుకోకుండానే "ప్రయిజులిస్టు" నింపుకొని ఖబరు వచ్చింది. సుందరం తనకింత సంపద సంక్రమిస్తుందని ఆశించనైనా ఆశించలేదు. ఆతని ఆనందం మహదానంద మైంది. అతడుకూడ ధనిక వర్గంలో చేర్చబడి పోతాడు. సుందరం సుందర భవంతుల్లో, సిల్కు దుస్తుల్లో, రంగు రంగుల కారుల్లో, బూజు పట్టిన బుర్రల్లో, ద్రవ్యాడంబర జీవితాల్లో, మిగత జీవితాన్ని దొర్లించాలి. రు 20,000 తన ఆధీనమై పోతాయి. ఇంటినిండా వెండి బంగారు సామగ్రులు, సోఫాలు, రేడియో, చిత్ర విచిత్ర చిత్రాలు, వింత వింత విగ్రహాలు, టీసెట్లు, ఏపిల్సు, బిస్కట్లు, సప్లయర్సు, కనుపాపల్లో దొర్లిపోతున్నాయి.

కొంత సేపటికిగాని సంతోషంలోంచి తేరుకో లేక పోయాడు. జూపితాచరితే ఆకాశాన్ని ఇప్పటికి వినియోగించుకుంటున్నాడు. తప్పులేని సొల్యూషను రానందున ఒకతప్పుతో వచ్చిన యీతని సొల్యూషనుకు రెండవ బహుమతి ప్రకటింప బడింది. దీనిమూలం అంతా రాజేననే ఎప్పుడు సుందరం తలుస్తూనే ఉంటాడు. రాజు సొల్యూషను'కి సొల్యూషను'తో పరిజూడాలనే కుతూహలంతో దాన్ని పుస్తకం నుంచి తీసిచూచాడు.

పదం పదం పరవశం కల్గించింది; సీట్లు సొల్యూషనుతో సరిపోయింది. ఇది చేరితుంటే రాజు అంత దురదృష్ట వంతుడే కాకపోయేవాడు. సుందరం సంతోష ప్రవాహం అంతటితో ఆగిపోయింది.

రాజుకు తనకు మధ్య భవిష్యాన్ని ఆలోచిస్తూ రాజు పజిల్ని ఎప్పటిచోటే చేర్చాడు.

రాజు వస్తూనే "సాధించావోయ్ సుందరం. కష్టం ఫలించిం" దంటూ ఆనందం వెలిబుచ్చాడు. ఉత్సాహంగా ఉండవల్సిన సమయంలో దిగాలు పడుతున్న సుందరాన్నర్థం చేసుకోవడం కోసం ప్రయత్నిస్తున్నాడు రాజు. తన స్నేహితుడికి రెండో బహుమతి వచ్చిందని చూడ్డంతోనే తను సంతోషాన్ని పట్టలేక పోయాడే అతనిలో విషాదం ఏమాత్రం కనిపించదేమా ననే అతడు ఆలోచిస్తున్నాడు.

రాజు జుట్టు గాలిలో రేగుతోంది. సుందరం గదిలో బొమ్మల కేలండర్లు ఊగులాడుతున్నాయి. మంచంమీద దుప్పటి లేచిపోయింది, బల్లమీద పుస్తకాల కాగితాలు ఓపక్కనుంచి మరో ప్రక్కకి విసురుగా లేచిపోతాయి. పుస్తకంలో పొందుపరచిన కాపన్లు ఎగిరి కిందపడ్డాయి. రాజు దృష్టిలోనూ పడ్డాయి సుందరం సమస్య విచ్చిపోయింది. స్నేహితం తుదిఘడియల్లో పడింది. రాజు సందర్శనాలూ, మనసుర సంభాషణలూ ముగుస్తాయి. సుందరం గుండెల్లో రక్తపు పొంగుల్ని కూడా గాలి రెచ్చగొడుతోంది. పరిస్థితుల్ని పట్ట శక్యం కావడంలేదు.

"ఇవి యిక్కడే ఉండిపోయాయా!" అంటూ సహజంగా లేచాడు.

అనుకున్నంత కల్లోలం. కోప ప్రవాహాలు సుందరానికేం కనుపించలేదు. ఇంత తేలిగ్గా తనతప్పు తుడుచుకు పోతుందనుకోలేదు. రాజునోట వచ్చిన మొదటి ఉచ్చారణతోనే భావి నూహించాడు సుందరం.

సామాన్య పరిస్థితుల్లోకి వస్తూనే : "దీన్ని గురించి నేను ఎంతో దిగాలు పడుతున్నా".

"ఎందుకింత వ్యాకపడ్డం. అందుకే యింతవరకూ పూర్వపు సుందరంలా కనుపించడం లేదు. కారణం కోసం వెదుకుతే దొరకలేదు."

అందులో ఒక 'కాపను' 'ఆల్టరేషన్తో సరిపోయింది' దీన్ని చెపుతూ కొంత అనుమానించాడు. ఇప్పుడైనా కొంతకోపం వస్తుందేమోనని. మార్పులూ లేవు-రంగులూ మారడంలేదు.

"పోనీ! సరిపోతే. నీకు బహుమతి వచ్చిందిగా చాలు" "ఇరవై వేలల్లో సగం నీకు" అన్నాడు నవ్వు తెచ్చుకుంటూ.

"ఊహూ—"

సుందరం రాజు ముఖంలోకి చూస్తున్నాడు.

"నాకెందుకు? అది నీది. అంటూ చందా బ్రతుకునే కోరుకున్నాడు రాజు.

కల్ల కల్లోలాల్ని కళ్లల్లోకి తెచ్చుకుంటూ శూన్యంలోకి చూస్తున్నాడు సుందరం.

వెన్నెల విన్నపాలు

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

[శ్రావణ బెళ్గోళాలోని మహావీర జినమూర్తి అత్యంత మహోన్నతమైనది. నయనామృతములగు తద్రూప రేఖలు శరద్యామినుల మరింత మోహనములు. మనసులో నిలిచిన ఆ కొండా, కొండకొనపై స్వామి మధురాకృతీ, దానిని వెలిగించే ఒక తియ్యని వెన్నెలరేయీ ఈకృతి కాకృతి నిచ్చినవి.]

చదలేటి మొగిలి పొదలం
జెదరినపుష్పొడులో! కడలి చెంగుల తరగల్
విదిలిచిన పాల నురగలో!
పొదవెన జాండమును పొరలు పొరలై వెలుగుల్!

వికసించినవి మహావీరశిరోవీథి, మౌక్తికమకుట సామ్యమున కొన్ని;
పరిభవించినవి తత్ప్రభు భుజాంతరసీమ, వైజయంతీ వైభవమున కొన్ని;
ప్రవహించినవి స్వామి పటుదీర్ఘ తనుయష్టి, క్షీరాభిషేక ప్రసిద్ధికొన్ని;
ప్రసరించినవి దివ్య పాదాగ్రవేదిక, పూజాప్రసూన విస్ఫురణ కొన్ని;

వెన్నెలలు చింది చిలువలై వెల్లివిరిసి
తళుకులారసిన వా శారద శ్రియాను
భావనా రమ్యరూపకల్పనల మెరసి
గోమటేశ్వర సేవా నిగూఢభక్తి.

మిన్నుల రాయుస్వామి తలమీద శరచ్ఛరదభ్రమాలికల్
పన్నను వెల్లువ్రాల చలిపందిర. నిష్ఠుర తప్తపన్నము
త్పన్న మహాగ్ని గ్రాగు గిరివల్లభు నౌదల గందపు తగా
సన్నగసాగ వెన్నెల తుషారము, కప్పురపుం దుమారమున్

హిమచేలాంచల చంచలాభ్రసరణిన్ హేలాపదన్యాస నృ
త్యములన్ స్వామి పదాబ్జసేవకు శరద్రాజేంద్ర కన్యాసహ
స్రము విచ్చేసెననంగ వెల్గినవి జ్యోత్స్నాధార లంతంత మొ
త్తములై తద్గిరి సానుభాగముల ముక్తాశ్రేణి పండించుచున్

సకల దిగంతరాళములు చల్లని తెల్లనికాంతి శాంతిలో
నొక మధురానుభూతి తళుకొత్త, సుదీర్ఘ విసీలరేఖ వా
లిక నిలుచున్న స్వామి కనుగ్రేవల చిందు దయారసామృతో
ర్మికలు జగమ్ములెల్ల ప్రసరించునటే మధుచంద్రికామిషన్.

అవును వెన్నెల కాదు. సత్యమ్ము! స్వామి
తరుణ కరుణాస్మితమ్ము! కాదన్న నెట్లు

వ్యధిత దుఃఖితజనమనోవ్యాధు లెల్ల
తుడిచివేయును నమృతహాసోపచరణ?

వినుడో వెన్నెలలార! స్వామి శ్రవణోర్విన్ మీరు క్రీడించు నే
శను విన్పింపుడు శ్రద్ధ నిట్లని-తృణప్రాయమ్ముగా రాజ్యముం
దన యిల్లాలిని, కన్నబిడ్డని సమస్తం బుజ్జగించెన్, తపిం
చెను, సాధించె నతండు మున్ను భువనశ్రేయమ్మనుం దానుగా.

"ఓయిప్రభూ! తపింతు విటు లుర్విధరాగ్రము నెక్కి, ఎన్ని య
ధ్యాయము లేగ లోకకథ! నంతయునుం దిలకించినావె? అ
ధ్యేయములయ్యె నేడు భవదీయ సుగద్ధిత మార్గముల్! దయా
తోయధివౌచు కొండ దిగదో! ఒకగట్టుకు చేర్తువో భువిన్!

"మానవజాతియంధ, మపమార్గమునం బడె, లోభమగ్నమ
జ్ఞానవిదగ్ధమై యడుగు జారె; పరస్పరదుష్టచింతలో
దానవమయ్యె, హింసపశుధర్మము ద్రొక్కె, తదీయ బోధల
ధ్వానములయ్యె నింతటి యధర్మము చూచి భరింతువే ప్రభూ?

"సత్యమహింస శాంతియను శబ్దపదార్థ మెరుంగరాదు పో!
నిత్యము పీటవెట్టుకొని నిల్చెను పాపము తద్భయంకరా
పత్యములౌ దురాశయును స్వార్థము నేడు జగమ్మునేలు నీ
యత్యయ మోర్తువో తెలిసి యయ్య, తథాగత! మౌనముద్రలో.

"లేదు పరార్థదృష్టి లవలేశము, పీడన దక్కనన్; మతో
న్మాదముగాక తన్మహిత మార్గసమాదృతి లేదు; స్వార్థసం
పాదన తప్పినన్ మతికి పట్టదటే నిజభాగ్యబీజ మా
సోదర మానవస్థితియు, చూడు ప్రభూ! జగమెట్లు పోవునో.

"కదలి రావయ్య తండ్రీ! నేడదను వచ్చె
దివ్య నవధర్మరథము ప్రతిష్ఠ సలిపి
శాంతి చంద్రాతపమ్మున జగతి నడుప
సత్యము నహింస తద్రథాశ్వములు సేసి"

అని యల్లన వినిపింపుడు
జిననాథుని; లోకహితము సేయుడు;—మీ చ
ల్లని తన మది యెవరికి వ
చ్చునయా! నవచంద్రికాకిశోరములారా!

పుట్టుమచ్చ

శ్రీ వెంపటి సచ్చిదానందశర్మ

మనిషికి మరుపెందుకు వస్తుందో!— ఎప్పుడు వస్తుందో!—

ఈ విషయాలు సరిగా ఊహించగలిగితే తను మరిచిపోయిన విషయమేదో ఇట్టే జ్ఞప్తికి తెచ్చుకో గలననుకున్నాడు రామ్మూర్తి చిట్టచివరికి.

మరిచిపోయిన విషయాన్ని వదిలి, తనకున్న సైకాలజీ పరిజ్ఞానాన్ని తిరగదోడుకోవటం మొదలు పెట్టాడు తనకు తెలీకుండానే!—అత్యంతాసక్తితో ఒకటి తరవాత ఒకటి సైకాలజీ పుస్తకాలు రాత్రిం బవళ్ళూ అదేపనిగా చదవటం; ఒకనాడు అర్ధరాత్రి దాకా చదివి పుస్తకంలో విషయాలు తనకు అన్వ యించుకుంటుంటే తనకుతనే పకపక కిరాతకుడిలాగా తోచటం; లైటు ఆర్పివేయబోతూంటే అద్దంలో కనిపించిన తన బొమ్మను చూసుకుని కెవ్వుమని కేక వెయ్యబోవటం—ఇత్యాది ఘట్టాలన్నీ మనఃఫలకం మీద బొమ్మలు కడుతున్నై.

సిగరెట్టు ముట్టించి దమ్ములాగి ఫక్కుమని నవ్వాడు రామ్మూర్తి.

ఒంటరిగా నిలబడి అంత నవ్వు నవ్వినందుకు పక్కనున్న వ్యక్తి భయపడుతూ రామ్మూర్తివైపు చూశాడు.

రామ్మూర్తి స్పృహలోకి వచ్చాడు. పేవు మెంటుమీద నిలబడ్డ మరెవ్వరూ తన నవ్వు పట్టించు కోనందుకు తృప్తిపడ్డాడు. తనకు తెలీకుండా సైకా లజీ ఊబిలోపడి నవ్వులపాలయ్యానని నాలిక కరుచు కున్నాడు.

తను మరిచిపోయిన విషయమేదో జ్ఞాపకం రాలేదు. అదేదో తన బావమరిదికి చెప్పాలనుకున్న పరమరహస్యం!

మస్తిష్కంలో మగ్గుతూన్న భావాలన్ని టినీ వర్గీకరించటానికి శాయశక్తులా పూనుకున్నాడు. కాని, అంతుదొరికే సూచనలేమీ లేవు. విసిగి

'లాభంలేదు......వాడితో కబుర్లాడటంలో అదే జ్ఞాపకం వస్తుందిలే' అనుకునే లోపల సుందర్రావు రామ్మూర్తి ముందునుంచి వెళ్ళటం, అది తను గమ నించకపోవటమూ రెండూ జరిగిపోయినై.

ఆ విషయం సుందర్రావు బాగా దూరం వెళ్ళిన తరవాత కాని రామ్మూర్తి గ్రహించలేదు.

ఇవాళింత పరాకుగా ఉన్నానేమను కున్నాడు. అంతేగాని, అప్పటికైనా గ్రహించలేక పోయాడు మరుపెందుకు వస్తుందో, ఎప్పుడు వస్తుందో!

'సుందరం! సుందరం!!' రామ్మూర్తి బొబ్బ లెట్టుకుంటూ పేవుమెంటుమీద నడక, పరుగుకాని విధంగా అటువైపు బయలుదేరాడు.

ఈ పిలుపులేమీ వినపట్టు ఎరుగకుండా ఆగి ఉన్న బస్సులో పడ్డాడు సుందర్రావు ఒక్క గంతులో. అంతేకాదు, రామ్మూర్తి వచ్చేలోపల బస్సు కదిలిపోతే బాగుండునని కూడా అను కున్నాడు!

'ఒరే! బావా! నిన్నేరా!' రామ్మూర్తి నడకమాని పూర్తిగా పరుగు ప్రారంభించాడు నవ నాగరికతల కాలవాలమైన త్యాగరాయనగరు పేవు మెంటుమీద!

బస్సు కదులుతున్న చప్పుడైంది.

సుందర్రావు 'అమ్మయ్య!' అనుకున్నాడు.

ఇంతలో, వెనకనుంచి 'హోల్డాన్!' అన్న కంఠస్వరం గదమాయింపు బాకుతో వెన్నులో పొడిచి నట్టు వినిపించింది సుందర్రావుకి.

బస్సులో ఎవరో ఎక్కారు. వెనక్కు తిరిగి చూడటానికి మెడతిప్పే ఓపిక నశించింది సుంద ర్రావులో అనుమానమేమీ లేదు—అ ఎక్కింది రామ్మూర్తే!

రొప్పుకుంటూ వచ్చి పక్కన కూర్చున్నాడు రామ్మూర్తి!

సుందర్రావు మెడ కేదో ఉచ్చు బిగిసినట్లనిపించింది. బాధపడుతున్నట్లు మెడ అటూ ఇటూ తిప్పి 'ఏరోయ్, బావా!' అంటూ పరామర్శించాడు.

'చాల్లేరా! మరీ వేషాలుపోతున్నావు! అల్లంతదూరాన్నుంచి గావుకేక లెట్టినా పలక్కుండాను...'

'అబ్బే, నిజంగా......నన్నను కోలేదురా!' నమ్మించటానికి చెయ్యదగ్గ అభినయమంతా చేశాడు సుందర్రావు.

'ముక్కూ మొగ మెరగని కండక్టరు నేను పిలుస్తున్నదని విన్నవని బస్సు ఆపాడుగాని, నీకు తెలీచే లేదుట! సరిగ్గా అబద్ధాలాడటమైనా నేర్చుకోరా!'

సుందర్రావు రామ్మూర్తి మాటలు పట్టించుకోనట్టు పెడమొగం పెట్టి కూర్చున్నాడు. బావమరిది మాట కట్టించటానికి సుందర్రావు తరుచు ఆచరించే ప్రక్రియలో ఇది ఒకటి. తను సమాధానం చెప్పకుండా ఊరుకున్నాడంటే మరొక నాలుగు పరవళ్ళ తరవాతైనా రామ్మూర్తి నోరుకట్టెయ్యకపోడని సుందర్రావు నమ్మకం.

రామ్మూర్తిది అదోక తరహా—మెడ్రాస్ అయేది, అపైన లండన్ అయేది మన అలవాట్లు, మన ప్రవర్తన మారవలసిన అవసరం లేదు—అంటాడు. ఈ విషయంలో వాడితో ఇతరులు ఏకీభవించకపోయినా వాడికి చింత లేదు.

రామ్మూర్తి ప్రవర్తనలో ఉన్న ఈ మొరటుదనంవల్ల ఎక్కువ బాధకు గురిఅయింది సుంద్రావు. మన ప్రాంతపు అలవాట్లన్నీ మన ప్రాంతాల్లోనే వదిలి మరీ కలకత్తా మెయిల్లో అడుగుపెట్టేవాడు. కాని, రామ్మూర్తి మాత్రం ఆ మర్యాద దక్కనిచ్చేవాడు కాదు.

అంతేకాదు—ఎదురైన మరుక్షణంలో తనకి తానుగా పెద్దరికం వహించి 'చిరంజీవ!' అని దీవిస్తున్నట్టు మాట్లాడేవాడు సుందర్రావుతో.

మనఃప్రవృత్తుల్లో ఉన్న ఏ విశేషంవల్ల రామ్మూర్తికి ఆ అధికారం వస్తోందో, ఏ లోపంవల్ల తనకీ చిన్నరికం వస్తోందో బోధపడకపోయింది సుందర్రావుకి. అనేకసార్లు అనుకునేవాడు—అతని కంటే ముందు ఆ పెద్దరికం అంది పుచ్చుకుందామని. కాని, సుందర్రావు కది సాధ్యం కాకపోయేది.

బస్సు కండక్టరు టిక్కెట్లు ఇచ్చుకుంటూ వస్తున్నాడు వెనకనుంచి.

'చంద్రమౌళిని చూచిరావటానికి వస్తానని... ఈ వేళకు నన్నక్కడ వుండమని...ఇలా మొహం తప్పిస్తున్నావెక్కడికిరా?' రామ్మూర్తి మళ్ళీ అందుకున్నాడు.

ఈ ప్రశ్న తనమీద విరుచుకుపడకపోదని, ఇందాకటినుంచీ సమాధానంకోసం సతమతమవుతున్నాడు సుందర్రావు. కాని, సమాధానం తోచేలోపలే రామ్మూర్తి ఈ ప్రశ్న వెయ్యటంతో—ఏదో ఆ సరా అందుకునే లోపల కాళ్ళకింది ఆధారం లాగివేసినట్లయింది సుందర్రావుకి.

'క్షమించరా బావా! చంద్రమౌళి ఇంటికి వద్దామనే బయలుదేరాను కాని, అర్జెంటు పనొచ్చింది...మరోకచోటికి వెళ్ళాలి'...అన్నాడు తడబడుతూ.

"ఎక్కడికిరా?"

సుందర్రావుకి వళ్ళు మండింది. 'పారిస్‌కి!' అన్నాడు పడతిడుతున్నంత అసహ్యం గొంతులోకి తెచ్చుకుని.

రామ్మూర్తి చెకిలిగా నవ్వుతూ, ''మిడతంభొట్లూ! నువ్వు పన్నెండో నెంబరు బస్సులో ఎక్కి పారిస్‌కి వెడుతున్నావట్రా?'' రామ్మూర్తి ఇంకా నవ్వుతున్నాడు.

అవతలివాళ్ళ ప్రాణాలుతోడి, అర్థమైన ఆవాకులు, చెవాకులు వాగించి తను సంతోషించే విశ్వ స్వభావం తన బావమరిదిది అనుకున్నాడు సుందర్రావు.

నిజానికి, తను బస్సులో ఎక్కేముందు అది ఎక్కడినుంచి ఎక్కడికి పోయేదో చూడలేదు. రామ్మూర్తి కంటపడకుండా ఉంటే చాలునని ఆగి ఉన్న బస్సులో దూరాడు. మరి డిటెక్టివ్‌ని మించి ఇలా ప్రాణాలుతీస్తే తనేమి చెయ్యగలడు?

'తెలిసి తిక్కతగా ఆడిన అబద్ధాన్ని ఇప్పుడైనా కప్పిపుచ్చుకోరా—వెళ్ళవలసింది పారీస్ కే... కాని, మైలాపూరుపోయి, సుబ్రహ్మణ్యంతో కలిసి అటునుంచి అటు పారీస్ పోదామనుకున్నాను— అని!'

ప్రాణం నిలువునా లేచా డనిపించింది సుందర్రావుకి—తనుపడ్డ ఈ ప్రమాదంనుంచి తప్పుకోవటానికి తను చెప్పాలనుకుంటున్న సాకుకూడా అదే! అది కాస్తా రామ్మూర్తిముందే చెప్పేశాడాయె. ఇప్పుడు తను మళ్ళీ వాటినే పునశ్చరణచేస్తే ఏం అతికిచస్తయ్యి!

మరి వేరే ఆలోచనకూడా తోచటంలేదు.

'నిజంగారా! నమ్మితే నమ్ము; లేకపోతే లేదు—సుబ్రహ్మణ్యం దగ్గిరికే నేను వెళుతున్నది. అపైన పారీస్‌లో అర్జంటుపనుండి ... తలపోయే విషయం...' ఎంత నొక్కి చెప్పినా ఎబ్బెట్టుగానే అనిపిస్తోంది సుందర్రావుకి. కాళ్లు, చేతులు కట్టివేసి తన బావమరిదిని పరుగెత్తే బస్సునుంచి విసిరి అవతల పారేస్తే బాగుండు ననిపించింది!

సుందర్రావు పడుతున్న ఈ ఇరకాటమంతా గ్రహించి సంతోషిస్తున్నవాడిలాగా ''అబద్ధాల ఊబిలో ఏం దిగబడిపోతున్నావురా! అబ్బీ! నాకు తెలుసురా—ఈ సుబ్రహ్మణ్యాలు, ఈ తలపోయే పనులూ—అన్నీను! క్షణంక్రితమే సుబ్రహ్మణ్యం కనిపించాడు. నీతో మాట్లాడి వస్తున్నానన్నాడు! మన కెప్పుడో అనుకున్నారుట—మీ రిద్దరూ మిడ్లాండుకి మాటినీకి పోదామని! కానీ, అనుకున్న సినిమా కాకపోటంవల్ల వెళ్ళటం సంక్షేపించుకున్నారుట! —ఇదేనా సుబ్రహ్మణ్యాన్ని కలుసుకోవటమూ, తలపోయే పనీను?'' అన్నాడు రామ్మూర్తి.

సుందర్రావు తెల్లపోయిచూస్తూ ఉండిపోయాడు. చెప్పిన అబద్ధాన్నల్లా రామ్మూర్తి ఎగరేసి తెగనరుకుతూంటే తనేమి మాట్లాడగలడు?

'ఎంగె పోణుంసార్?' అన్నాడు కండక్టరు, కబుర్లుమాని టిక్కెట్టు ప్రసక్తి ఎంతసేపటికి ఎత్తరో చూదామని తనూ అంతిసేపు కాచుకు కూర్చున్నట్టు.

'రెండు ట్రిప్లికేన్' రామ్మూర్తి జేబులోనుంచి డబ్బు తీస్తున్నాడు.

సుందర్రావు బిక్కగా కండక్టరువైపు చూస్తున్నాడు. 'ఇది ట్రిప్లికేన్ పోవాదుసార్! ఇది '12. A' మైలాపూర్ చిత్రకోళండానే పోము' కండక్టరు ఈ మాటలనేసరికి—సుందర్రావు తెరిపిని పడ్డాననుకున్నాడు.

'ఐతే, రెండులజ్ !'

టిక్కెట్టును గురించిన సంభాషణలో, పరుగెత్తుతున్న బస్సు రొదలో...సుందర్రావు తను ట్రిప్లికేన్ రానుగాక రానన్న మాటలు కుడిచిపెట్టుకుపోయినై.

'నాకు తెలుసులేరా. నువ్వు ఎత్తిన ఎత్తేమిటో—నన్నిక్కడ పడిగాపులు పడమని నువ్వు ఒక్కడివీ చంద్రమౌళి ఆతిథ్యం అందుకునేందుకు బయల్దేరావు!' రామ్మూర్తి ఆడిపోసుకుంటున్నాడు.

అలా కవ్విస్తూంటే నిజమే నన్నట్టు నోరు మూసుకు కూర్చోటం ఎలా?

పైగా, చంద్రమౌళి తనకు ముఖ్య స్నేహితుడు. తన్ని వాళ్లింటికి ఆహ్వానిస్తూ, బావమరది కదా అని మర్యాదకోసం పక్కనున్న రామ్మూర్తిని కూడా రమ్మన్నాడు. అంతమాత్రానికే చంద్రమౌళి ఇంటికి వెళ్ళటానికి తనకంటెకూడ ఇంత ఆసక్తి చూపుతాడేమిటి? విపరీతం! ఇలాటి వెకిలితనం రామ్మూర్తికి కొత్తకాదని సుందర్రావుకి తెలుసు.

'ఒక్కణ్ణే వెడదామనుకుంటే వెడదామనుకున్నానులేరా...' అన్నాడు సుందర్రావు—బస్సు దిగిన తరవాత మాట్లాడుకుందాం ఆ గొడవలన్నీ—అనే మాటలు స్ఫురించేటంత విసుగ్గా.

''ఇద్దర్నీ కాఫీకి రమ్మని పిల్చాడా లేదా చంద్రమౌళి?''

సుందర్రావు సమాధానం చెప్పకూడదని గట్టిగా నిర్ణయించుకున్నాడు.

'మరయితే అంతస్వార్థమెందుకు? అంతా నువ్వే బావుకోవాలేం...'

సుందర్రావు ఇంకా మౌనంగానే ఉన్నాడు. మాటవరసకి రమ్మంటే ఎందుకు పిడికింత ఉబలాటం? తను అక్కడికి వెళ్ళటానికి ఇష్టం లేదని తెలియబట్టే పిడికింత రెచ్చిపోతున్నాడేమోనని వెనకటి తన

ప్రవర్తనకి లోలోపల విచారపడటం మొదలుపెట్టాడు సుందర్రావు.

రామమూర్తికూడా వాగ్ధోరణి కట్టిపెట్టాడు.

రామమూర్తి మనసులో ఏదో లీలగా మెదలటం మొదలుపెట్టింది. ఆలోచనలో పడ్డాడు. ఆలోచించినకొద్దీ ఏదో చీకట్లో తడుముకొంటున్నట్టుంది తప్పితే విషయమేదో వెలుగులోకి రావటం లేదు.

అంతసేపూ రామమూర్తి ఊహల్లో చంద్రమౌళి మెదులుతున్నాడు. ఏమిటి చంద్రమౌళిని గురించివిది? ఏమో! చటుక్కున, అతడి ఆతిథ్యం జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఇలా ఆలోచిస్తుంటే విషయాన్నుంచి దూరమౌతున్నట్లు కూడా అనిపించింది, మళ్లీ—

చంద్రమౌళి చాలా కలుపుగోలుతనంగల మనిషి. ఒకనాడు మౌంటురోడ్డులో సుందర్రావుకి ఎదురై పట్టరాని ఆవేశంతో పరామర్శించాడు. బుహారీ హోటల్లో కూర్చుని పూర్వస్నేహాన్ని అదేపనిగా నెమరువేశాడు.

'చాలా మారిపోయావ్' అన్నాడు సుందర్రావు మాట్లాడుతున్నంతసేపూ చంద్రమౌళిని అదేపనిగా చూస్తూ.

చంద్రమౌళి వస్తుతః స్ఫురద్రూపి. మిగతా ఆకారం తేలిగ్గా ఊహించుకోవచ్చు—కవి; అందులోనూ భావకవి కూడాను! పూర్వంనుంచీ చంద్రమౌళికి కవిత్వధోరణి ఉండేది. వాడు రాసిన పద్యాలు సుందర్రావు చదవటమైతే చదవలేదుగాని, చాలా పత్రికల్లో అచ్చవటం ఎరుగున్నాడు! ఉచ్చుపట్టలేక వాటి గొడవలేవో వాడు పత్రికలనిండా చెరిరాసుకుంటుంటే అవన్నీ చదవవలసిన శిక్ష మనకేమిటని పించేది సుందర్రావు ఇత్యాదులకి!

మొత్తానికి వీడి కేదో ప్రేమగొడవ లుండి ఉంటై. లేకపోతే ఇంతచేటు గోలెత్తడు పత్రికల్లో—అనుకునేవాళ్లు చంద్రమౌళినిగురించి సుందర్రావు వగైరా మిత్రులు. కాకపోతే, పొరుగూరినుంచి వచ్చి కాలేజీలో చదువు వెలిగిస్తున్న చంద్రమౌళి గుట్టూమట్టూ తెలిసేదికాదు వాళ్ళకి. ఇంతలో, విద్యలో చేరినవాడు కాస్తా, హఠాత్తుగా చదువుకి స్వస్తిచెప్పి యుద్ధంలోచేరి అటు శత్రువులమీద బాంబులు విసరటంతోపాటు ఆంధ్రదేశంమీద విరహగేయాలుకూడా వదలటం ప్రారంభించాడు.

మళ్ళీ ఈనాడు మద్రాసులో ప్రత్యక్షమయాడు చంద్రమౌళి! 'ఎప్పుడొచ్చావ్?' అన్నాడు సుందర్రావు, 'ఎన్నాళ్ళకు కనిపించావ్!' అన్నంత పరామర్శగా.

చంద్రమౌళి చాలా కులాసాగా ఉన్నాడు. 'రావటమేమిటి? ఇక్కడే ఉంటున్నాను!' అన్నాడు.

'ఏం చేస్తున్నావ్?' అన్నాడు రామమూర్తి కేవలం పరామర్శిస్తున్నట్టు.

'పత్రికా సంపాదకుడుగా కాలం గడుపుతున్నాను' అని ఒక చిరునవ్వు నవ్వాడు. ఇంతవరకు తన జీవితం ఎన్ని విపరీతమైన దారులు తొక్కిందీ జ్ఞాపకం వచ్చి తనకి తనే నవ్వుకుంటున్నాడేమోనని పించింది సుందర్రావుకి.

'వివాహమయిందా?' అని అడుగుదామని నోటిదాకా వచ్చింది సుందర్రావుకి. కాని, అన్ని విరహగేయాలు వ్రాసిన వాణ్ణి అంత సూటిగా ఆ విషయం అడిగితే ఎటు పోయి ఎటు వస్తుందోనని విరమించుకున్నాడు.

కాని, చంద్రమౌళి ఇప్పుడు పెద్దమనిషిలా ఉన్నాడు!

మిత్రులిద్దరూ ఇంత చేటు పరామర్శించుకుంటుంటే రామమూర్తి మెదలకుండా కూర్చున్నాడు, వాళ్ళతో బాటు ఒకటి తరవాత ఒకటిగా సిగరెట్లు మాత్రం తగలేస్తున్నాడు. నిజానికి, తనుకూడా మాట కలప తగ్గ విషయం ఒక్కటి కూడా లేదు వాళ్ళ సంభాషణలో.

చంద్రమౌళి బిల్లు చెల్లించి బైటకివస్తూ 'రేపు ఆదివారం మా ఇంటికి రారా... కాఫీవేళకల్లా రా... భోజనాలు కూడా మా ఇంట్లోనే... మరిచిపోకు' అని రామమూర్తితో 'మాస్టారూ! మీరు కూడా రావాలి.' అని వెంట పెట్టుకువచ్చే బాధ్యత సుందర్రావుకి పురమాయించాడు. తన ఎడ్రెస్ చెప్పి ట్రిప్లికేన్ బస్ స్టాప్‌కి పరుగెత్తాడు చంద్రమౌళి.

చంద్రమౌళికి పెళ్లి అయివుంటుందనుకున్నాడు సుందర్రావు. అతగాడు చేసిన బహువచన ప్రయోగం చెవుల్లో రింగురింగు మంటోంది.

'ఎవర్తా ఈ కవిరాట్టు?' అన్నాడు రామ్మూర్తి చంద్రమౌళి కొంతదూరం సాగగానే. సుందర్రావు తనకు తెలిసిన వివరాలన్నీ చెప్పాడు.

'ఐతే, ఈ మహాకవి కావ్యవస్తువు మనం చూసి తగ్గదే! మన ప్రయాణం మరిచిపోకు!' చంద్రమౌళి భార్యను చూడాలని తనకూడా నిజానికి కుతూహల పడుతున్నా, ఆ విషయాన్ని రామ్మూర్తి బైటికి అనేసినందుకు పట్టరానికోపం వచ్చింది వాడిమీద.

తరవాత, సుందర్రావు కనిపించినప్పుడల్లా రామ్మూర్తి జ్ఞాపకంచేశాడు ఆదివారంనాటి తమ కార్యక్రమం. మాటవరసకి రామ్మూర్తిని పిలవగా వాడింత ఆసక్తి చూపించటం సుందర్రావుకి చాలా చికాకనిపించింది.

రామ్మూర్తి నిజంగానే అనుకున్నాడు—తను బాధపడి, చంద్రమౌళిని బాధపెట్టి, వాడి గేయాలవల్ల ముక్కోటి ఆంధ్రుల్లో అక్షరజ్ఞానమున్న చాలా మందినికూడా బాధపెట్టిన ఆ యువతీలలామ శీల సౌందర్యాలు తను తెలుసుకోవాలని! ఇలా భావించటం తప్పేమోనని అప్పుడప్పుడు ఆత్మపరీక్ష చేసుకోకనూ పోలేదు! ఆ మాటకొస్తే—చంద్రమౌళికి ఆ అమ్మాయిమీద మోజు ఉంటే ఉండిఉండవచ్చును. గాని, ఆ మోజులో తన గేయాలద్వారా అశేష జనాన్ని ఉవ్విళ్ళూరించగా లేనిది తను కేవలం జిజ్ఞాసువుగా ఆవిడ్ని చూడాలనుకోవటంలో తప్పేమీ లేదనుకొని ఊరటపొందాడు!

కాని, రామ్మూర్తికున్న ఇంత ఉత్సాహం మరునాటికల్లా దిగజారిపోయింది—ఆ వ్యక్తి ఎవరో తెలిసేసరికి. ఐనా, తన భావమరిదితో హాస్యమాడటానికైనా ఈ ప్రయాణం పనికివస్తుంది లెమ్మని తృప్తిపడ్డాడు!

—రామ్మూర్తి పరాకుగా, సుందర్రావుతో మైలాపూరుకి బస్సులో ప్రయాణంచేస్తున్నా సన్న విషయం మరిచి, చంద్రమౌళిని కలుసుకుని ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నామన్న భ్రాంతిలో పడ్డాడు! లేవమని సుందర్రావు మోచేతితో పొడిచేదాకా లక్ వచ్చిందన్న తలంపే లేదు. రామ్మూర్తి మాట, పలుకు లేకుండా అంతసేపు బుద్ధిమంతుడివలె ప్రయాణం చెయ్యటం సుందర్రావుకికూడా ఆశ్చర్యంగా నేవుంది.

బస్సు దిగంగానే సుందర్రావు రోడ్డు దాటి కాఫీహోటలువైపు దారితీశాడు. 'ఇ కెక్కడికిరా?' అన్నాడు రామ్మూర్తి వెనకనుంచి.

'కనిపించటంలా? హోటలుకి!'

'ఒరే...అబ్బీ! మధ్యలో మళ్ళీ హోటలు తతంగం పెట్టక నా మాట విను. వాళ్లు ఈ పాటికే కనిపెట్టుకుని ఉంటారు' ముఖ్యంగా తనకోసమే వాళ్లు కాచుకుని ఉంటూ రన్నట్టు అన్నాడు రామ్మూర్తి ఈ మాటలు! బాదాపు ఈ పిలవని పేరంటానికి రామ్మూర్తి ఇలా ఎగబడటం సుందర్రావుకి విపరీతమైన చికాకు కల్గిస్తోంది.

ఎలాగో హోటలుచేరి సాధ్యమైనంత టైము అక్కడే గడపటానికి వీలుగా రెండు స్పెషల్ మసాలా దోసెలు బాగా కాల్చి తీసుకురమ్మని పురమాయించాడు!

"నాకు తెలీక అడుగుతాను...ఏమిట్రా ఇదంతా?" అన్నాడు రామ్మూర్తి కుర్చీలో కూలబడుతూ, చంద్రమౌళి ఇంటికి సుందర్రావు రావటానికున్న అభ్యంతర మేమో తనకు తెలియనట్టు!

"నేను అక్కడికి రాను!" అన్నాడు సుందర్రావు మొండిగా.

'ఎందుకని?'

'అదంతా అనవసరం'

'ఏమిటో ఆ పరమ రహస్యం నాకు చెప్పటానికేం?' అన్నాడు రామ్మూర్తి తెలియనివాడివలె.

'నా రహస్యాలెవో నాకు లక్ష ఉంటై. అవన్నీ బైటికి ఎందుకు చెప్పాలేమిటి?'

'పోనీ చెప్పవద్దులే, దాచి ఉంచుకో...నాకు తెలిసిన రహస్యాలెవో నేనే చెప్తాను బైటికి—మీనాక్షితో నువ్వు ప్రణయం అభినయించబోతే జరిగిన రసాభాసమంతా చంద్రమౌళి ముందు కడిగివేస్తాను...'

సుందర్రావు గుండె గుభేలుమంది. ఇప్పుడు ఆ మీనాక్షే చంద్రమౌళి భార్య అని రామ్మూర్తికి తెలిసి అంటున్నాడో తెలీక అంటున్నాడో సుందర్రావుకి బోధపడకపోయింది. అందులో రామ్మూర్తి కేదైనా దుర్బుద్ధి పుట్టాలే గాని అనుకున్నంత చేసి తీరగల సమర్థుడు!

అడకత్తెర పంకుపోకలాగున్న దనిపించింది తన పరిస్థితి సుందర్రావుకి. ఎదురుగా కూర్చున్న బావ మరిది తన కళ్ళకి యమదూతవలె కనిపిస్తున్నాడు.

ఒకవిధంగా ఆలోచిస్తే చంద్రమౌళి ఇంటికి వెళ్ళకపోవటంకూడా తప్పే. రమ్మని మరీమరీ ఆహ్వానించాడు. తన గొడవలేవీ అతనికి తెలిసినట్లు లేవు. వెళ్ళకపోవటమే అనుమానాలకు దారి తీయవచ్చు నసలు! అంతకంటె బలీయమైన విషయం—మీనాక్షిని చూడాలని అతని హృదయం ఆరాటపడుతోంది—ఇంకా! ద్వేషం అనురాగానికి ప్రతిరూపమే అన్న సత్యం తెలుసుకోలేని అమాయకుడైన సుందర్రావుకి ఇలాటి కోర్కె ఎందుకు కలుగుతోందో అర్థం గాకపోయింది!

ఆర్డరిచ్చిన మసాలదోసెల మాట, కూర్చున్న హోటలు మాటా మరిచి చాలరోజుల వెనక్కి దొర్లుకు పోయినై వాళ్ళ ఊహలు.

'నీ జీవితమంతా ఒక పెద్ద తెల్ల మతాబాల దీపావళిరా, బావా!' అన్నాడు రామ్మూర్తి విరగబడి నవ్వుతూ.

నిజంగా అంతే నేమో ననిపించింది సుందర్రావుకి!

పూర్వంనుంచీ కూడా అంతే!—

క్షణంసేపు కుదురుగా కూర్చుని పుస్తకం తెరిచిన పాపాన పోకుండానే బియ్యే మొదటి సంవత్సరమంతా గడిచిపోయిందని విచారించిననాటి సుందర్రావంత బుద్ధిమంతుడు మరొకడుండి ఉండడు. బడి, ఇల్లు—తప్పితే వేరే వ్యావృత్తి పెట్టుకుంటే మాట దక్కదు సుమా—అని ఒకటికి పదిసార్లు బుద్ధికి బుద్ధి చెప్పాడు. కాలేజీనుంచి ఇంటికి రావటమే తడవుగా రెండు మెతుకులు గొంతులో వేసుకుని మేడమీది తన గదిలో చేరి తలుపులు బిడాయించేవాడు. తరవాత చదివేవాడో లేదో కాని, పుస్తకం మాత్రం చేతి కంటుకుపోయేది!

తన చదువు సవ్యంగా సాగటానికి సుందర్రావు ఇంకా ఆలోచించిన ముఖ్యమైన మార్పులో ఒకటి— తన భార్య సరస్వతిని పుట్టింటికి పంపటం! ఈమాట చూచాయగా అందించేసరికే 'ఇది మరీ బాగుంది! మీ చదువుకి నేనడ్డమా ఏమిటి? ఉరుము ఉరిమి మంగలంమీద పడిందట...అట్లా ఉంది మీ వరస! ఇంతకీ అబ్బాయిగారికి చదువు వంటపట్టక...'

విధవ ఏడ్పేవాలు ఇదీను!—అనుకున్నాడు సుందర్రావు. అరాంగి అయ్యుండి తను పడుతున్న బాధ గుర్తించదేం? 'ఆ! నువ్విక్కడుండటం నా చదువుకి అడ్డమే' అన్నాడు సుందర్రావు చేతనైనంత కోపంగా.

"సరే ఐతే, ఇంకనుంచీ ఈ మేడపైకి తొంగి చూస్తే ఒట్టు! ఏం చదివి వెళ్ళబెడతారో అదీ చూస్తాను!" అంటూ గోముగా చూచింది భర్తవైపు.

తరతరాలుగా పురుషుల్ని పాశవకుల్ని చేసుకుంటూవచ్చిన స్త్రీజాతి బలమేదో ఆ చూపుల్లో ఉన్నట్లనిపించింది సుందర్రావుకి.

'ఏమైనా నువ్విక్కడ ఉండటానికి వీల్లేదు!' అన్నాడు మొండిగా.

"ఏమైనా నేనిక్కడినుంచి వెళ్ళటానికి అంతకంటె వీల్లేదు!" అంది మరింత మొండిగా.

భార్యకు తనంటే భయభక్తులు లేనందుకు విచారించాడు సుందర్రావు!

ఇంతలో చెల్లెలు సుశీలకూడా తయారైందక్కడ! వదిన—మరదళ్లిద్దరూ కూడారంటే ఇక వాళ్ళను పట్టశక్యమే కాదు. ఎంత వద్దనుకుంటున్నా తను హాస్యగాడై తీరేవాడు!

ఆడవాళ్ళకు సహజమైన వన్నె, చిన్నెలన్నీ చేర్చి విషయమంతా సరస్వతి చెప్పగా విని, "...మరి కాదా ఏమిటి? వదినే! నువ్విక్కడికి రాకపూర్వం అన్నయ్య చదువు ఎంత గొప్పగా ఉండేదనీ? నీ మూలాన అన్నయ్యిప్పుడిలా అయిపోయాడు కాని, పూర్వం వాడు చదువులో నిధే!..."

వదినె — మరదళ్లిద్దరూ విరగబడి నవ్వటం మొదలు పెట్టారు.

"బాగా చెప్పావు! అసలు మన బంగారం మంచిదైతే..." నవ్వుతో సరస్వతి వాక్యం పూర్తిచేయలేకపోయింది.

సుందర్రావుకి పట్టరాని కోప మొచ్చింది. తను చెయ్యగలిగింది చేశాడు—అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయాడు! అక్కడుండటమెల్లా మరింత నగుబాటుపాలు గావటమే. తను ఏక్లాసులో ఎప్పుడు చేరినా,

ఎప్పుడు గట్టెక్కిందీ తిధి వార, నక్షత్రాలతో సహా బైటికి తోడకపోదు!

సుశీలకు చాలా గర్వం బలిసింది అనుకున్నాడు సుందర్రావు. అది స్కూల్ ఫైనల్ సవ్యంగా పరీక్ష అవటంవల్ల వచ్చిన ప్రమాదమిది అనికూడా అనుకున్నాడు! నిన్న గాక మొన్న ఇంటర్మీడియెట్ లో చేరిందో లేదో ఎకేక్కి డిగ్రీ పుచ్చుకోబోతున్నట్టుంది దాని ఉబలాటం!

సుందర్రావు ఇంటికి వచ్చేసరికి ఇల్లంతా చాలా నిశ్శబ్దంగా వుంది. సరస్వతి, సుశీల...ఇద్దరిలోనూ పూర్వపు నవ్వులాట ధోరణేమీ లేదు. తన కోపాన్ని వాళ్లు కొంతవరకైనా పాటించారని సంతృప్తిపొందాడు సుందర్రావు.

తదేకదీక్షగా విద్యావ్యాసంగం రెండురోజుల పాటు జరిగింది.

మళ్ళీ మూడోనాడు పూర్వపు కేరింతాలతో ఇల్లంతా దద్దరిల్లిపోతోంది. గది తలుపులు ఎంత బిగించినా సుందర్రావుకి చిత్తైకాగ్రత కుదరటంలేదు. పుస్తకాలతో హోరాహోరిగా పోరాడుతోంది అతని మనస్సు.

‘‘అన్నయ్యా! అన్నయ్యా!!’’ సుశీల దెబ్బలకి తలుపు పగిలిపోతుందేమో ననుకున్నాడు.

దఢాల్న తలుపుతీసి, ‘ఏమిటే? అంత కొంప ముంచుకుపోయినట్టు తలుపు బాదుతున్నావ్?’ కొట్టినంత కోపంలో అన్నాడు సుందర్రావు.

‘డిక్షనరీ కావాలి. అస్తమానం నీ దగ్గిర పెట్టుక్కూచుంటే ఎలా? మాకుమాత్రం అవసరముండదా?’

‘అమ్మోయ్! నిఘంటువుల అవసరం మీకు కాకపోతే మాకా? మావేముంది నానా కాలం చదువులు!’ అని, ఈ ఎద్దేవా చాలనట్టు, ‘ఇంతోటి రిట్టు బళ్ళ ఇంటర్మీడియెట్ కే ఇంత హడావిడి చేస్తోంది.. ముందున్నై మాపాట్లు! అసలు దీన్ని స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్ష చేసినవాడెవడో కాని ఆ దుర్మార్గుడికు నా ప్రాణాలు నిలువునా తీశాడు!...’

ఇంతలో ఒక అపరిచిత స్త్రీ కంఠం అవతలి నుంచి ‘సుశీలా! రావోయ్! ఒకమాటకి అర్థం తెలీకపోతే ముంచుకుపోయింది లేదు...’ అంటూ వినవచ్చింది.

సుందర్రావు గొంతు తడి ఆరిపోయింది! ఒక్క క్షణానికి తెప్పరిల్లి డిక్షనరీకోసం వెతకటం ప్రారంభించాడు. గదిలో ఎక్కడా లేదు.

వసారాలోకి వచ్చాడు.

మీనాక్షి కూర్చుని ఉంది.

ఇద్దరూ ఒక లిప్తపాటు తొట్రుపాటు పడ్డారు, తమకు తెలియకుండానే.

సుందర్రావు వెంటనే మొహం మరల్చుకున్నాడు మళ్లీ ఒకసారి మీనాక్షిని చూడామనుకున్నాడు. కాని చూడలేకపోయాడు. తడబడుతూ వెర్రిగా ఏదో గాలించటం మొదలు పెట్టాడు, డిక్షనరీకోసం! తన్నితాను సంబాళించుకుని, ఈ అర్థంలేని తన వెదుకుడు మాని ఆ అమ్మాయి లోలోపల నవ్వుకుంటూ ఉండివుంటుం దనుకున్నాడు. ఎలాగో అక్కడి నుంచి బైటపడ్డాడు.

తన గదిలోకి వచ్చి కూర్చున్న తరవాతకూడా ఒళ్లు చిన్నగా వణుకుతున్నది. తన కెందుకిలా ఉందో అర్థంగాకపోయింది సుందర్రావుకి, స్త్రీతో పరిచయంలేనివాడుగాదే తను!

ఆరోజుల్లో చదువుమీద ధ్యాసపోలేదు సుందర్రావుకి. నరాలు పట్లు తప్పి పనిచేస్తున్నై. మీనాక్షి బొమ్మనే చిత్రించుకుంటోంది అతని మనస్సు—ఆ బొమ్మ చాలా అలుక్కుపోయినట్టుంది. మీనాక్షిని మరోకమారు బాగా చూచివుంటే బాగుండే దనుకున్నాడు సుందర్రావు.

మరునాడు మీనాక్షి కాలేజీలో కనిపించింది. తను, సుశీల క్లాసు వదిలిపెట్టగానే వాళ్ల వెయిటింగ్ రూములోకి వెడుతున్నారు.

సుందర్రావు మనసుతీర తేరిపార జూచాడు. మీనాక్షేమీ కన్ను చెదిరేటంత అందగత్తె కాదనుకున్నాడు. చాలా నిరాడంబరంగా వుంది. కాని, వయసుని మించిన వ్యథ ఏదో ఆ అమ్మాయిలో దాగి ఉన్నట్టనుకున్నాడు సుందర్రావు.

ఆరోజుల్లో సుందర్రావు పరాకుగా వుంటున్నాడు పరిసరాలని మరిచి అతని మనసు మీనాక్షినే చిత్రించుకుంటోంది. ఆనాడు తను సుశీలని చేసిన ఎద్దేవాలన్నీ తనకు అన్వయించుకుంటుందేమోనని బాధపడ్డాడు.

సరస్వతి గదిలో ప్రవేశించటంతో అతని ఊహలన్నీ చెల్లాచెదరై పోయినై. భార్యమీద పట్టరాని కోపమొచ్చింది.

రెండురోజుల తరవాత సుశీలతో పాటు మీనాక్షి ఇంటికి వచ్చింది. మేధావు లిద్దరూ చేరి $S=UT+\frac{1}{2}(AT)2$ అనే ప్రాబ్లం సాల్వ్ చెయ్యటానికి పూనుకున్నారు. అవాళ్ళ మాస్టరు చెప్పిన పాఠమూ, అచ్చుపుస్తకము... రెండూ కూడా వాళ్ళ కేమీ సహాయకారులు కాకపోయినై.

మీనాక్షి వద్దంటున్నా సుశీల అన్నయ్యని పిల్చింది. తనకు జ్ఞాపకమున్న ప్రాబ్లం అడిగినందుకు తన అదృష్టానికి తనే సంతోషిస్తూ తన తెలివి తేటలు సాధ్యమైనంతవరకు వెల్లడయ్యేట్టు ఆ ప్రాబ్లం సాల్వ్ చేశాడు.

తరవాత వీలు కల్పించుకుని కాలేజీ విషయాలు మాట్లాడాడు కొంతసేపు. మధ్య మధ్య మీనాక్షిని గమనిస్తూనే ఉన్నాడు. కాని, మీనాక్షి ముఖం ఏ భావాలనీ వ్యక్తంచెయ్యటం లేదు! తను ఇవతలకు వచ్చిన తరువాత పూర్వపు ధోరణిలో వాళ్ళిద్దరూ మాట్లాడుకుంటున్నారు. మీనాక్షి తనముందు సిగ్గుపడి ఉంటుందనుకున్నాడు సుందర్రావు.

ఈ సంఘటన జరుగుతున్నంతసేపు సరస్వతి ఏదో పని కల్పించుకుని వచ్చిపోతూ తనవైపు కోర చూపులు చూస్తూ లేనిపోని హైరానా పడటం సుందర్రావు గమనిస్తూనే ఉన్నాడు.

సరస్వతి గదిలో ప్రవేశించి 'అమ్మాయిల చొరవ తప్పితే అక్కర చొరవ లేదు అబ్బాయిగారికి! నిజమే, నేను పుట్టింటికి వెళ్ళక ఇక్క డెందుకు? పానకంలో పుడకలాగ!' అంది అటు తిరిగి.

సుందర్రావుకి పట్టరాని కోపమొచ్చింది. స్త్రీ హృదయం ఎంత పరిమితం అనుకున్నాడు! దానితో పాటు తన భావాలు హద్దులు లేకుండా విస్తరించటం మొదలుపెట్టినై. ఇలాటప్పుడు తను తప్పు చేస్తే ఏమి?—అనుకున్నాడు తప్పెరగని సుందర్రావు!

మీనాక్షిపాటి విద్యాగంధం తన భార్యకు లేకపోవటమే దీనికంతకూ కారణం. వీళ్ళ నందరినీమించిన అందం ఉండొచ్చుగాక! దానికితోడు నవనాగరిక లక్షణాలన్నీ అలవర్చుకుంది సరస్వతి—శరీరపు వంపులసొంపులన్నీ ఊరివాళ్ళ కళ్ళబడేట్టు బిగుతైన జాకెట్లు తొడుగుతుంది. చీర లోపలి పరికిణీ ఎదుటివాడికన్నా చెదిరేవిధంగా కనబడేలాగ అలంకరించుకుంటుంది. కాని, సరస్వతి సౌందర్యార్చన అంతవరకే—హైహీల్డుచెప్పుల్లో వేసుకునేవాళ్ళనీ లిప్‌స్టిక్ రాచుకునే వాళ్ళనీ చూచి పల్లదనపు మనుష్యులని వెక్కిరిస్తుంది కూడాను. ఈ వక్రత, ఈ పోకడలు మినహాయిస్తే పొట్టకోసి కంచుకాగడాలు పెట్టి వెతికినా అక్షరమ్ముక్క కనిపించదే!

మీనాక్షిని తెల్సుకున్నకొద్దీ సరస్వతిలో అన్నీ లోపాలుగానే కనిపిస్తున్నవి! కేవలం తనలో ఉన్న పశుత్వం తప్ప ఇన్నాళ్ళైనా ఆమెతో ఎలా కాపురం చెయ్యగలిగానని ఆశ్చర్యపోవటం మొదలుపెట్టాడు!

ప్రేమ—మామయ్య ఇచ్చిన కట్నం, సరస్వతి బాహ్యసౌందర్యం, తనలో కలిగే తాత్కాలిక ఉద్రేకానికి సరస్వతివల్ల తను పొందే ఉపశమనం—వీటి మాయలోపడి ఈనాటికి అర్థమే గ్రహించలేకపోయా ననుకున్నాడు. ఈ ప్రేమవాదంతో, మీనాక్షివైపు తన ఊహలు మొగ్గటంలో తప్పేమీ లేదని అంతరాత్మ సుప్రీంకోర్టులో వాదించుకుని సుందర్రావు దావా గెల్చాననుకున్నాడు కూడా!

మీనాక్షి ఎదురైనప్పుడల్లా తనలో వచ్చిన ఈ మార్పు వ్యక్తం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించాడు.

ఒకనాడు సుందర్రావు మేడమీది తన గదికిటికీముందు నిలబడి వీధిలోకి చూస్తున్నాడు ఆలోచనా రహితంగా. ఎదురుగుండా ఉన్న ఇంట్లో ఎవరో కాపురానికి ప్రవేశిస్తున్నారు. మీనాక్షివాళ్లు ఆ ఇంట్లో ఉండామనుకుంటున్నారని సుశీల చెప్పటం జ్ఞాపకం వచ్చింది సుందర్రావుకి. ఇంతలో సుశీల, మీనాక్షి ఆ ఇంట్లోనుంచి బైటి గుమ్మంలోకి వచ్చారు. సుందర్రావు చాలాసేపు చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

అప్పటినుంచి—ఆ ఇంటికీ, ఈ ఇంటికీ రాకపోకలు మరింత ఎక్కువైనై. మీనాక్షితో తన పరిచయం స్నేహంగా మారింది—సరస్వతి అసూయ ద్వేషంగా మారింది. ఈ మార్పుక్రమం ఎటునుంచి ఎటో సుందర్రావు గ్రహించలేదు ఆ తొందరలో.

ఉన్నట్టుండి, మీనాక్షి ఈ ఇంటికిరావటం మానేసింది. కాలేజీలో కనిపించటం తప్పితే మీనాక్షి బైట కనిపించటమే లేదు.

ఈ మార్పుకి కారణం తన ప్రవర్తనపై ఆమెకు కలిగిన వైముఖ్యమేనని బాధపడ్డాడు సుందర్రావు! కాని, నిజం తెలిస్తే బాగుండునని ఆరాటపడ్డాడు కూడా.

మీనాక్షికి, సుశీలకీ కూడా దోస్తీ తగ్గిపోయినట్లుంది. అంత ప్రాణస్నేహం, ఇంత బద్ధవైరంగా ఎందుకు మారిందో వాళ్ళిద్దరికే తప్ప బ్రహ్మకుకూడా తెలీదు—సుశీలని అడిగినా చెప్పదనిపించింది సుందర్రావుకి!

ఐనా, ఒకనాడు ధైర్యంచేసి 'మీనాక్షితో పచ్చి కొట్టేశావేమిటి?' అన్నాడు పరిహాసం మాటున ఔత్సుక్యం కప్పిపుచ్చుకుంటూ.

''అంత శ్రద్ధగా అడిగావేరోయ్!' అని తరవాత నెమ్మదిగా 'ఆ అమ్మాయికో పిల్లాడు పుట్టి పోయాట్ట... పెళ్లికాకుండానే' అంది సుశీల మీనాక్షిమీద తన కసి తీర్చుకుంటున్నట్టు.

సుందర్రావు తలమీద పిడుగుపడ్డట్టయింది. ఒక క్షణానికిగాని తెప్పరిల్లలేకపోయాడు. ఒకవేళ ఈ విషయం నిజమే ఐనా, ఇలా చెప్పేటందుకు చెల్లెలి మీద పట్టరాని అసహ్యం వేసింది. సుశీల మీనాక్షితో మాట్లాడకపోవటానికి ఇదిమాత్రం కారణంగాదనిపించింది. మరేదో కారణంగావచ్చిన ఆ వైరంలో తన పగ సాధించటానికి మీనాక్షి ఈ రహస్యాన్ని సుశీల బట్టబయలు చేస్తోం దనుకున్నాడు సుందర్రావు.

'ఇది నీ కెలా తెలుసు?' అన్నాడు.

'వదినెకి రామ్మూర్తిబావ చెప్పాట్ట! ఈ అమ్మాయిది వాళ్ళ ఊరేట!' అంది సుశీల.

సుందర్రావు మరేమీ మాట్లాడలేకపోయాడు. ఈ మాటల్లో నిజానిజాలు ఇప్పట్లో తేలటానికి వీలు లేనివి. చెల్లెల్ని చూచివెళ్ళటానికి వచ్చిన ఆ పెద్ద మనిషి దాచివుంచమని ఆవిడ చెవిలో ఊదివెళ్లాడు కాబోలు!

కాలేజీలో కొంచెం వాకబుచెయ్యగా ఈ రహస్యం ఇంతవరకు తెలియకుండా ఉన్నది తన కొక్కడికేనని గ్రహించాడు సుందర్రావు. ఇంటి దగ్గరి అమ్మలక్కలకు ఈ శుభవార్త తన భార్య ఈ పాటికి ఎప్పుడో అందించివుంటుందనికూడా అనుకున్నాడు.

తనవాళ్లవల్ల మీనాక్షికి జరిగిన ఈ అన్యాయానికి తన సానుభూతి తెలియజెయ్యాలనుకున్నాడు! ఎలాగైనా మీనాక్షిని ఒకసారి కలుసుకోవాలనుకున్నాడు.

ఒకనాటి సాయంత్రం వాళ్ల ఇంట్లోవాళ్లు ఎక్కడికో వెడుతున్నారు మీనాక్షి బండిలో ఎక్కలేదు. ఇంట్లోనే ఉండిపోతుందనుకున్నాడు. క్షణమాత్రంలో, ఒక్క అడుగులో...ఆ ఇంట్లో ప్రవేశించాడు. అంత ధైర్యం ఎలా వచ్చిందో తనకే తెలీదు.

సుందర్రావు వచ్చిన అలికిడికి మీనాక్షి ముందు హాలులోకివచ్చి క్షణంమాత్రం తొట్రుపడి తేరుకుని 'కూర్చోండి' అంది తనుకూడా కూర్చుంటూ. సుందర్రావు చాల ప్రమాదభరితమైన సంభాషణ సాగించటానికి వచ్చాడని పసికట్టినట్టు చాలా నిబ్బరంగా కూర్చుంది మీనాక్షి. కాని, ఎంత దాచినా మనసులో పడుతున్న చికాకును ముఖం వ్యక్తం చేస్తూనేఉంది!

ఇక్కడకు బయలుదేరివచ్చేటప్పుడున్న చిత్తస్థైర్యం దిగజారిపోయింది సుందర్రావులో. తను చెప్పాలనుకున్న మాటలు చాలవరకు మరిచిపోవటం మొదలుపెట్టాడు.

'నీకు చాలా అన్యాయం జరిగింది మీనాక్షీ!' అన్నాడు తడబడుతూ.

కడప్రాణంతో ఉన్న తనని పూర్తిగా హత్య చేసిపోవటానికి వచ్చాడు సుందర్రావు అనుకుంది మీనాక్షి! సరస్వతి, సుశీల ద్వేషభావాలతో తన హృదయాన్ని గాయపరుస్తే, సుందర్రావు సాంత్వన వచనాల పేరుతో తన వెన్నులో పొడవవచ్చాడు *ఎవరికి కావాలి సానుభూతి*—అనికూడా అనుకుంది మీనాక్షి!

'ఫరవాలేదు లెండి' అంది తను అట్టే బాధపడనట్టు.

వితరణ కోల్పోయి ఉద్రేకంలో తను గడిపిన ఒక క్షణాన్ని పురస్కరించుకుని తెలిసినవాళ్లంతా ఇంత శ్రద్ధగా ఇంత అక్కసు వెళ్ళబొయ్యాలా, ఇంత సానుభూతి చూపించాలా—అని మీనాక్షిలో ఒక పెద్ద తుపాను చెలరేగింది!

సుందర్రావు పడుతున్న తొట్రుపాటు గమనించి, అతనికి మనస్థిమితం చిక్కేందుకు వీలుగా

'ఇందులో అబద్ధమేమీ లేదు; అంతా నిజమే! అందు వల్ల ముందు తప్పు చేసింది నేను...' అంది తను చేసిన తప్పు ఇప్పుడు సుందర్రావు చెయ్యబోయే తప్పంత ఘోరమైనది కాదన్న ఆత్మవిశ్వాసాన్ని మరుగుపరు చుకుంటూ.

నువ్వంతటి పతితురాలవు కావు, మాబోటి దానివే—అని అభయ మివ్వగల ఆధిక్యత మీనాక్షి తన కిచ్చిన ట్లనిపించింది సుందర్రావుకి. 'విను, ఫరవాలేదు మీనాక్షీ' అని కొంచెం తటపటాయించి 'అభ్యంతరం లేకపోతే నీ కొక విషయం చెప్పాలను కుంటున్నాను' అన్నాడు.

'అనుమాన మెందుకు చెప్పండి'

'మన మెక్కడికైనా వెళ్ళిపోదాం. వివాహం చేసుకుందాం. నిన్ను పువ్వుల్లో పెట్టి పూజిస్తాను...' అనర్హురాలైన మీనాక్షికి కావలసినంత గౌరవం కట్ట బెడుతోన్నట్టు కవిత్వధోరణిలో చాలాసేపు మాట్లా డాడు సుందర్రావు.

మీనాక్షి హృదయంలో ఒక అగ్నిపర్వతం పగిలినట్లయింది. సరస్వతి, సుశీల మొదలైనవాళ్ళ నందరినీ మించిన క్షుద్రుడు సుందర్రావు అనుకుంది. కపటసానుభూతులమాటున తాము మర్యాదస్తులమన్న గర్వం సుందర్రావులో ఎంత దాగుందో!—అను కుంది.

కట్టుకున్న భార్యతో కాపురంచేస్తూ, నిన్నటి దాకా అదే స్వర్గమని మురిసిపోయినవాడు ఇవ్వాళ్ళ తనని లేవదీసుకుపోయి ఉద్ధరిస్తాడట!—తను తప్పు చేసి ఉండవచ్చునుగాని, ఇలాటి ఉద్ధరింపులు తనేమీ ఎరగదే! ఈ నీతిపరుడికి నీతి గరపట మెలా?

'ఎందుకొచ్చిందిలెండి...ఇదొక గొడవ అవు తుంది మళ్ళీ' అంది మీనాక్షి చాలా లాలనగా.

తన కోర్కెను అంత సౌమ్యంగా తీసుకునేసరికి సుందర్రావుకి చాలా ధైర్యం వచ్చింది. 'భయంలేదు మీనాక్షీ! నువ్వు దగ్గిరుంటే నేను నరకంలో కూడా సుఖంగా ఉండగలను; నే నెవళ్ళనీ లెక్క చెయ్యను...'

ఈ కవిత్వ ధోరణికి మీనాక్షి చిరునవ్వు నవ్వింది. సుందర్రావు మురిసిపోయాడు!

'కన్నతల్లిని, తండ్రిని కాదనవలసి వస్తుంది ఎందుకులెండి...' అంది గోముగా.

'నా కేమీ విచారంలేదు మీనాక్షీ!' అన్నాడు సుందర్రావు!

''మీ భార్యను వదిలివేయవలసి వస్తుంది!'' అలా చేయించటం తన కిష్టంలేనట్టు!

''సరస్వతంటే అసలు నాకు మొదటినుంచీ ఇష్టంలేదు, మీనాక్షీ!'' అన్నాడు—అబద్ధమాడు తున్నానని అంతరాత్మ నుచ్చినుచ్చి చెపుతూనే వున్నా!

'ఈ మీ ప్రవర్తనవల్ల మీ పిల్లలకి వివాహం కాకపోవచ్చు!'

'అది నా కనవసరం' అన్నాడు సుందర్రావు నిస్సంకోచంగా.

'నే నేనా మీ కవసరం?' అంది నవ్వుతూ.

'ఔను! నన్ను నమ్ము మీనాక్షీ! ఏటికి ఎదు రీదుతాను!'

మీనాక్షి పక్కుమన్నది!

సుందర్రావు ఏటి కెదురీదాడు—చేతి కంది నన్ని నగలూ, నాణ్యాలూ సేకరించి మీనాక్షితో ఢిల్లీకిపోయే గ్రాండ్ ట్రంక్ లో పడ్డాడు. రైలు ముందుకి సాగుతున్నకొద్దీ తను స్వర్గానికి ఎగబాకు తున్నట్లుంది.

ఎంత ఆపుకుందామన్నా తెల్లవారుఝామున కునుకుపట్టింది. తెల్లవారి నిద్రలేచి చూచేసరికి మీనాక్షి ఐపులేదు. తన కోటుజేబులో ఉత్తరం ఉంది—మీరు కట్టబెడదామనుకున్న గౌరవానికి నేను తగనిదానిని. కాని, మీరు, మీవాళ్ళకి ఇంత గౌరవం ఉంచటంకూడా నాకు ఇష్టంలేదు. ఈపాటి మచ్చ మీ వంశానికి అవసరమనే మిమ్మల్ని ఈ పనికి ప్రోత్సహించాను—అని!

పెట్టె వెతికితే డబ్బుమాట లేదు!

సుందర్రావు ఇల్లుచేరుకున్నాడు చివరికి—అప్రతిష్ఠమాత్రం మిగిలింది!

ఆనాటి మీనాక్షి ఈనాడు మళ్ళీ చంద్ర మౌళి భార్యగా మద్రాసులో ఎదురైంది! ఇంత గ్రంథం నడిచినమీదట సుందర్రావుకి చంద్రమౌళి

ఇంటికి వెళ్ళటానికి తెరుకుగా ఉందంటే ఆశ్చర్య పడవలసిన పనిలేదు!

'చంద్రమౌళి భార్య మరెవరో కాదు. మీనాక్షిరా!' అన్నాడు సుందర్రావు, రామ్మూర్తితో, ననకటి గాఢవలన్నీ చంద్రమౌళి ముందు ఎత్తివద్దని ప్రాధేయపడుతున్నట్లు.

ఇద్దరూ త్రిప్లికేన్ బస్సుదిగి రోడ్డుదాటి సందుమలుపు తిరిగారు. 'అయినా, చంద్రమౌళి భార్య మీనాక్షేనని నీకెలా తెలుసురాబావా!' అన్నాడు రామ్మూర్తి.

'నేను చూశానురా!' అన్నాడు సుందర్రావు.

'ఎప్పుడు?'

'ఇప్పుడే!'

'మన మింకా అక్కడికి చేరనేలేదాయె—అప్పుడే ఎట్టా పసిగట్టావురా' అని ఒక క్షణం సుందర్రావు వైపుచూసి 'ఐతే...నాకంటె ముందువచ్చి ఈవిషయం తెలిసి భయపడి పారిపోయివస్తూ నా కెదురయ్యావా, ఏంబావా!' అని రామ్మూర్తి విరగబడి నవ్వటం ప్రారంభించాడు.

సుందర్రావు చెప్పిన సమాధానాన్ని రామ్మూర్తి నవ్వు మింగేసింది.

రామ్మూర్తి ఇంకా నవ్వుతున్నాడు.

ఇతరులు కష్టాల్లో ఉంటే తను చూచి సంతోషించే నైచ్య స్వభావం రామ్మూర్తిది అని మళ్లీ ఒక సారి అనుకున్నాడు సుందర్రావు.

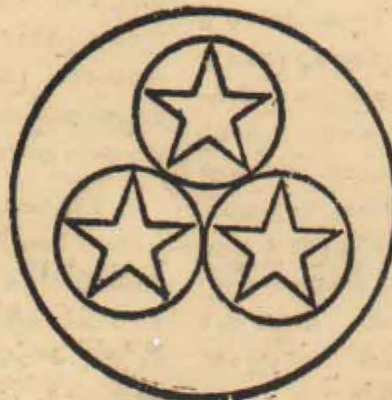
'శ్రేవో! నువ్వేరాబావా, గుండెలు తీసిన బంటువి!' అన్నాడు మేడమెట్లెక్కుతూ రామ్మూర్తి.

సుందర్రావు ఆశ్చర్యాన్ని తల్చుకుంటూ, చంద్రమౌళిని అల్లంత దూరాన చూసేగానే—నవ్వుల మాటున ఇంతవరకు మనసులో మరుగుపడిపోయిన ఆ రహస్యం...చంద్రమౌళి సాహసం...నీటిబుడగలాగ వెలికివస్తున్నట్లనిపించింది రామ్మూర్తికి. ఒక పెద్ద బరువు దించినట్లయింది వాడి మనస్సుకి!—కావమరిది చెవి కొరికాడు, 'చంద్రమౌళి మీనాక్షీ వివాహం చేసుకోకముందే భార్యాభర్తలుగా వ్యవహరించారు!' అని.

ఇంత రహస్యం వాళ్లిద్దరిముందు వివరలసివచ్చే సరికి కళవిళపడ్డాడు సుందర్రావు. 'ఇది నీకెలా తెలుసురా?' అందా మనుకున్నాడు. కాని, ఇంతలో రహస్యంగానైనా ఈ ప్రశ్న వెయ్యటానికి వీలులేనంత దగ్గరకు వచ్చేశారు చంద్రమౌళి, మీనాక్షి.

విశేషమేమంటే—అన్ని విషయాలు తెలిసి కూడా అందరిని నగుబాటుపాలు చేసింది రామ్మూర్తేనని మీనాక్షి తనపై పసిపట్టేఉన్నదన్న విషయం వింకుకు వెనుతున్న గుండెలు తీసిన బంటు, రామ్మూర్తికి తెలీదు!

అతిన్నెలా సత్కరించిందో వాళ్లు బైటికొస్తేనేకాని బైటపడదు కూడాను!

విజ్ఞాన శాస్త్రపరిశోధన సమీక్ష

శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావు

రెండవ ప్రపంచ మహాసంగ్రామంలో విజ్ఞాన ప్రగతికి క్రొత్త ఒత్తిడి కలిగింది. ప్రతి దేశము విధ్వంసక సామర్థ్యాన్ని ఎక్కువ చేసికోడానికి, ప్రయాణసాధనాల వేగం హెచ్చించడానికి శత్రుమారణాస్త్రాల వాతపడ్డ స్వదేశీయులకు మంచి చికిత్స చేయడానికి అహమహమికతో ప్రయత్నాలు చేయ ప్రారంభించేయి. వస్తుతత్త్వ పరిశీలనాదక్షులగు విజ్ఞానులు కేవల జ్ఞానార్జనకోసం ఒకవంక శ్రమిస్తునే ఉన్నారు. కుతూహలపూర్ణులై సాగుతూన్న విజ్ఞాన స్రవంతిలో కొన్ని ఘట్టాలను సమీక్షిద్దాము.

విజ్ఞాన పురోగమనంలో విచిత్రమైన ఘట్టాలు అనేకం తారసిల్లుతాయి. ఉచితజ్ఞానాన్ని ఆధారంగా చేసికొని విజ్ఞానమార్గాన్ని, కొంతవరకు, విజ్ఞాని ఊహిస్తాడు. సామాన్యంగా ఆ మార్గాన్నే విజ్ఞానం సాగిపోతుంది. కాని, విజ్ఞాని ఊహించని మార్గాలను సైతం, అప్పుడప్పుడు, విజ్ఞానం అనుసరించడం అరుదు కాదు. దానికి తార్కాణంగా అత్యల్పతాపక్రమాలలో ద్రవ్యం యొక్క ప్రవర్తనను పేర్కొనవచ్చును.

ఏ పదార్థమైనా ఘనంగానో, ద్రవంగానో, వాయువుగానో ఉండగలదు. సామాన్యంగా ఈ మూడింట ఏ స్థితిలో నుంటుందో నిర్ణయించేవి తాపక్రమము, ఒత్తిడి. సామాన్యతాపక్రమంవద్ద ద్రవంగా నున్న నీరు సెంటిగ్రేడ్ మానంపై సున్న డిగ్రీల వద్ద ఘనీభవించి గట్టిగాను, నూరు డిగ్రీలవద్ద భాష్పమై ఆవిరిరూపంలోను ఉంటుంది. గాలికూడా చల్లారినకొద్దీ ద్రవంగాను ఘనంగాను మారుతుంది. ఘనద్రవాల సందర్భంలో ఒత్తిడికి కట్టే ప్రశక్తి లేదు. అయితే, పదార్థాన్ని వేడిచేసినంత సులభంగా చల్లార్చడాని కవకాశం లేకపోవడంచేత, అల్పతాపక్రమాల వద్ద పదార్థం ఎట్టి లక్షణాలను ప్రదర్శిస్తుందో తెలిసికొనడానికి చాలకాలం పట్టింది.

వస్తువులనెంతైనా వేడి చేయవచ్చును కాని, వాటిని చల్లార్చడానికి ఒక మితి ఉందని సులభంగా గ్రహింపగలం. ఏమంటే, వస్తువందలి అణువులు ఎల్లప్పుడూ స్పందిస్తూ చలనంలోనుంటాయి. చలనం వల్ల వాటికి ప్రాప్తించిన గతిజశక్తియే తాపక్రమంగా వ్యక్తమౌతుంది. వస్తువును చల్లార్చినప్పుడు అణువుల స్పందం మందగించి, వాటి గతిజశక్తి తగ్గుతుంది. అణువులన్నీ నిశ్చలంగానుండే అవస్థకంటె వాటిగతిజశక్తిని తగ్గించ లేముకదా! అనగా, అణుచలనం శూన్యమైనంతవరకే పదార్థాన్ని చల్లార్చవచ్చును. ఆ స్థితిలో దాని తాపక్రమం శూన్యమౌతుంది. దానికే "పరమశూన్య తాపక్రమం" అన్నారు. అది సున్న డిగ్రీల సెంటిగ్రేడ్ కంటె 273 డిగ్రీలు తక్కువ. అంతకంటె తక్కువ తాపక్రమం జగత్తులో నుండదు. పరమశూన్యంవద్ద వస్తువులో నున్న అణువులన్నీ స్తంభించిపోతాయి.

ఒక వస్తువును చల్లార్చినకొద్దీ దాని తాపక్రమం తగ్గుతుంది. దానితోపాటు అందలి అణువులు దగ్గర దగ్గరగా కుద్దించబడి వాటి మధ్యనున్న దూరం తగ్గుతూ ఉంటుంది. సున్న డిగ్రీలకంటె 193 డిగ్రీలు తక్కువగా గాలిని చల్లారిస్తే అది ద్రవరూపం ధరిస్తుంది. ద్రవించిన వాయువు నీలంగా నీటివలె ఉంటుంది. ద్రవవాయుబిందువులు నేలమీద పడినప్పుడు బుస్సుబుస్సున క్రుళ్ళుతూ, చూస్తుండగానే అవి హరించిపోతాయి.

పచ్చిమిరపకాయలు, పచ్చిద్రాక్షపళ్లు, కమలాపండు తొనలు వెందలైన మెత్తటి వస్తువులను ద్రవవాయువులో పడవేసి పైకి తీస్తే అవి ఎంతో గట్టి పడతాయి. అట్టి పచ్చిమిరపకాయను సుత్తితో కొట్టినప్పుడు, లోహాన్ని కొట్టినట్లు ఖాంగ్ ఖాంగ్ మని శబ్దమౌతుంది. ద్రవవాయువులో నుంచి తీసిన దూది

పింజను అగ్గిపుల్లతో ముట్టిస్తే ఒక్కసారి భగ్గుమండి కాలుకొంటుంది; రవ్వంతైనా మసి ఏర్పడదు.

వాహకాలలో విద్యుత్తు ప్రవహించినప్పుడు దానికి కొంత నిరోధం కలుగుతుంది. ఆ నిరోధం [resistance] వాహకాల తాపక్రమంతో తగ్గుతుం దని, పరమశూన్య తాపక్రమంవద్ద నిరోధం కూడా శూన్యమౌతుందని అనుకొనేవారు. కాని, అత్యల్ప తాపక్రమాలను కలిగించగల విధానాలు తెలిసిన తరు వాత పరమ శూన్యానికి పూర్వమే విద్యున్నిరోధం పూర్తిగా నశిస్తుందని కనుగొన్నారు. అత్యల్ప తాప క్రమం వద్దనున్న ఒక వలయంలో విద్యుత్ ప్రవా హాన్ని పంపినప్పుడు అది అనవరతంగా ప్రవహిస్తునే ఉంటుంది.

అత్యల్ప తాపక్రమాలవద్ద ద్రవాల ద్రవత్వం కూడా ఊహాతీతంగానే ఉంటుంది. హీలియం అను వాయువు ద్రవీభవించడమే కష్టం. పరమశూన్యతాప క్రమానికి నాలుగు డిగ్రీలపైన అది ద్రవీభవిస్తుంది; ఒక్క డిగ్రీపైన ఘనీభవిస్తుంది. అయినప్పటికీ పరమ శూన్యానికి 2.19 డిగ్రీలవద్ద ద్రవంగానున్న హీలియం యొక్క లక్షణాలలో మార్పు కలుగుతుంది. అంటే ఎక్కువ తాపక్రమంవద్దనున్న ద్రవానికి అంతకంటె తక్కువ తాపక్రమం వద్దనున్న ద్రవానికి వ్యత్యాస ముంది. అందుచేతనే రెండవ ద్రవాన్ని "హీలియం రెండు" అన్నారు. ఈ హీలియం రెండు చాలా తమా షాగా ప్రవర్తిస్తుంది. దానినొక పాత్రలో పోసి, ఖాళీ గాజుగలాసు నొకటి దానిలో సగానికి ముంచి ఉంచగా, కొంతసేపటికి గాజు గలాసులో సగం భాగం హీలియంద్రవంలో నిండి ఉంటుంది. అప్పు డా గలాసును ద్రవంలోనుండి పైకెత్తి పట్టుకొంటే, గలాసులో నున్న హీలియంద్రవం చుక్క చుక్క లుగా కారి, గలాసు ఖాళీ అవుతుంది. ఈ సంఘట నలో మొదట గలాసు గోడలపై కెగబ్రాకి పాత్రలో నుండి గలాసులో హీలియం ప్రవేశించింది; తరువాత గలాసు లోపలిభాగం నుండి పైకెగబ్రాకి పైకి వచ్చింది. గలాసులోనున్న చీమలు గోడలపై కెగ బ్రాకి పైకివచ్చినట్లే, ఈ హీలియం రెండు కూడా ప్రవర్తిస్తుంది. దీనిని ప్రయోగం రుజువు చేసింది. అంటే ఆ ద్రవప్రవాహానికి ఎట్టి నిరోధం లేదు. అందుచేత ఆ స్థితిని 'నాల్గవస్థితి' అన్నారు. సామాన్యమైన ఘనద్రవవాయు స్థితులకు భిన్నమైనదీ నాల్గవస్థితి.

వైద్యవిజ్ఞానం చేస్తూన్న మానవసేవ దినదినాభి వృద్ధి చెందుతూంది. ఏడెనిమిదేండ్ల క్రింద తొలిసారి రోగుల కమృతప్రాయంగా "పెనిసిల్లిన్" అను మందు వెలువడింది. అది సర్వరోగనివారిణి అన్నారు. సూక్ష్మక్రిములచే కలుగు వ్యాధులకేమి, సెప్టిక్ అవ స్థలకేమి, అంటుజాడ్యాలకేమి, నులికడుపులకేమి, ఇట్టి అనేక వ్యాధులకు దానిని దివ్యౌషధంగా భావిం చేరు. ఈ పెనిసిల్లిన్ బూజుపదార్థం వంటిది. పెని సిల్లిన్ విషయమై ప్రచారమైన తరువాత అట్టి మందు లింకేమైనా లభ్యమౌతాయేమో అని విజ్ఞానులు తీవ్రంగా అన్వేషణ ప్రారంభించేరు. ఫలితంగా "స్ట్రెప్టోమైసీన్" సిద్ధించింది. కొన్ని రకాల క్షయ రోగాలలో అది అమోఘంగా పని చేస్తుంది.

డాక్టర్ బర్క్‌హోల్డర్ అను విజ్ఞాని చేసిన కృషి వల్ల 1947వ సంవత్సరంలో "క్లోరోమైసిటిన్" లభ్య మైంది. అది అనేక విధాలైన సూక్ష్మక్రిములను నాశ నము చేయడమే కాక, టైఫాయిడ్ జ్వరంతో బాధ పడుతూన్న ఎలుకలను రక్షించినట్లు ప్రయోగాలవల్ల విశదమయింది. అంతేకాక, అనేక వికారాల చే బాధపడు జీవులకు కూడా రక్షణ మిచ్చినట్లు రుజు వయింది. దానితో వైద్యలోకంలో సంచ లనం బయలుదేరింది. అయితే, వికారాలను నాశనం చేసే ఈ మందుయొక్క ప్రాముఖ్యాన్ని గుర్తించ డానికై, అంటువ్యాధుల గురించి కొన్ని ముఖ్య విష యాలను తెలిసికోవాలి.

అంటువ్యాధులలో స్థూలంగా రెండు జాతు లున్నాయి. అంటువ్యాధిని కలిగించే సూక్ష్మక్రిమి కీటాలు జీవుల శరీరంలో ప్రవేశించి అందలి రసా లలో పెరిగి, వృద్ధిచెంది, విషద్రవాలను తయారుచేసి విడుస్తాయి. ముక్కులోను గొంతుకలోనుగల శ్లేష్మం లోనో, ప్రేగులందలి ద్రవాలలోనో, రక్తప్రవాహం లోనే అవి నివాస మేర్పరచుకొంటాయి. కాని, జీవకణాలలోనికి మాత్రం జొరపడవు. జీవకణాలకు వెలుపలనే ఉండి, అవి తయారుచేసే రసాయనిక ద్రవాలతోనే జీవకణాలకు అపాయం కలిగిస్తాయి. టైఫాయిడ్, నిమోనియా, డిఫ్తీరియా మొదలైనవి ఈ జాతికి చెందిన అంటువ్యాధులు.

రెండజాతికి చెందిన అంటువ్యాధి కారకులు వికారాలు(*Viruses*). అవి జీవకణాలలోనే నివసించి వాటి నిత్యజీవితానికి అంతరాయం కలిగిస్తాయి. అవి కలిగించే వ్యాధులు జలుబు, శిశుపక్షవాతం, మసూచి మొదలైనవి. అందుచేత, వికారాలను నాశనం చేయడానికై ఔషధప్రయోగం చేస్తే, వికారాల కాశ్రయమిచ్చిన జీవకణాలకే భంగం కలుగవచ్చును. కాబట్టి సూక్ష్మజీవులను నాశనం చేయకలిగినంత సులభంగా వికారాలను పట్టిపెట్టే అవకాశం లేకపోయింది. ఇంతవరకు మహోపయోగంగానున్న సల్ఫా మందులు పెనిసిల్లిన్, స్ట్రెప్టొమైసిన్ మొదలైన మందులు జీవకణాలకు వెలుపలనుండి శరీరంలో సంచరిస్తున్న సూక్ష్మక్రిములపై పనిచేయ కలిగినవే కాని, వికారాల నెదుర్కొనేవి కావు. అందుచేత, వికారాలను నాశనం చేయగల "క్లోరొమైసిటిన్"అను మందును కనుగొన్నారను తొలివార్త కొంత సంచలనాన్ని కలిగించిందంటే ఆశ్చర్యం లేదు.

పార్కి డేవిస్ కంపెనీలో పనిచేస్తూన్న రసాయనశాస్త్రజ్ఞులీమందును శుద్ధిచేసి, రసాయనిక రచనను కనుగొనడానికై ప్రయత్నించేరు. అదృష్టవశాత్తు ఆ మోల్డు సులభంగా పెరుగుతుందని, దానిలోనున్న క్లోరొమైసిటిన్‌ని సులభంగానే ఇచ్చివేస్తుందని కూడా వారు కనుగొన్నారు. అంతేకాక, అది సాపేక్షంగా సులభమైన సేంద్రియ రసాయనిక పదార్థమని, కృత్రిమ పద్ధతులలో బాహుళ్యంగా దానిని తయారుచేయవచ్చునని తెలిసింది.

దాని సమర్థతను శోధించే అవకాశాలు కూడా వెంటనే లభించేయి. మలయా దేశంలో "స్క్రబ్ టైఫస్"అనే జాడ్యం తీవ్రంగా వ్యాపించింది. దాని వల్ల నూటికి సుమారు పదహారుమంది మరణించేవారు. ఒక రబ్బరుఎస్టేటులో ఈ వ్యాధి విలయతాండవం చేస్తున్నప్పుడు ఒక సేన క్లోరొమైసిటిన్ వైద్యులు మలయా చేరుకొని రోగులపై దానిని ప్రయోగించేరు. ఈ మందు పుచ్చుకున్న ఒక్కరోజులోనే చాలా మంది కోలుకొన్నారు. ఈ మందు పుచ్చుకొన్న నలభై రోగులు ప్రమాదస్థితిని దాటిపోయేరు.

సూక్ష్మక్రిములవల్ల కలిగే టైఫాయిడ్ జ్వరంలో కూడా క్లోరొమైసిటిన్ అద్భుతంగా పనిచేస్తున్నట్లు కొందరు వైద్యులు కనుగొన్నారు. దీనిని నోటితోనే సేవింపవచ్చును. ఇంజక్షన్ మూలంగా పుచ్చుకో నక్కరలేదు. అయినప్పటికీ, శరీరంలో ప్రవేశించిన వెంటనే పనిచేయ ప్రారంభిస్తుంది. దీనివల్ల దుర్గుణాలు అంతగా లేవు.

సల్ఫా, సల్ఫోడ్ మందులలో కొన్ని రకాలు ఈ మధ్య వాడుకలోనికి వచ్చేయి. వాటిలో కొన్ని: యురోలుకోసిన్, లోడిలోన్, ఎసిటేట్, ప్రామిన్. వీటిలో ప్రామిన్ ముఖ్యంగా కుష్ఠరోగానికి క్షయకు బాగా పనిచేస్తుంది.

జ్వరాలలో మలేరియా జ్వరం చాలా మొండిది. క్వైనైన్‌కి పూర్తిగా లొంగదు. దానికి 'పాలుడ్రిన్' అనే మందు క్రొత్తగా కనిపెట్టబడింది. మలేరియా క్రిమిని నిర్మూలించేశక్తి దీనికున్నట్లు ప్రయోగాలు నిర్ణయించేయి. క్వైనైన్ వాడడానికి అవకాశంలేని గర్భిణిస్త్రీలవంటివారి విషయంలో పాలుడ్రిన్ నిరపాయంగా వాడవచ్చును. 'క్వినో-పేమక్విన్' అనేది కూడా ఇటువంటి మందే.

పరమాణువుని భిన్నంచేయడానికై చేసిన ప్రయత్నాలు కొన్ని కృత్రిమమైన రేడియో ధార్మిక పదార్థాలను ఉత్పత్తిచేసేయి. అవి స్వల్పకాలంలో విదళనం చెంది సామాన్యపదార్థాలుగా మారుతాయి. ఆ సంఘటన వైద్యంలో మిక్కిలి ఉపయోగకరంగా నుంది. కొన్నికొన్ని పదార్థాలు శరీరంలో ప్రవేశించినతరువాత ఏ మార్గాన్న ప్రయాణంచేస్తాయో తెలిసికొనడంవల్ల వైద్యంలో ఎంతో లాభిస్తుంది. కాని, పదార్థగమనాన్ని తెలిసికొనే అవకాశం లేకపోయింది. రేడియో ధార్మిక ఐసోటోపులు లభించిన తరువాత ఈ మార్గాన్వేషణం సులభసాధ్యమయింది. ఉదాహరణకు: శరీరంలో అయొడీన్ ఏవిధంగా శోషింపబడుతుందో కనుగొందామనుకున్న వైద్యుడు, ప్రత్యేకంగా తయారుచేసిన రేడియో ధార్మికపు అయొడీన్‌ను మొట్టమొదట ఆహారంలోకలిపి ఇస్తాడు. ఆ అయొడీన్ పరమాణువులు క్రమంగా విచ్ఛిన్నమై గామా కిరణాలను ప్రసరిస్తాయి. గైగర్-ముల్లర్ కౌంటర్ వంటి సున్నితమైన ఉపకరణంతో గామా కిరణాలను గుర్తిస్తూ, శరీరంలో అయొడీన్ ఏ మార్గాన్న పయనిస్తుందో సులభంగా కనిపెట్టగలరు.

కృత్రిమంగా తయారుచేసిన ఇట్టి రేడియో

కేవలం "ఇరుగు పొరుగువారు మన యింటికిరావలె," అని ఇచ్చింది, బొట్టుపెట్టకుండా చెప్తే, అది 'పేరంటము కాదేమో!—లేదా మగవారిని మగవారు పిలిచే పిలుపుకూడా పేరంటమనిపించుకోవదు—కాబట్టి ఈ పదంలో ప్రముఖంగా నిలచి గర్వపడే వస్తువు 'కుంకుమ'—దానిని కలిగిన భాగ్యవతి పేరంటాలయిపోవడంకూడా దీని ప్రాబల్యాన్నిబట్టే అనిపిస్తుంది—కాగా శర్మగారు చెప్పిన 'పర్యంత' శబ్దాన్నే మూలంగా అంగీకరించి నట్లయితే, "విలయ పర్యంతమా, గ్రామ పర్యంతమా?" అనే ప్రశ్న రాక తప్పదు—అదీ కాక ఈ పర్యంతంనుండి రావలసి వచ్చిన 'పేరంటాలు' పదానికి చుట్టుపక్కల నుండి వచ్చే ఏ స్త్రీ అయినా అర్హురాలు కాక తప్పదు!—మరి దీనిని ఒప్పుకోవడం ఎట్లా?—

కాగా దీనికి ద్రావిడ భాషలలో మూలం లేదా ఉన్నదా, అనేది ప్రశ్న!—"పేరంటము" అనే పదంకాని, దానికి పోలే మరొక పదంకాని, సరిగ్గా అదే అర్థాన్నిస్తూ తమిళాది ద్రావిడ భాషలలో లేకపోవడం సత్యమే!—అంతమాత్రాన ఒక భాషయొక్క పుట్టుకను సంశయించ ననుసరించి, ఒకేపదం, అదే అర్థంలో సోదర భాషలన్నిటిలోనూ ఉండాలి అన్న నియమమెక్కడా లేదు!—కొన్ని పదాలు ఒకభాషలో క్రియలుగా వ్యవహృతాలు అవుతూవచ్చి, మరొకభాషలో అసలే కనిపించవు. లేదా ఏ అవ్యక్త నామరూపాలుగానో మాటునపడి అస్తినాస్తి భావాన్ని చాటుతూ ఉంటవి—దీనికి తార్కాణంగా ద్రావిడధాతువు 'ఉణ్' అనేదాన్ని చూద్దాం. దీనికి 'తిను' అని అర్థం. అయితే ఈరూపంతో పోలగలరూపం. అదే అర్థంతో తెలుగులో లేదు. కాని తమిళ కన్నడ, తుళుభాషలలో ఉన్నది—దీనినిబట్టి 'ఉణ్' అనే రూపం తెలుగుకు అపరిచితము అనే తీర్మానానికి మనం వచ్చేలోపల, చిటుక్కున కొన్ని నామరూపాలు మెఱుపు కొట్టినట్లుగా ప్రత్యక్షంకాక తప్పవు. వాటిని పైపైన పరిశీలిస్తే ఈ ధాతువునుండి వచ్చినవనే విషయం ఒప్పక తప్పదు. దానికి శాస్త్రసూక్ష్మత అవసరం పరిశీలనలో!—ఆ ధాతువునుండి పుట్టిన రూపాలే "ఉండ్రాళ్లు; ఉగ్గు" మొదలైనవి—ఉణ్—రాళ్ళు—అని విభజించి "తినేవి, గుండ్రనివి" అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చును. అట్లాగే చిన్న పిల్లల తిండి 'ఉగ్గు' ఇదంతా చెప్పడంలో నా ఉద్దేశ్యం, కేవలం అదేరూపం ఇతర భాషలలో లేకపోయినంత మాత్రాన త్వరపడి దాని జన్మను అన్యథాస్థిరం చెయ్యరాదని! పేరంటమనే పదంలేక పోయినా, ఇతర భాషలలో, ఆపదంలో ఉన్న మూలాలు మాత్రం ఉన్నవని మనం గమనించవచ్చు.

చూడండి, 'పేర్' అనేది తమిళంలో ఉన్న ఉన్న ధాతువు. తమిళం ద్రావిడభాష లన్నిటిలో మొదట సాహిత్య స్థితికి వచ్చిన కారణంవల్లా, దానికి సంస్కృతాది ఇతర భాషల సంపర్కం చాలా స్వల్పం అవడంవల్లా మూలద్రావిడ ధాతువులకూ, తమిళంలో ఉన్న ధాతువులకూ మార్పులు చాలా కొద్దని మనం గ్రహించవచ్చు—అదీకాక మూల ద్రావిడ స్వరూపం కేవలం ఊహామీద ఆధారపడి ఉన్నది. కాబట్టి తమిళధాతువులనే తీసుకుని మన చర్చను సాగించడం సమంజసమని పిస్తున్నది నాకు.

ఇంతకూ ఈ 'పేర్' కు సంబంధించి చాలా రూపాలున్నవి.

పేర్—నామము.

పెరియ—పెద్ద.

పెరిదు—పెద్దది.

పెరుమై—పెద్దతనము—దీనినిబట్టి పెద్దతనమనీ, 'పేర'నీ పేరునుబట్టి మనుష్యుడనీ అర్థాలున్నవి. "ఇరండు పేర్"—అంటే ఇద్దరు మనుష్యులని అర్థం వస్తూఉంటుంది ఈ 'పేర్' అనేది సమాసాల్లో కలిపి వాడడంకూడా కద్దు—ఉదా—పేర్ ఓలక్కమ్—పేరోలగము—అనగా పెద్దసభ అని అర్థం—ఇటువంటి సమాసాలలో వచ్చిన 'పేరు'కు పెద్ద లేక గొప్ప అనే అర్థము రూఢమైపోయింది—దీనివిషయం ఇట్లా ఉంచుదాం.

'ఆటు' అనే మరొక ధాతువును చూస్తే దానికి "కదులు, ఊగు" అనే అర్థాలున్నవి. ఆ ధాతువులో సమానంగా తెలుగులోనికి వచ్చిన రూపం 'ఆను,' దాని నామం తమిళంలో 'ఆట్టం' అనీ తెలుగులో 'ఆట' అనీ! 'ఆట్టం'లో సరిపోయే 'ఆటము' అనే రూపం తెలుగులో విడిగా ప్రయోగంలో లేకపోయినా సంయుక్త పదాల్లో కనపడుతూ ఉంటుంది. ఉదాహరణకు

త— తె—

కోలాట్టమ్—కోలాటము

పోరాట్టమ్—పోరాటము—అనే రూపాలను చూపించవచ్చు—వీటితో సమానంగా రాదగిన 'పేరాట్టమ్' అనేరూపం తమిళంలో ఏకారణం వల్లనో కనిపించకపోయినా, అటువంటి రూపం ఏర్పడడంలో అసమంజసత ఏమీలేదు—కొన్ని భాషలలోనే ఉండి సామ్యరూపాలు మిగిలిన వాటిలో జారిపోవడంకూడా కద్దని చెప్పుకున్నాం—దీన్నిబట్టి, తెలుగులో పై నిర్మాణం ప్రకారం పేరటము, పేరంటము అనే రూపాలు ఏర్పడినవంటే విప్రతిపత్తి ఏమీలేదు. దీని అర్థం ఏమిటి అని చర్చిస్తే "ఒక గుంపు మనుష్యులు ఒక స్థలం

నుండి మరొక స్థలానికి కదిలే కదలిక" అని తేలుతుంది. అటువంటి కదలికకు కారణమైన 'పిలుపు' చివరకు 'పేరంటము'గా స్థిరపడి, ఆ పిలుపుకు చిహ్నమైన కుంకుమకు ప్రాముఖ్యం కలిగింది!— దానిమూలనే పేరంటాలు అనే పదనిర్మితికూడా కలిగిందనటంలో అసంభవం లేదు అదీకాక, "పేరంటము" నే పదం చెవిన పడగానే, పచ్చపచ్చగా ఒంటి నిండా నగలు పెట్టుకుని, మెడకు గంధపుపూతా, కాలికి పసుపుపూతా మెలుస్తూ, పట్టుచీరెల పరపర శబ్దాలతో వీధుల్లో అటూ ఇటూ గుసగుస తిరిగే ముత్తైదువులను చూస్తే, ఆ 'ఆట్టం' కున్న అర్థం సరిగ్గా అతుకుతున్నదని పిస్తుంటుంది నా మనస్సుకు—

పోతే, రెండవపదం 'గన్నేరు'—ఇది 'కర్ణికార' శబ్దభవంగా నిరూపించారు వ్యాసకర్త— ఇట్లా నిరూపించేముందు "గోగుపూవు" అనే అర్థాన్ని ఇచ్చే 'కర్ణికార' నుండి పుష్పభేదమైన 'గన్నేరు' ఎట్లా వస్తుందా అనే అనుమానం ఆయనకూ కలిగింది. అది దృష్టిలో పెట్టుకుని ఆయన చాలాసేపు సమర్థించినా, ఆ సమర్థనయొక్క ఉద్దేశ్యం చివరవరకూ సరిగా స్పష్టం కాలేదు.— కొండగోగుపూవు పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది. 'గన్నేరు'లో రచయిత గ్రహించిన ఒక రకపు గన్నేరూ పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది. రంగుకున్న సామ్యంవలన కొండగోగును వ్యవహరించే కర్ణికార పదాన్నుండి గన్నేరు వచ్చిందని ఆయన ఊహ!— కాని ఇక్కడే నాకు చిన్న అనుమానం— 'గన్నేరు' అనేపేరు ఒక్క పింగళ వర్ణపుష్పానికే కాదు. ఎఱుపురంగు పూవుకూ, తెల్లరంగుపూవుకూ కూడా అదేపేరు—మరి వర్ణసామ్యంవలన గన్నేరు అనేపదం 'కర్ణికార' నుండి ఏర్పడితే వర్ణ విభిన్నత కలిగిన, మిగిలిన పూవులకెట్లా అన్వయిస్తుంది?—

కాగా ఆపదం దేశ్యమన్న విషయాన్నే మనస్సులో ఉంచుకుని పరిశీలిద్దాం—'గన్నేరు' అనేదానికి 'అరళి' అని తమిళంలోని పేరు. పచ్చ గన్నేరుకు "తంగరళి" అనే ప్రత్యేక నామంకూడా ఉన్నది. అయితే ఈ గన్నేరుకూ అరళికీ ఎట్లా పొసగుతుందా అన్న ఆలోచన మొదట తట్టక తప్పదు—ఇక, శ్రీ శర్మగారు రంగును వివరించి నట్లుగా నేను పువ్వుయొక్క ఆకారాన్ని చర్చిస్తాను—ఈ జాతి పూవు అంతా, రంగులో భేదాన్ని పాటించకుండా, ఆకారంలో ఒక 'గిన్నె' వలె ఉంటుంది—ఈ గిన్నెకు ద్రావిడ ధాతురూపం, కిణ్ణి— తెలుగులో అదే గిన్నె—. కన్నడంలో 'గిణ్ణల్' అనీ, మళయాళంలో కిణ్ణం, అని గోచరిస్తవి. పూవు యొక్క ఆకారాన్ని మనస్సులో ఉంచుకుని, వర్ణసాత్మకంగా నామవాచకాలను ఏర్పరచుకునే పద్ధతి భాషలలో ఉన్నది. గనుక, 'కిణ్ణరళి' లేదా 'గిణ్ణరళి' అనే రూపాల ఏర్పాటు జరిగి ఉండవచ్చు—ఇట్లా ఆకారాన్ని పేరులో తెలియజేసే పూవులు మనకు చాలా ఉన్నవి. ముద్దబంతి; ఒంటిరెక్కబంతి—కారబ్బంతి—సీత బంతి మొదలైన 'బంతి' జాతిలోని భేదాలు—గ్రామఫోను పూవులు— కాగితపు పూవులు— ఇత్యాది వేర్వేరు జాతి పూవుల పేర్లూ ఇటువంటివే! ఇదే విధంగా నిర్ణీతమైన "కిణ్ణరళి" లో నుండి 'గన్నేరు' అనే పదం ఉద్భూతమైనదంటే అందులో విప్రతిపత్తి లేదు.—గిన్నెవంటి ఆకారం ఈ జాతికి చెందిన అన్ని రంగుల పూవులకూ ఉన్నది. ఆ జాతి పూవు పేరు అరళి. కాగా గన్నేరు అనే పేరు సాధారణ నామమై రంగు భేదాలను బట్టి, పచ్చ గన్నేరనీ, తెల్ల గన్నేరనీ, ఎఱ్ఱ గన్నేరనీ, రంగును బట్టిన విభాగాలను ఏర్పరించుకున్నది!—ఇట్లా వచ్చిన జనన వృత్తాంతం ఈ పదానిది!—

ఇక, మూడవ పదం, ఎండ— 'ఆతపము' అనే సూర్యకాంతికి తెలుగు పదమిది. శ్రీ శర్మగారి అంచనా ప్రకారం దీనికి మూలం 'ప్రచండ' అనే సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గ విరహితమైన 'చండ' అని విదితం—'ప్రచండ' ప్రాకృతంలో 'పయెండ' గా మారి ఉపసర్గ జారి ఆ 'యండ' 'ఎండ'గా మారిందంటారు ఆయన.

ఇంత డొంక తిరుగుడుగా చెప్పడం కంటే సంస్కృతపు 'చండ' 'ఎండ'గా మారింది అనకూడదా అని ప్రశ్నిస్తే, "కూడదు" అనే సమాధానం మనకే స్ఫురిస్తుంది. పదంలో తొలి అక్షరం మీద ఊనిక ఉంటుంది. అట్టి ఊనిక గల అక్షరం లోని హల్లుకు గాని, అచ్చుకు గాని సాధారణంగా మార్పు అంటూ కలుగదు. కాబట్టి 'చ' లోని చ కారం జారి పోవడం గాని, మిగిలిన 'అ' 'యా' గా మారడం గాని అసంభవమని రచయితకు కూడా తెలుసు. అందుకనే తన ఊహకు అనుకూలంగా ఆయన మొదట 'ప్ర' అనే ఉపసర్గను చేర్చుకోవలసి, తరువాత అవసరంకొద్దీ దాన్ని జార్చుకోవలసివచ్చింది— అట్లా 'ప్రచండ', 'పయండ'గా మారుతుంది. మారిన తరువాత అక్కడ 'ప' ఉపసర్గ అనే దృష్టి ఉండడం అసంభవం.—అదొక ఏకపదంగా ఆ భాషలో అమరి పోతుంది. అటువంటప్పుడు, 'ప' అనే వర్ణాన్ని కేవలం సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గను దృష్టిలో పెట్టుకుని విడదీయడం ఎట్లా అనే ప్రశ్నకు అవకాశమున్నది. కాగా, 'పయండ' అనేది మరీ పరిభ్రష్టమై తెలుగులోనికి ప్రాకృత భవంగా రావలసివస్తే

కేవలం "ఇరుగు పొరుగువారు మన యింటికిరావలె," అని ఇచ్చింది, బొట్టు పెట్టకుండా చెప్తే, అది 'పేరంటము కాదేమో!—లేదా మగవారిని మగవారు పిలిచే పిలుపుకూడా పేరంటమనిపించుకోనదు—కాబట్టి ఈ పదంలో ప్రముఖంగా నిలచి గర్వపడే వస్తువు 'పసుపు'—దానిని కలిగిన భాగ్యవతి పేరంటాలయి పోవడంకూడా దీని ప్రాబల్యాన్నిబట్టే అనిపిస్తుంది—కాగా శర్మగారు చెప్పిన 'పర్యంతి' శబ్దాన్నే మూలంగా అంగీకరించి నట్లయితే, "నిలయ పర్యంతమా, గ్రామ పర్యంతమా?" అనే ప్రశ్న రాక తప్పదు—అదీకాక ఈ పర్యంతంనుండి రావలసి వచ్చిన 'పేరంటాలు' పదానికి చుట్టుపక్కల నుండి వచ్చే ఏ స్త్రీ అయినా అర్హురాలు కాక తప్పదు!—మరి దీనిని ఒప్పుకోవడం ఎట్లా?—

కాగా దీనికి ద్రావిడ భాషలలో మూలం లేదా ఉన్నదా, అనేది ప్రశ్న!—"పేరంటము" అనే పదంకాని, దానికి పోలే మరొక పదంకాని, సరిగ్గా అదే అర్థాన్నిస్తూ తమిళాది ద్రావిడ భాషలలో లేకపోవడం సత్యమే!—అంతమాత్రాన ఒక భాషయొక్క పుట్టుకను సంశయించ ననుసరించి, ఒకేపదం, అదే అర్థంలో సోదర భాషలన్నిటిలోనూ ఉండాలి అన్న నియమమెక్కడా లేదు!—కొన్ని పదాలు ఒకభాషలో క్రియలుగా వ్యవహృతాలు అవుతూవచ్చి, మరొకభాషలో అసలే కనిపించవు. లేదా ఏ అస్పష్ట నామరూపాలుగానో మాటునపడి అస్తినాస్తి భావాన్ని చాటుతూ ఉంటవి—దీనికి తార్కాణంగా ద్రావిడధాతువు 'ఉణ్' అనేదాన్ని చూద్దాం. దీనికి 'తిను' అని అర్థం. అయితే ఈరూపంతో పోలగలరూపం. అదే అర్థంతో తెలుగులో లేదు. కాని తమిళ కన్నడ, తుళుభాషలలో ఉన్నది—దీనిబట్టి 'ఉణ్' అనే రూపం తెలుగుకు అసహజము అనే తీర్మానానికి మనం వచ్చేలోపల, చటుక్కున కొన్ని నామరూపాలు మెఱుపు కొట్టినట్లుగా ప్రత్యక్షం కాక తప్పవు. వాటిని పైపైన పరిశీలిస్తే ఈ ధాతువునుండి వచ్చినవనే విషయం తప్పక తట్టదు. దానికి కాస్తమాత్రత అవసరం పరిశీలనలో!—ఆ ధాతువునుండి పుట్టిన రూపాలే "ఉండ్రాళ్లు; ఉగ్గు" మొదలైనవి—ఉణ్—రాళ్ళు—అని విభజించి "తినేవి, గుండ్రనివి" అని అర్థం చెప్పుకోవచ్చును. అట్లాగే చిన్న పిల్లల తిండి 'ఉగ్గు' ఇదంతా చెప్పడంలో నా ఉద్దేశ్యం, కేవలం అదేరూపం ఇతర భాషలలో లేకపోయినంత మాత్రాన త్వరపడి దాని జన్మను అన్యథాస్థిరం చెయ్యరాదని! పేరంటమనే పదంలేక పోయినా, ఇతర భాషలలో, ఆపదంలో ఉన్న మూలాలు మాత్రం ఉన్నవని మనం గమనించవచ్చు.

చూడండి, 'పేర్' అనేది తమిళంలో ఉన్న ఉన్న ధాతువు. తమిళం ద్రావిడభాష లన్నిటిలో మొదట సాహిత్య స్థితికి వచ్చిన కారణంవల్లా, దానికి సంస్కృతాది ఇతర భాషల సంపర్కం చాలా స్వల్పం అవడంవల్లా మూలద్రావిడ ధాతువులకూ, తమిళంలో ఉన్న ధాతువులకూ మార్పులు చాలా కొద్దిగని మనం గ్రహించవచ్చు—అదీకాక మూల ద్రావిడ స్వరూపం కేవలం ఊహమీద ఆధారపడి ఉన్నది. కాబట్టి తమిళధాతువులనే తీసుకుని మన చర్చను సాగించడం సమంజసమనిపిస్తున్నది నాకు.

ఇంతకూ ఈ 'పేర్' కు సంబంధించి చాలా రూపాలున్నవి.

పేర్—నామము.

పెరియ—పెద్ద.

పెరిదు—పెద్దది.

పెరుమై—పెద్దతనము—దీనినిబట్టి పెద్దతనమనీ, 'పేర'నీ పేరునుబట్టి మనుష్యుడనీ అర్థాలున్నవి. "రెండుపేర్"—అంటే ఇద్దరు మనుష్యులని అర్థం వస్తూఉంటుంది ఈ 'పేర్' అనేది సమాసాల్లో కలిపి వాడడంకూడా కద్దు—ఉదా—పేరోలక్కమ్—పేరోలగము—అనగా పెద్దసభ అని అర్థం—ఇటువంటి సమాసాలలో వచ్చిన 'పేరు'కు పెద్ద లేక గొప్ప అనే అర్థము రూఢమైపోయింది—దీనివిషయం ఇట్లా ఉంచుదాం.

'అటు' అనే మరొక ధాతువును చూస్తే దానికి "కదులు, ఊగు" అనే అర్థాలున్నవి. ఆ ధాతువుతో సమానంగా తెలుగులోనికి వచ్చిన రూపం 'ఆడు,' దాని నామం తమిళంలో 'ఆట్టం' అనీ తెలుగులో 'ఆట' అనీ! 'ఆట్టం'లో సరిపోయే 'ఆటము' అనే రూపం తెలుగులో విడిగా ప్రయోగంలో లేకపోయినా సంయుక్త పదాల్లో కనపడుతూ ఉంటుంది. ఉదాహరణకు

త— తె—

కోలాట్టమ్—కోలాటము

పోరాట్టమ్—పోరాటము—అనే రూపాలను చూపించవచ్చు—వీటితో సమానంగా రాదగిన 'పేరాట్టమ్' అనేరూపం తమిళంలో ఏకారణం వల్లనో కనిపించకపోయినా, అటువంటి రూపం ఏర్పడడంలో అసమంజసత ఏమీలేదు—కొన్ని భాషలలోనే ఉండి సామ్యరూపాలు మిగిలిన వాటిలో జారిపోవడంకూడా కద్దని చెప్పుకున్నాం—దీన్నిబట్టి, తెలుగులో పై నిర్మాణం ప్రకారం పేరటము, పేరంటము అనే రూపాలు ఏర్పడినవంటే విప్రతిపత్తి ఏమీలేదు. దీని అర్థం ఏమిటి అని చర్చిస్తే "ఒక గుంపు మనుష్యులు ఒక స్థలం

నుండి మరొక స్థలానికి కదిలే కదలిక" అని తేలుతుంది. అటువంటి కదలికకు కారణమైన 'పిలుపు' చివరకు 'పేరంటము'గా స్థిరపడి, ఆ పిలుపుకు చిహ్నమైన కుంకుమకు ప్రాముఖ్యం కలిగింది!— దానినుంచే పేరంటాలు అనే పదనిర్మితికూడా కలిగిందనటంలో అసంభవం లేదు. అదీకాక, "పేరంటము"నే పదం చెవిన పడగానే, పచ్చపచ్చగా ఒంటి నిండా నగలు పెట్టుకుని, మెడకు గంధపుపూతా, కాలికి పసుపుపూతా మెరుస్తూ, పట్టుచీరెల పరపర శబ్దాలతో కిలకిల్లో అటూ ఇటూ గునగున తిరిగే ముత్తైదువులను చూస్తే, ఆ 'ఆట్టం' కున్న అర్థం సరిగ్గా అతుకుతున్నదని పిస్తుంటుంది నా మనస్సుకు—

పోతే, రెండవపదం 'గన్నేరు'— ఇది 'కర్ణికార' శబ్దభవంగా నిరూపించారు వ్యాసకర్త— ఇట్లా నిరూపించేముందు "గోనుపూవు" అనే అర్థాన్ని ఇచ్చే 'కర్ణికార' నుండి పుష్పభేదమైన 'గన్నేరు' ఎట్లా వస్తుందా అనే అనుమానం ఆయనకూ కలిగింది. అది దృష్టిలో పెట్టుకుని ఆయన చాలాసేపు సమర్థించినా, ఆ సమర్థనయొక్క ఉద్దేశ్యం చివరవరకూ సరిగా స్పష్టం కాలేదు.— కొండగోగుపూవు పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది. 'గన్నేరు'లో రచయిత గ్రహించిన ఒక రకపు గన్నేరూ పసుపు పచ్చగా ఉంటుంది. రంగుకున్న సామ్యంవలన కొండగోగును వ్యవహరించే కర్ణికార పదాన్నుండి గన్నేరు వచ్చిందని ఆయన ఊహ!— కాని ఇక్కడ నాకు చిన్న అనుమానం— 'గన్నేరు' అనేపేరు ఒక్క పింగళ వర్ణపుష్పానికే కాదు. ఎఱుపురంగు పూవుకూ, తెల్లరంగుపూవుకూ కూడా అదేపేరు— మరి వర్ణసామ్యంవలన గన్నేరు అనేపదం 'కర్ణికార' నుండి ఏర్పడితే వర్ణ విభిన్నత కలిగిన, మిగిలిన పూవులకెట్లా అన్వయిస్తుంది?—

కాగా అసలు లక్ష్యమన్న విషయాన్నే మనస్సులో ఉంచుకుని పరిశీలిద్దాం— 'గన్నేరు' అనేదానికి 'అరళి' అని తమిళంలోని పేరు. పచ్చ గన్నేరుకు "తెంగరళి" అనే ప్రత్యేక నామంకూడా ఉన్నది. అయితే ఈ గన్నేరుకూ అరళికీ ఎట్లా పొసగుతుందా అన్న ఆలోచన మొదట తట్టక తప్పదు— ఇక, శ్రీ శర్మగారు రంగును వివరించినట్లుగా నేను పువ్వుయొక్క ఆకారాన్ని చర్చిస్తాను— ఈ జాతి పూవు అంతా, రంగులో భేదాన్ని పాటించకుండా, ఆకారంలో ఒక 'గిన్నె' వలె ఉంటుంది— ఈ గిన్నెకు ద్రావిడ ధాతు రూపం, కిణ్ణి— తెలుగులో అదే గిన్నె—. కన్నడంలో 'గిణ్ణల్' అనీ, మళయాళంలో కిణ్ణం, అని గోచరిస్తవి. పూవు యొక్క ఆకారాన్ని మనస్సులో ఉంచుకుని, వర్ణనాత్మకంగా నామవాచకాలను ఏర్పరచుకునే పద్ధతి భాషలలో ఉన్నది. గనుక, 'కిణ్ణరళి' లేదా 'గిణ్ణరళి' అనే రూపాల ఏర్పాటు జరిగి ఉండవచ్చు— ఇట్లా ఆకారాన్ని పేరులో తెలియజేసే పూవులు మనకు చాలా ఉన్నవి. ముద్దబంతి; ఒంటిరెక్క బంతి— కొరబ్బంతి— [illegible] బంతి మొదలైన 'బంతి' జాతిలోని భేదాలు— గ్రామఫోను పూవులు— కాగితపు పూవులు— ఇత్యాది వేర్వేరు జాతి పూవుల పేర్లూ ఇటువంటివే! ఇదే విధంగా నిర్మితమైన "కిణ్ణరళి" లో నుండి 'గన్నేరు' అనే పదం ఉద్భూతమైనదంటే అందులో విప్రతిపత్తి లేదు.— గిన్నెవంటి ఆకారం ఈ జాతికి చెందిన అన్ని రంగుల పూవులకూ ఉన్నది. ఆ జాతి పూవు పేరు అరళి. కాగా గన్నేరు అనే పేరు సాధారణ నామమై రంగు భేదాలను బట్టి, పచ్చ గన్నేరనీ, తెల్ల గన్నేరనీ, ఎఱ్ఱ గన్నేరనీ, రంగును బట్టిన విభాగాలను ఏర్పరించుకున్నది!— ఇట్లా వచ్చిన జనన వృత్తాంతం ఈ పదానిది!—

ఇక, మూడవ పదం, ఎండ— 'ఆతపము' అనే సూర్యకాంతికి తెలుగు పదమిది. శ్రీ శర్మగారి అంచనా ప్రకారం దీనికి మూలం 'ప్రచండ' అనే సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గ విరహితమైన 'చండ' అని విదితం— 'ప్రచండ' ప్రాకృతంలో 'పయెండ' గా మారి ఉపసర్గ జారి ఆ 'యండ' 'ఎండ' గా మారిందంటారు ఆయన.

ఇంత డొంక తిరుగుడుగా చెప్పడం కంటే సంస్కృతపు 'చండ' 'ఎండ' గా మారింది అనకూడదా అని ప్రశ్నిస్తే, "కూడదు" అనే సమాధానం మనకే స్ఫురిస్తుంది. పదంలో తొలి అక్షరం మీద ఊనిక ఉంటుంది. అట్టి ఊనిక గల అక్షరం లోని హల్లుకు గాని, అచ్చుకు గాని సాధారణంగా మార్పు అంటూ కలుగదు. కాబట్టి 'చ' లోని చకారం జారి పోవడం గాని, మిగిలిన 'అ' 'య' గా మారడం గాని అసంభవమని రచయితకు కూడా తెలుసు. అందుకనే తన ఊహకు ఆస్కారంగా ఆయన మొదట 'ప్ర' అనే ఉపసర్గను చేర్చుకోవలసి, తరువాత అవసరంకొద్దీ దాన్ని జార్చుకోవలసివచ్చింది— అట్లా 'ప్రచండ', 'పయండ' గా మారుతుంది. మారిన తరువాత అక్కడ 'ప' ఉపసర్గ అనే దృష్టి ఉండడం అసంభవం.— అదొక ఏకపదంగా ఆ భాషలో అమరిపోతుంది. అటువంటప్పుడు, 'ప' అనే వర్ణాన్ని కేవలం సంస్కృత పదంలోని ఉపసర్గను దృష్టిలో పెట్టుకుని విడదీయడం ఎట్లా అనే ప్రశ్నకు అవకాశమున్నది. కాగా, 'పయండ' అనేది మరీ పరిభ్రష్టమై తెలుగులోనికి ప్రాకృత భవంగా రావలసివస్తే

'పెండ' అనో 'పండ' అనో రావలెనేగాని, పై విధంగా రాదేమో అని నా అనుమానం!—

ఇక ద్రావిడ జన్యమేనని తీర్మానించ బూనుకుంటే, తద్ధాతువులు, వెళ్, వెణ్ అనే రెంటిని గ్రహించవలసి ఉంటుంది! మొదట ఈ ధాతువుల మీద వచ్చిన రూపాలను చూద్దాం.

వెణ్ణిరమ్ (వెణ్ + నిరమ్)— తెల్లరంగు.

వెళ్ళై — తెలుపు.

వెణ్ణిల (వెణ్ + నిల)—వెన్నెల.

వెళ్ళి — వెండి.

వెళి — వెలుపల.

వెళ్ళై — తెల్లదనము— ఈ పదాలు నిరూపించే ప్రతి వస్తువుకూ తెల్లదనమో, ప్రకాశమో ఉండనే ఉన్నది. అసలు వెళ్, వెణ్ అనేవి రెండూ ప్రకాశించు అనే అర్థాన్నిచ్చే ధాతువులు— ఈ 'ఎండకు తమిళంలో 'వెయిల్' అనేపదం ఉన్నది—మరి యీ ధాతువులకూ 'ఎండ'కూ ఉన్న సంబంధమేమిటి అనేది చర్చ—ధాతువులు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగానే నామ వాచకాలుగా మారనక్కర్లు—ఉదాహరణకు, "పలుకు",—"ఉలుకు", ఇత్యాదులు— ఇటువంటి ఉదాహరణాలను కేవలం ద్రావిడ ధాతువులను తీసుకుని కూడా చూపించవచ్చును—కాని చాలా వరకు ధాతువులు నామ రూపాలుగా మారాలంటే కొన్ని ప్రత్యయాలు కలవడం అవసరం. ఇవే కృత్ప్రత్యయాలని వ్యాకరణంలో వ్యవహృతాలు— క, గ, చ, త, స, డ, ంప మొదలైనవి కొన్ని యీ జాబితాలో చేరినవి—'ఎండ'లో ప్రకాశత,—సరిగా చెప్పాలనంటే,—తీక్ష్ణత (Bright-ess) ఉన్నది. 'వెళ్' అనే ధాతువుకున్న అర్థమదే. వెళ్ళి అనే తమిళ రూపాన్ని తీసుకుందాం—అది తెల్లని దైవికలోహాన్ని చెప్తుంది-అదే తెలుగులో 'వెండి' గా మారింది—అట్లాగే త. వెళ్ళై, మ. వెళ్ళ అనే 'ప్రకాశా'ర్థాన్నిచ్చే ధాతువులు—'వెండ' గా మారి ఉండడంలో విప్రతిపత్తి లేదు—లేదా 'వెట్' అనే ధాతువు కూడా ఒకటి ఉన్నది—దానికి 'వేడి' అనే అర్థం ఉన్నది. దీనికే కృత్ప్రత్యయం 'డ' చేరి వెండ అయినదన్నా అనవచ్చును—అదీ కాక, పైన చెప్పిన ప్రకాశతను వెలువరించే వస్తువులన్నీ ఆ వెళ్ ధాతువుకు సంబంధిగా ఎట్లా ఉన్నవో, అట్లాగే, వేడి, వెలుపల, వెచ్చని, వెట్ట మొదలైనవన్నీ ఒకే ధాతువునుండి వచ్చినవి అనడం సమంజసంగా కనిపిస్తుంది—ఇట్లా ఏర్పడిన 'వెండ' ఎండగా మారవచ్చు. తెలుగు మాటల మొదట యకారమూ, వు వూ వొ వోలూ వినపడడం క్వచిత్తు. ఆ అలవాటు చొప్పునసే, ఈ హల్లులను అచ్చులుగా మార్చుకుని వ్యవహరించడం సహజమై పోయింది. ఈ మార్పుకున్న ప్రాబల్యం జానపదుల వ్యవహారంలో బాగా కనపడుతుంది— 'వెలుగు'ను 'ఎలుగు' అనీ, 'వెన్న'ను 'ఎన్న' అనీ, 'వెచ్చగా'ను 'ఎచ్చగా' అనీ ఇత్యాది రూపాలు మనం వింటూనే ఉంటాము. నాగరకత తెలిసిన జనులకీ మార్పులు నవ్వు పుట్టించవచ్చు. కాని వాళ్ళకూ తెలియని 'ఎండ' వంటి పదాలు అంతగా మారి దాగుడుమూతలాడుతూ ఉన్నవని నా ఊహ— ఇది దీని వృత్తాంతము.

ఇక మిగిలినది 'చత్తి'— ఇది 'త్యక్త' శబ్దభవమని రచయిత అభిప్రాయం, 'చత్తి' అనేది తెలుగులో ఎట్లా ఉన్నదో, 'చత్తై' అని తమిళంలో కూడా అట్లాగే ఉన్నది. సౌత్ర మళయాళంలోనూ, 'చత్తై' అని కన్నడంలోనూ దీనికి సమాన రూపాలున్నవి. నిజానికి ఇది త్యక్త శబ్దభవమే అయితే సంస్కృత ప్రాబల్యం లేని తమిళంలో కూడా ఉండడం విచిత్రం—ఎట్లాగో వచ్చినది అని చెప్పుకుంటే అన్నిటిలోనూ 'చత్తి' అనే తద్భవరూపమే కనపడి ఉండవలె!—ద్రావిడ భాషలకు సహజమైన మార్పు విభేదాలతో ఈ రూపం అన్నిటా కనపడుతూ ఉన్నదంటే దీన్ని తద్భవమనడానికి నా మనస్సు సంకోచిస్తున్నది—ఒక పదం తత్సమం కానీ, తద్భవం కానీ, ఒక భాషలో జొరబడిన తరువాత, ఆ భాషా సాంప్రదాయములనే అలవరచుకుంటుంది గదా, అటువంటప్పుడు 'త్యక్త' 'చత్తై' గా 'చత్తి' గా, 'చత్తై' గా మారిందంటే అసందర్భమేమిటి అని ప్రశ్న రావచ్చును—ఇదీ ఆలోచించ వలసిన విషయమే!—అయితే ఈ పదానికి దగ్గరగా ఉన్న ధాతురూపమేమీ ద్రావిడములో కన్పించదా అని పరిశీలించవలె!

'కడు' 'కెడు' అనే ధాతువులకు చెడిన, పనికి రాలిన అనే అర్థాలున్నవి. వీని మూలకంగా వచ్చిన తెలుగు రూపాలూ, చెడు, చెడ్డ ఇత్యాదులు. తమిళంలోని 'కట్టు' అనే నామ రూపానికి తెలుగులోని సరియైన రూపం "చట్ట" అని—భాషా నియమాకాల ననుసరించి "క, చ"లు రెండూ పరస్పర వినిమయం చెందే వర్ణాలు. ఒక భాషలో 'క' వర్ణయుత రూపం మరొక భాషలో 'చ' కార యుతంగా మారుతుంది.

చెయ్ — కెయ్

చిలుక — కిళి

చెట్టు — గిడ

కెట్ట — చట్ట ఇత్యాదులు.

ఈ 'చెట్టా'కు 'చెడుగు' అనే అర్థం ఉన్నది. కాగా దీనికి మూలమైన 'కెట్ట'కు, పనికి మాలినది, చెడినది, అనే అర్థాలు రెండూ ఉన్నవి—"ఏది చెడ్డదో అది పనికి మాలినది" అనే వ్యాఖ్యానాన్ని చెప్పకుంటే, చెట్టకు, 'పనికిమాలిన' అనే అర్థాన్ని కూడా సరిపెట్టవచ్చు—చెట్ట, చెత్తగా మారుతుంది. అనుకున్నా, లేదా 'కెట్ట' నుండే 'చెత్త' ఏర్పడిన దన్నా ఇందులో అసమంజసతే ఏమీ ఉన్నదనిపించదు!—ఈ విధంగా ఇది ద్రావిడ భాషాజన్యమే అని నా ఊహ.

ఇట్లా నాలుగు పదాలను చర్చించాం. ఇక ఆ చర్చలోని యుక్తాయుక్తాలను పరిశీలించి నిలబెట్టే శ్రమ విజ్ఞులకే వదలి వేస్తున్నాను. ఇదంతా కేవలం నా ఊహా మాత్రం!—ఇట్లా వ్రాయడం పెద్దల ఉద్దేశ్యాలను ఖండించాలనే ఊహతో కాక, మనస్సులో ఉన్న సందేహాలను అందరికీ చెప్పవలెననే జిజ్ఞాసతో—దీనిని సహృదయులతో మన్నిస్తారనీ, అన్యథా భావించరనీ ఆశిస్తున్నాను.

శ్రీమతి నాయని కృష్ణకుమారి

గ్రంథ విమర్శనము

మహిష శతకము

[పద్యకావ్యము]

కావ్యతీర్థ, కవితావతంస, శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి. సాహితీసమితి. తెనాలి, వెల: ఒక రూపాయి.

సంస్కృత వాఙ్మయంలో అవహేళన (*satire*) కావ్యాలు చాలా తక్కువ. ఒక్క శతకవాఙ్మయంలో కొన్ని అవహేళన శతకాలు కనిపిస్తున్నాయి. జగన్నాథ పండితరాయలు రచించిన అన్యాపదేశశతకము మొదలైన వీ జాతిలో చేరతాయి. ఇవన్నీ వేళ్ళమీద లెక్క పెట్టవచ్చును. అటు ఆంగ్ల వాఙ్మయంతో పోల్చిచూచినా, ఇటు తెలుగు వాఙ్మయంతో పోల్చిచూచినా సంస్కృత సారస్వతావహేళనలో అంత తీవ్రతగాని, బాహుళ్యంగాని కనిపించదు. కుట్టికవి రచించిన ఒక్క మహిష శతకమే ఈ లోటు చాలావరకు భర్తీ చేస్తుంది.

ఇతను తంజావూరు ప్రభువు ప్రతాపసింహునికి (1732—1769) సమకాలికుడు. బహుశః ప్రభువు అజ్ఞతవల్లనో, ఆ స్థానంలో చేరుకున్న అల్పజ్ఞుల గూడుపుఠాణీలవల్లనో ఈ కవి కవితాగోష్ఠికీ, శాస్త్రవ్యాసంగానికీ నీళ్లు వదులుకొని కేవలం హలం చేపట్టవలసినవాడైనాడు. అయితే సహజకవిఅయిన ఇతని ఆక్రోశానికి ఊరడింపు కలగలేదు—దాని ఫలితమే ఈ మహిషశతకము. ఈ శతకం కర్ణాకర్ణిగా విన్న ప్రతాపసింహునికి చిట్టచివరికి పశ్చాత్తాపం కలిగిందని మహిషశతక వ్యాఖ్యాత ఒకరు వ్రాస్తున్నారు. కాని ఇది చరిత్ర పరిశోధకుల రగడకు వదిలి పెట్టవలసిన విషయం.

చివరికి కవి నూరునిష్కాలు ఖర్చుపెట్టి కొన్ని దున్నలనుకొని వ్యవసాయంచేస్తూ 'మహిష ప్రభువు' నుద్దేశించి వ్యాజస్తుతి పూర్వకంగా సుమారు నూరు శార్దూల విక్రీడితాలు వ్రాశాడు. వీటితో కవి—తన ధాన్యం అపహరించుకుపోయిన ప్రతాపుని సుబేదారులు మొదలుకొని రాజాస్థానంలో తిష్ఠవేసుకుని కూర్చున్న ప్రభువుదాకా—అందరినీ గట్టిదెబ్బలు కొట్టాడు. ఈ సందర్భంలో కవి తన ప్రభువును నిశితంగా అధిక్షేపించిన అనువాద పద్యం ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

"నేలం దున్నియు దున్ని,
    రేబవలు క్లాంతిం గుదంగా నేల? రే
కాలం బిప్పటి సభ్యకోటి
    గొలువంగా రెప్ప గొల్వంగుమా!
పాలిం దెల్పియు జేటలేదని
    వగర్పంబోకు నీకంటెనుం
గూళల్ వీరు లులాయ!

గీష్పతిస్ఫతిం గొందీవె యివ్వారిలోన్!"

అయితే మూల శ్లోకంలోని "త్వత్తో మూఢతమా ఇమే; భవసి హి త్వం తేషు వాచస్పతిః" అన్న పాదం అనువాదం తిన్నగా రాలేదు. మూలంలో "నీకంటె వీరు మూఢతములు" అనే అర్థం వస్తుంది. దీనికి అనువాదకులు "నీకంటెం గూళలు వీరు" అని వ్రాశారు. కూళ అనే పదానికి మూఢుడు అనే అర్థం లేదు. పైగా ఈ పదంవల్ల కుత్సితులు, దురాగ్రహులు అనే అర్థం స్ఫురిస్తున్నది. ఇందుచేత, ఈ పాదంలో మూలార్థం బాగా కుంటుపడిపోయింది.

ఈ క్రింది శ్లోకంలో మూలంలో ప్రశ్నార్థకంగా ఉన్న వాక్యం అనువాదంలో కేవలం ఒక విషయం చెప్పే వాక్యంగా మార్చివేశారు. దీనివల్ల మూలంలో వచ్చిన తీవ్రత బాగా తగ్గిపోయింది. ఈ మూలమూ, అనువాదమూ ఇక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను.

"భూపో భూపఇతీవ కిం న్వనుగతా
    జాతిర్ఘటత్వాదివత్
భూమావస్తి య ఏవ రక్షతి జనాన్
    రాజా స ఏవ స్వయమ్
కిన్నూర్వీపతయః శరారవ ఇమే
    క్రూరాః కిరాతా ఇవ;
ప్రాయః సార్వజనీన కాసరపతే!
    రాజా త్వమేవాసి నః"

ఈ శ్లోకానికి వీరి అనువాదం ఇది.

"భువిలో రాజపదంబు జాతిపరమై
    పొల్పార ఘటత్వాది జా
తివలెన్; జెల్లు జనావనక్షముడె ప్రీతిన్
    రాజనంగా; శరా
రువులుం గ్రూరులునై కిరాతులవలెన్
    రూపొందిరీ రాజు; లో
మదె; నన్ సార్వజనీన! కాసరవరా!
    మారాజవీవే సుమా!"

ఘటత్వాదిజాతివలె భూపపదానికీ జాతి అనుగతమై వస్తుందా?" అని ప్రశ్నార్థకంగా రచించిన

మొదటి పాదానికి "భువిలో రాజపదంబు జాతిపరమై పొల్పుం ఘటశ్యాది జాతిపలెన్" అనే అనువాదం సరికాదు.

అయితే ఇల్లాంటి దోసగులీ అనువాదంలో ఎక్కడో సకృత్తుగా గాని కనబడవు. తెలుగు యతిప్రాసలవంటివి సంస్కృతంలో లేనే లేవు. మూలశ్లోకాలు తెలుగులోకి దింపేటప్పుడే యతిప్రాసలు బిగింపులు జాగ్రత్తగా చూసుకోవాలి. నరసింహశాస్త్రిగారి అనువాదం ఇవ్వన్నీ గడిచి, గట్టిపాకంలోపడింది. ఈ క్రింది పద్యాలు వీరి ధారాళరచన కుదాహరణగా తీసుకోవచ్చును.

"తనువున్ దుక్తునియల్ పొనర్చుకొని,
తీవ్రత్వంపాదిలంబైన యా
ధనమున్ ధాన్యము దోచివేయగ
సుబేదారుల్ కతంబేమి; నా
మన సాహించినదానినిన్ వినుము;
ప్రేమక్ బల్మినిం దాల్మినిం
దనయుల్ తండ్రిసనంబు గొందురుగదా!
ధాత్రిన్ లులాయాధిపా!
"చెవిదోయింబినువోక్తి సేర చెపుడుం
తేమంత మోసంబు నే
యవు; నీ వెల్ల యవస్థలం దెలమి నే
కాకారముం బూని యుం
దువు; దుర్వ్యంచకు లవ్యవస్థవిషయుల్
దుష్టుల్ నృపుల్ చా; లిసీ!
భువి ద్వన్నాధులమై గడింతుము
యశంబుం గాసరాధీశ్వరా!"

మహిష శతకము ఆంధ్రకవితాభిమాను లందరు తప్పక పఠింపవలసిన అనువాదకావ్యము.

కావడికుండలు

[కథల సంపుటి]

బలివాడ కాంతరావు. ప్రతులకు— తెలుగు నాడు ప్రచురణలు. 11, 97, మెయిన్ రోడ్డు. విశాఖపట్నం. వెల: ఒకరూపాయి. ఈ సంపుటిలో 'కావడికుండలు' 'అర్ధభాగాలలో భిన్నహృదయాలు' అనే రెండు పెద్దకథ లున్నాయి.

సుందరం అనే యువకుడు ఒక డాక్టరు ఇంట్లో ఉంటూ ఆయన ఆసరావల్ల చదువుసంధ్యలు సాగిస్తూ ఉంటాడు. ఈ డాక్టరు చిన్నప్పటినించీ బాగా కష్టపడి పైకి వచ్చినవ్యక్తి; ఈయన కుమార్తెల్లో శాంత అనే అమ్మాయి ఇతన్ని ప్రేమిస్తుంది. శాంత తల్లికి అంతగా ఇష్టంలేకపోయినా చివరికి సుందరానికీ, శాంతకు వివాహం జరుగుతుంది. సంగ్రహంగా ఇదే 'కావడికుండల'లో కథ.

ఈ కథకులు సామాన్యంగా విశాఖపట్టణ ప్రాంతంలో ఉన్న కొన్ని మధ్యతరగతి కుటుంబాలను తీసుకుని వాటిచుట్టూ కథలల్లుతూంటారు. కావడానికి 'కావడికుండల'లో ప్రేమే కథావస్తువు. ఈ రోజుల్లో ఈ 'ప్రేమకథలు' వందలకొద్దీ వచ్చి పడుతున్నాయి. వీటిలో ప్రేమస్వభావ వివేచనగల మంచి కథలు వేళ్ళతో లెక్కపెట్టవచ్చును. బలివాడ కాంతారావుగారు ఇలాంటి ఉత్తమకథలు వ్రాసే యువక కథకుల్లో ముఖ్యులు.

ఈ పెద్దకథలో అల్లిక జిగిబిగిసరించి అంతగా చెప్పవలసిందేమీ లేదు గాని, వ్యక్తుల స్వభావపరిశీలనమాత్రం చాలా సూక్ష్మంగా నడిచింది. సామాన్యంగా ఈయన కథలలో ఈ దృష్టి ఎక్కువ. ఇందులో శాంత మొట్టమొదట సుందరం అంటే అంతగా ఇష్టంలేనిదానిలా కనబడుతుంది. కాని కథ చివరికి వచ్చేసరికి మాత్రం ఇది ఆమెలో లోపలి సాహస కాదని తేలిపోతుంది. ఇలాంటి వ్యంగ్యస్వభావోన్మీలనలలో ఈయన బాగా జాగ్రత్త పడతారు.

అయితే ఇందుమించుగా ఇల్లాంటి కథే తీసుకుని వీరు ఇటీవల 'బూచీ' అనే పెద్దకథ భారతిలో ప్రచురించారు. ఈ రెండిటిలో ముఖ్యసమస్య ఒక్కటే. 'బూచీ'తో పోల్చినప్పుడిది రంగుమాసిన బొమ్మలా కనబడుతుంది. ఇలా ఒకే ఇతివృత్తం రెండు కథలలో పడుప్రకుంటూ రావడంవల్ల ప్రస్తుత కథ బాగా దెబ్బతిన్నది.

ఈ సంపుటిలోని రెండోకథ ఆకారంలో చిన్నదయినా మొదటిదానికంటె బాగా పాకంలో పడింది. ఇందులో కిష్టయ్య లేమివల్ల నానా ఇబ్బందులు పడుతూ సంసారం ఈదలేక చివరికి సన్యాసం పుచ్చుకుంటాడు. కాని అతని భార్య సుందరనిబ్బరంతో కష్టాలన్నీ దాటుకుంటూ సంసారయాత్ర సాగిస్తూంటుంది. సన్యాసంమీద విరక్తిపుట్టిన కిష్టయ్య చివరికి మళ్ళీ సంసారంలో ప్రవేశిస్తాడు. ఇదే ఇందులో కథ. అల్లిక మొదటిదానికంటె బాగా నడిచింది. కథావ్యక్తులను కళ్ళకుకట్టినట్టు చూపించడం కోసం ఈయన చాలా జాగ్రత్త తీసుకుంటారు. ఈ కథలో వీరి పాత్రలు మరింత సజీవంగా కదులుతూంటాయి. వారి సంభాషణలు, సలోక్తులు చదువుతూంటే మనం తెలుగుదేశంలో తిరుగుతూ ఆయా వ్యక్తులతో మాట్లాడుతున్నట్లే ఉంటుంది.

ఈయన చిన్నతరంవారిలో బాగా ముందుకు వస్తున్న కథకులు. కథకుని కుండవలసిన ఉత్తమ గుణాలెన్నో ఈయన దగ్గిర కనబడతాయి.

అయితే వ్యావహారిక రచనలో ఈయన అంతగా జాగ్రత్త తీసుకుంటున్నట్లు కనబడదు. ఉదాహరణకు కావడికుండలలో 45వ పేజీలో "విశ్రైంకేంటి" అనే మాట తీసుకుందాము. మిగిలిన వ్యావహారిక సంభాషణలకీ ఈ మాటకీ పొత్తుకుదరక బాగా ఎబ్బెట్టుగా వినిపిస్తుంది. ఇల్లాంటి చిన్న చిన్న దోషాలు జారనీయకుండా ఇకనింపైనా వీరు జాగ్రత్తపడగలరని ఆశిస్తున్నాము.

పాలతరగలు

[కథాసంపుటి]

కోట శ్రీరాములు. ప్రకాశకులు. ప్రకృతి కార్యాలయం ట్రస్టు; విజయవాడ. వెల: రెండు రూపాయలు.

ఇందులో పదమూడు కథ లున్నాయి. వీటి అన్నింటిలోను వరకట్నాలు, భార్యాభర్తల కలహాలు, కోడంటికాలు, అల్లుళ్ళ అలకలు మొదలైన సాంప్రదాయిక సంఘవ్యవహారాలన్నీ కథావస్తువులుగా వస్తాయి. అనగనగా ఒకరాజు. ఆరాజుకేడుగురు కొడుకులు అన్నట్టుగా ఈ కథలన్నీ సాఫీగా నడిచి పోతూంటాయి. అయితే అనగనగా అని మొదలుపెట్టిన కథ చివరికి వచ్చేసరికి చాలా చమత్కారంగా అంతమవుతుంది. అయితే ఈ కథల్లో చివర ఇల్లాంటి చమత్కారాలేవీ కనబడవు. కథలన్నీ ఒక పత్రికా విలేకరి జరిగిన సంగతులు వరసగా వ్రాసుకుపోతూన్నట్లుగా హుషారుగా నడుస్తాయి. ఇందులో కొన్ని కథలు మరీ ప్రకృతి వైద్యం పథ్యంలాగ పాఠకులకు ఆరోగ్యకరంగా ఉంటే ఉండవచ్చును గాని అంత రుచిగామాత్రం ఉండవు.

ఈ కథ లన్నిటిలోను 'కమ్మని వలపు' అనే చివరి కథే కొంత సంతృప్తికరంగా ఉంది.

మొత్తంమీద ఈ కథ లన్నిటిలోను కథ చెప్పడంలో పెద్దలోపాలు కనిపిస్తున్నాయి. కథకుడీ విషయంలో ఇంకా బాగా జాగ్రత్తపడాలి.

జీవనగమన ప్రసూనము

[కవిత]

చదలవాడ పిచ్చయ్య. నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు, గుంటూరు. కాపీలకు: సెంట్రల్ బుక్ షాపు, మెయిన్ రోడ్, విజయవాడ 1. వెల: ఒక రూపాయి.

ఈ రచయిత మొదట కొంతకాలం సాంప్రదాయికమైన హైందవ ధర్మసూత్రాల నమ్మకం కుదుర్చుకొని తదాచరణకోసం పాటుపడ్డారు. తద నంతరం అవి విడిచిపెట్టి పూర్తిగా మార్క్సిస్టుగా మారిపోయారు. కొంతకాలం ఆ మార్క్సిస్టు సంఘా సంద్రదగోళంలో కిందామీదా పడి, ఉక్కిరిబిక్కిరై, దానిమీద తిరుగుబాటుచేసి మళ్ళీ మొదటికివచ్చి ఈ "జీవనగమన ప్రసూన" రచన కుపక్రమించారు. హైందవ ధార్మికదృక్పథానికీ, మార్క్సిస్టు దృక్పథానికీ ఉత్తరదక్షిణ ధ్రువాలకున్నంత తేడా ఉంది. చాలావరకు సాంఘిక విషయాలలో ఈ దృక్పథాల లక్ష్యాలు ఒకటే కావచ్చును. కాని ఈ లక్ష్యసాధన కోసం చేసే ఆచరణలోనే పెద్ద తగాదా వస్తుంది. ఈ దృక్పథాల యోగ్యతా యోగ్యతల విషయంలో ఇంకా — ఈ వేళదాకా — తీవ్రంగా వాదోపవాదాలు సాగుతూనే ఉన్నాయి. చదల పిచ్చయ్యగారీ గ్రంథానికి వ్రాసిన నాంది చదివితే ఆయనలో జరిగిన పరివర్తన — సూచనలు కనిపిస్తాయి. కొందరికి కొన్ని విషయాలలో కొన్ని ఇష్టానిష్టా లేర్పడతాయి. ఆ ఇష్టానిష్టాలు సర్వథా ఆచరింపదగినవే అని నిరూపించడానికీ తరహా మనుష్యులు తమతమ మేధాసంపత్తి ననుసరించి కొన్నికొన్ని సిద్ధాంత గోపురాలు కట్టుకుంటారు. చాలామంది జీవితాంతం వరకు అలాంటి గోపురాలలోనే హాయిగా కాలక్షేపం చేస్తుంటారు. ఆ గోపురాలు కూలినపుడు కొందరు మళ్లీ కొత్తకట్టడాలు ప్రారంభిస్తారు. పిచ్చయ్యగారీ రెండోవర్గానికి చెందిన వ్యక్తిలా కనిపిస్తారు.

ఇక వీరి కవితవిషయం. దీనిలో గీతపద్యాల్లాంటి రచనలు మొదలుకొని అనేకమైన మాత్రాచ్ఛందస్సులు దొర్లుతూంటాయి. అలాగే "రాగ అనురాగ" లాంటి వ్యాకరణ విరుద్ధసంధులు, ప్రయోగాలు అక్కడక్కడ దొర్లుతుంటాయి.

ఈయన రచనలో తపన, నిజాయితీ కనిపిస్తాయిగాని, ఈ రెండు కవిత్వంగా మారిన ఘట్టాలు చాలాస్వల్పం. అసలు పిచ్చయ్యగారిలో ఉన్న కవితాశక్తి చాలా స్వల్పం. మొత్తం 22 పుటల రచనలోను కవిత్వస్థాయికివచ్చిన పంక్తుల సంఖ్య ఇరవైముప్పై కన్న ఎక్కువ ఉండదు. 'జ్ఞాన జిజ్ఞాస'తో తను 'ఆదర్శమయిని' అన్వేషించడంలో రచయిత పడిన తపనే ఈ కావ్యవస్తువని పాఠకులకు స్ఫురిస్తుంది. కాని ఈ వ్యంగ్యం మొట్టమొదట కొంచెం క్లిష్టంగా కనబడి, తరవాత తరవాత స్పష్టపడుతుంది.

ఈ క్రింద ఉదాహరించిన ఒకటి రెండు ఘట్టాలనుబట్టి వీరి రచనాస్వభావం గ్రహించవచ్చును.

"ఈ నిశీథ తెలియరాని విధాన ఎవరికొరకు ?
ఎవరికొరకు ? గాలించి తిరిగినాను
ఆమెకొరకు ఆనందాబ్ధి నామెకొరకు
వెదకి వెదకి వేసారి విసిగినాను

ఆగ్రహావేశపరవశనై అలసినాను
పొంగినాను కంపితమతినయి పోయినాను
విడిచినాను వేడి నిట్టూర్పులు విడిచినాను
కంట దడియారగా ఏడ్చి కాగినాను
గొంతు విప్పరాని వేగాన గోడు పెట్టి
ఎన్ని నోములు నోచిన దీక్షల మొక్క
ఆగిఆగి విశ్రమించి నిరీక్షించి అర్థమవక
అరయగా నేను జ్ఞాన జిజ్ఞాసినయితి."

ఈ రచన చివరిభాగంలో ఈ చివరి పంక్తులు కూడా పరిశీలింపదగినవే.

"కన్నవన్నీ కలసి
విన్నవన్నీ తెలసి
జ్ఞాన జిజ్ఞాసలో
కలసి వసివోయగా
కరుణయామనసారయెనా
కరగికడలైపోయెనా."

రచయిత తాను చెప్పదలచుకున్నదంతా పై నాలుగు పంక్తులలోను స్పష్టంగా స్ఫురిస్తున్నది.

ఈ కావ్యానికి తెలికిచర్ల వెంకటరత్నం, శ్రీవార్ల వెంకటేశ్వరరావు, పా. వే. రాజమన్నారు, మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ మొదలైన ప్రముఖులంతా పీఠికలు వ్రాశారు. వీరిలో చాలామంది ప్రశంసించినంత గొప్పదనం దీనిలో కనబడదు. అయితే కొంత మొహమాటపడి వీరీవిధంగా వ్రాసిఉంటారని తోస్తుంది. ఇలా మొహమాటపడడం ఈనాటి పీఠికాకర్తలలో చాలామందిలో కనిపిస్తోంది. నేటి తెలుగు వాఙ్మయంలో ఇది ఎంత తొందరగా పోతే అంత మంచిది.

ఎచ్చటికోయ్
[కవిత]

చదలవాడ పిచ్చయ్య. సంస్కృతి ప్రచురణలు, విజయవాడ. వెల: నాలుగు అణాలు. ఇందులో పిచ్చయ్యగారు ప్రత్యేకంగా చెప్పదలుచుకున్నదేమీ లేదు. శ్రీశ్రీ "మరో ప్రపంచం"లో జనాన్ని 'పదండి ముందుకు' అని ప్రబోధిస్తే ఇందులో వీరు అంత కంగారుగా ముందుకు పరుగెత్తడం చాలా తప్పనీ, తొందరపడకూడదనీ, కాస్త తమాయించాలనీ ప్రబోధిస్తారు. శ్రీశ్రీ రచన ప్రచారమార్గం దాటి కవిత్వపాకంలో పడిందిగాని పిచ్చయ్యగారి రచనమాత్రం చివరదాకా ప్రచారంగానే సాగిపోతుంది. ఇందులో వీరు తికమక లేవీ లేకుండా స్పష్టంగా తమ అభిప్రాయాలన్నీ చెప్పివేస్తారు—కవితాభినివేశం ఉన్నవారిది చదవక్కరలేదుగాని చదలవాడవారి అభిప్రాయాలు తెలుసుకోవాలనుకుంటే ఇది చదవవచ్చును—తమభావం పాఠకులకు స్పష్టంగా తెలియాలని గాబోలు—వీరి పుస్తకంమీద "ఒరులకు దా వెఱవక తన, కొరులు వెఱవకుండునట్టి యొప్పెడు సమతం, దిరమైన నడువడింగల, పరిణతచిత్తుండు మాచ బ్రాహ్మణు డనఘా!" అనే భారతపద్యం ఉదాహరించారు. ఇంకా కుతూహలం ఉన్నవారీ రచనలోని ఈ చిన్నఘట్టం చదివితే చాలుననుకుంటాను.

"పోటీపడడం యెందుకురా?
గొప్పలు గొప్పలు పలుకకురా!
ఉన్నయథార్థం చూడుమురా!
కన్నది భావన చేయుమురా
జీవనగమనము తెలియుమురా
ఎచ్చటినుండీ యెచ్చటికో
వెళ్ళెదెళ్ళే దెచ్చటికో

అంచెలంచెలుగ మార్గమురా
అందరందరికీ తెలుపుమురా
ఎప్పటికోయ్! మన మెప్పటికోయ్
వెళ్లేదెల్లే దెప్పటికోయ్.

మేడ మెట్లు

[కథల సంపుటి]

బుచ్చిబాబు. దేశి కవితామండలి, గవర్నర్ పేట, విజయవాడ. వెల లేదు.

దీనిలో 'మేడ మెట్లు' 'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ' 'దేశం నాకిచ్చిన సందేశం' అనే మూడు కథలున్నాయి.

'మేడమెట్లలో' 'కొండయ్య' అనే వ్యక్తికీ, ధనం అనే యువతికీ మధ్య నడిచిన ప్రేమగాథ కథావస్తువు. అయితే ఈ ప్రేమ 'అరుణ' అనే ఆ పిల్లతల్లి అసూయవల్ల భగ్నమైపోతుంది. 'ధన' మే చివరికి కళ్యాణి అవుతుంది. కొండయ్య ఆమెను సమీపించబోతూ మేడమెట్లుజారి కింద పడిపోతాడు. కథ దుఃఖాంతంగా ముగిసిపోతుంది.

అయితే ఈ కథలో చివర జరిగిన దుఃఖాంత సంఘటనకు తగినంత పూర్వరంగం కనిపించడంలేదు. కథ మలిచి చెప్పడంలోను, చివరిదాకా పాఠకునికి ఉత్కంఠ కలిగించటంలోను రచయిత కనబరచిన నైపుణి చివరికి ఘట్టంలోకి వచ్చేసరికి నిష్ఫలమై కథ అస్పష్టంగా ముగిసిపోతుంది.

ఈ సంపుటిలోని మిగిలిన రెండుకథలు నేటి కాలపు కథలలో పరిగణించదగిన ఉత్తమ కథలు.

'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ' అనే శీర్షిక దగ్గరనించీ పాఠకునికి ఈ కథలో ఔత్సుక్యం రేకెత్తుతూ ఉంటుంది. ఇది సామాన్య సంసారంలో కష్టసుఖాలు అనుభవిస్తూ మౌనంగా తన మనోభావం ప్రకటించకుండానే ఆత్మార్పణ చేసిన 'కుముదం' జీవిత కథ. కథ ఏమీ చెప్పవలసింది లేదంటూనే కథకుడీ కథ చెప్పుకుంటూ వెళ్లిపోతాడు. కథా కథనంలోను, సున్నితమైన స్వభావ చిత్రణంలోను, కథకుడు చూపించిన కౌశలం ప్రశంసనీయమైనది.

ఇక 'దేశం నాకిచ్చిన సందేశం'లోని వ్యంగ్య పూరితమైన అవహేళనం చాలా నిశితంగా నడిచింది. ధన సంపాదనమే కేవల పరమార్థంగా కొలిచే సాంఘిక దృక్పథం కథావస్తువుగా తీసుకుని దానిని అవహేళన చెయ్యడంలోను, ఆ విషయం పాఠకుల హృదయాలకు హత్తించడంలోను, రచయిత చక్కని నైపుణి చూపించారు.

కథా రచనలో ఎన్నదగిన సామర్థ్యం కల ఈ రచయితకథలలో అక్కడక్కడ తెనుగు నుడికారం కుంటుపడిపోవడం ఒక లోపం. దీనికి 'నన్ను గురించి కథ వ్రాయవూ'లోని కొన్ని వాక్యాలిక్కడ ఉదాహరిస్తున్నాను. "తన వ్యక్తిత్వాన్ని గుర్తించుకుని, దాని ప్రభావాన్ని ఇతరులకి తెలియజెయ్యాలన్న హిందూ స్త్రీని మొట్టమొదటగా కుముదంలో చూడగలిగాను. ఆమె వొక జీవి; ప్రత్యేకమైన ఉనికి గలది. ఆమెను తొలిగిస్తే ప్రపంచంలో కొంత పవిత్రమైన ఖాళీ ఏర్పడుతుంది. నేను చూసిన స్త్రీలు వివాహం జరిగినరోజునే జన్మించినవాళ్లు. భర్తను పొడిగిస్తే స్త్రీ ఔతుంది. ఇంకా పొడిగిస్తే భర్త సంతానంగా మారతాడు; అతను గతించగానే ఆమె స్థూలజీవితం సమాప్తమౌతుంది. సృష్టిని ఆహ్వానిస్తూ తెరుచుకున్న తలుపులు భారత స్త్రీలు. తెరుచుకోని తలుపులు లేవు. ఏదైనా వొక తలుపు పాడై తెరుచుకోనివాడు దాన్ని గురించి చెప్పకుని మరమ్మత్తు సంకల్పించాలి"—అని ఇలా ఈ రచన సాగిపోతుంది. ఈ వాక్యాలలో చాలాభాగం రచయిత ఆంగ్లంలో భావించి తెలుగులో వ్రాసినవి.

ఈ రోజుల్లో ఆంగ్ల విద్యార్థులు ఆంగ్లభాషా కారకాలతోను, సంస్కృత విద్యార్థులు సంస్కృత

వాక్యవిన్యాసాలలోను వ్యావహారిక భాషారచన చెయ్యడం ఒక పరిపాటిగా కనిపిస్తున్నది.

వ్యావహారిక భాషా రచయితలు తెలుగు నుడికారం విషయంలో జాగ్రత్తపడటం చాలా అవసరం. ఈ రచయిత భాషావిషయంలో ఇంకా కొంత శ్రద్ధ పట్టగలరని ఆశిస్తున్నాము.

1 భార్యల్లోనే వుంది.

2 దేశం ఏమయ్యేటట్టు?

3 గీతా పారాయణం.

ఈ మూడు పుస్తకాలు రచించినవారు గోపీచంద్. చిరునామా దేశికవితా మండలి, విజయవాడ-2. ఈ మూడింటికీ కూడా ఈ పుస్తకాల్లో ధరలు కనబడటం లేదు.

ఇవి కథల సంపుటాలని పుస్తకాలమీద ఉన్నది గాని ఈ మూడింటిలోను ఉన్నవి చాలావరకు చిత్రణాలే.

'భార్యల్లోనే ఉంది' అనే కథాసంపుటిలోని కథలన్నిటికీ కొద్దోగొప్పో స్త్రీ సమస్యలతో సంబంధం ఉండటంమూలాన్నే రచయిత దీనికి పేరు పెట్టారు.

ఈ కథా సంపుటిలోని 'భార్యాభర్తలు' 'అనుమానయోగం' అనేవి రెండుమాత్రమే కథలనడానికి తగినవిగా ఉన్నాయి.

'దేశం ఏమయ్యేటట్టు?' అనే సంపుటిలో ఈ పేరుగల కథ ఒకటే ఉన్నవాటిల్లోకల్లా బాగుంది. దీనిలో అటూ రాజకీయపక్షాలు తమతమ పక్షస్వార్థాలు మాత్రమే లక్ష్యంగా పెట్టుకుని మొత్తం దేశం సంగతి మరిచిపోయిన విషయం రచయిత చక్కగా స్ఫురింపజేశారు. ఇక ఈ సంపుటిలోని మిగిలిన రచనలలో 'శ్రాద్ధ భోజనం' ఒకటే ఆకారాన్ని బట్టి కథగా కనిపిస్తుంది.

ఇక మిగిలిన 'గీతా పారాయణం'లో 'సంపంగి పువ్వు' ఒక్కటే ఎన్నదగిన మంచికథ.

మొత్తం మూడు పుస్తకాలలోను రచయిత చాలా ఆపాతమాత్ర దృక్పథంతో జీవిత సమస్యలపై తన అభిప్రాయాలు వెల్లడిస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. ఈయన అభిలాషలో ఉన్న రాజకీయ దృక్పథాలన్నీ అవహేళన చేస్తున్నట్టే కనిపిస్తారు. ముఖ్యంగా ఈ కథలన్నిటిలోను రచయిత తన అభిప్రాయ వ్యక్తీకరణకే పాత్రలను ఉపయోగించుకుంటారు. పోనీ ఇలాగ చూసినా ఈ రచనకొక నిర్దిష్టమైన జీవితదృక్పథం ఏదీ ఉన్నట్టు తోచదు. ఇలాంటి దృక్పథం ఏదీ లేకపోవడంవల్లనే ఈ రచనలో నిజాయితీ బాగా లోపించిపోయింది. ఈ రచయిత ప్రస్తుత సాంఘికార్థిక పరిస్థితులమీద కొంత తిరుగుబాటుదనం చూపించినా — ఈ తిరుగుబాటుదనం బలంగా పాఠకుల హృదయాలకు హత్తుకోవడం లేదు. మొత్తంమీద ఈ రచనలన్నీ ఊరికే కాలక్షేపం చదువుకోదగ్గవే. వీటిలో ఉత్తమ కథలనిపించుకోదగ్గవి చాలా లేవు.

మంచి చురుకైన జాతీయ వ్యావహారిక భాష ఒక్కటే ఈ కథా సంపుటాలలో ప్రత్యేకంగా ఎన్నదగిన గుణం.

Printed & published by S. Sambhu Prasad at the Andhra Patrika Press,
No 7, Thambu Chetty Street, Madras. Edir to: S. Samdbhu Prasad.